

Praktiline juhend vanuse hindamise kohta

Praktiline juhend vanuse hindamise kohta

November 2025

19. jaanuaril 2022 sai Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiametist (EASO) Euroopa Liidu Varjupaigaamet (EUAA). Kõiki viiteid EASO-le, EASO toodetele ja organitele tuleb käsitada viidetena EUAA-le.

Käsikiri valmis novembris 2025

3. väljaanne

Euroopa Liidu Varjupaigaamet (EUAA) ega ükski ameti nimel tegutsev isik ei vastuta järgmise teabe võimaliku kasutamise eest.

Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2025

Print ISBN 978-92-9418-396-5 doi:10.2847/9878058 BZ-01-25-063-ET-C

PDF ISBN 978-92-9418-395-8 doi:10.2847/1629591 BZ-01-25-063-ET-N

© Euroopa Liidu Varjupaigaamet (EUAA), 2025

Taasesitamine on lubatud tingimusel, et viidatakse allikale.

Selliste elementide kasutamiseks või paljundamiseks, mis ei kuulu EUAA-le, võib olla vaja taotleda luba otse õiguste omajalt. EUAA-l ei ole autoriõigust järgmistele elementidele:

Kaanefoto: [Seventyfour](#), ID 571507909], © Adobe Stock, 2025.

Juhendi tutvustus

Mis on juhendi eesmärk? Euroopa Liidu Varjupaigaameti (EUAA) missioon on hõlbustada ja toetada ELi liikmesriikide ja Schengeni lepinguga ühinenud riikide (EL+ riigid ⁽¹⁾) tegevust Euroopa ühise varjupaigasüsteemi rakendamisel. Uus rände- ja varjupaigalepe ⁽²⁾ võeti vastu mais 2024. Varjupaigamenetluse määruse ⁽³⁾ artiklis 25 viidatakse vanuse hindamise menetlusele. See ajakohastatud versioon põhineb ameti poolt septembris 2018 avaldatud juhendi teisel versioonil ning kajastab rände- ja varjupaigaleppes tehtud seadusandlikke muudatusi.

Kuidas juhend koostati? Suuniste vastavusse viimiseks uue õigusraamistikuga tegi EUAA koostööd väliseksperdiga ning sai väärtuslikku teavet Euroopa Komisjonilt, ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ametilt (UNHCR) ja UNICEFilt. Enne juhendi valmimist korraldati EUAA haavatavuseksperide võrgustiku ja varjupaigamenetluste võrgustiku kaudu konsultatsioon kõigi EL+ riikidega. EUAA haldusnõukogu võttis juhendi vastu novembris 2025.

Kellele on juhend suunatud? See juhend on mõeldud eelkõige töötajatele, kelle ülesanne on taotleda ja läbi viia vanuse hindamise menetlust, kui on põhjendatud kahtlusi rahvusvahelise kaitse taotleja vanuse suhtes. Vanuse hindamise protsessi eest vastutavad asutused võivad riigiti erineda. Arvestades vanuse hindamise koostööpõhist olemust, on oluline kaasata valdkonnaülene spetsialistide rühm. Seetõttu tuleks seda juhendit levitada ja teha see kättesaadavaks kõigile vanuse hindamise protsessis potentsiaalselt osalevatele isikutele. Nende hulka kuuluvad otseselt kaasatud isikud, nagu hindajad, eestkostjad, õigusnõustajad, advokaadid, lastekaitseametnikud ja otsustajad, ning kaudselt kaasatud isikud, nagu partnerid, kes suunavad taotleja hindamisele.

Kuidas juhendit kasutada

Spetsialistid saavad seda juhendit kasutada selleks, et:

- otsustada, kas vanuse hindamine on vajalik ja võib olla tõhus, et hajutada kahtlusi isiku vanuse suhtes;
- tagada vajalike kaitsemeetmete olemasolu ja laste õiguste austamine kogu protsessi vältel, sealhulgas õigus olla ära kuulatud ning eestkostja või vanema(te) ja advokaadi või õigusnõustaja abi;
- tagada, et vanuse hindamise protsess on kooskõlas ELi ja riiklike õigusaktidega ning et seda saab seetõttu EL+ riikides vastastikku tunnustada.

⁽¹⁾ 27 ELi liikmesriiki ning Island, Liechtenstein, Norra ja Šveits.

⁽²⁾ Euroopa Komisjon: Rände ja siseasjade peadirektoraat, „Rände- ja varjupaigalepe“, Euroopa Komisjoni veebisait, 21. mai 2024, https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/pact-migration-and-asylum_en.

⁽³⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. mai 2024. aasta määrus (EL) 2024/1348, millega luuakse rahvusvahelise kaitse ühine menetlus liidus ja tunnustatakse kehtetuks direktiiv 2013/32/EL (ELT L, 2024/1348, 22.5.2024).

Selle juhendi eesmärk on toetada pädevaid asutusi ja teisi vanuse hindamise menetlustes osalejaid, pakkudes järgmist:

- üldine teave vanuse hindamise ja leppes sätestatud õiguslike nõuete kohta (vt [peatükk 2 Õigused ja menetluslikud tagatised](#));
- vanuse hindamise protsessi praktilise rakendamisega seotud üldised kaalutlused (vt [peatükk 3 Vanuse hindamise protsessi praktiline rakendamine](#));
- ülevaade vanuse hindamise astmelisest ja valdkondadevahelisest lähenemisviisist, selgitades konkreetset valdkondadevaheliste rühmade ülesehitust ja toimimist ning vajaduse korral arstlike läbivaatuse toetavate rühmade rolli (vt [punkt 3.3.2 Meditsiiniline hindamine: kõige vähem invasiivse uuringu prioriteediks seadmine](#));
- selgitus selle kohta, kuidas võtta kasutusele tegelik vanuse hindamine, esitades erinevad meetodid (vt [1. lisa – Vanuse hindamise vestlus](#) ja [2. lisa. Psühhosotsiaalne hindamine](#));
- üldised praktilised kaalutlused, mida tuleb arvesse võtta (vt [3. lisa. Kontroll-loendid. Kohaldatavad standardid, teabe esitamine, hooldus ja ohutus](#)).

Kuidas on juhend seotud liikmesriikide õigusaktide ja tavadega? Juhend on pehme lähenemise vahend. See ei ole õiguslikult siduv. Juhendi eesmärk on ühtlustada vanuse hindamise tavasid kogu EL+ riikides, aidates spetsialistidel rakendada järjepidevaid õigustel põhinevaid menetlusi, järgides samal ajal konkreetseid ELi ja riiklike eeskirju. Kõigis leppe dokumentides viidatakse ÜRO lapse õiguste konventsioonile ⁽⁴⁾, ELi põhiõiguste hartale ⁽⁵⁾, Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonile ⁽⁶⁾ ja põhiõiguste raamistikule, mida tuleb arvesse võtta kogu varjupaigamenetluse käigus alates taustakontrollist. Selle raames on varjupaigamenetluse määruises sätestatud peamised kaitsemeetmed, millest juhendatakse vanuse hindamise menetluste kavandamisel ja rakendamisel.

Kuidas on juhend seotud muude vanuse hindamise vahendite, juhendite ja soovitustega?

EUAA, *Praktiline juhend vanuse hindamiseks – 3. väljaanne, 2025* on osa laiemast vanuse hindamise vahendite kogumist, nimelt:

- EUAA animatsioon lastele „[All you need to know about age assessment](#)“ (Kõik, mida peate teadma vanuse hindamise kohta);
- brošüür: EUAA, *All You Need to Know about Age Assessment* (Kõik, mida peate teadma vanuse hindamise kohta), jaanuar 2022;
- EUAA animatsioon spetsialistidele „[Age assessment - Why? When? How?](#)“ (Vanuse hindamine – miks? Millal? Kuidas?) ja lastele suunatud teabematerjalid, mis on kättesaadavad portaalis [Let's speak asylum](#).

⁽⁴⁾ ÜRO Peaassamblee, *lapse õiguste konventsioon, ÜRO*, lepingute sari, kd. 1577, lk 3, 20. november 1989, <https://www.refworld.org/legal/agreements/unga/1989/en/18815>.

⁽⁵⁾ Euroopa Liit, *Euroopa Liidu põhiõiguste harta*, 26. oktoober 2012, 2012/C 326/02.

⁽⁶⁾ Euroopa Nõukogu, *Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon, mida on muudetud protokollidega nr 11 ja 14*, 4. november 1950, ETS 5.

Seda juhendit tuleks kasutada koos järgmiste dokumentidega:

- EUAA/FRA, [The Asylum Procedure – Practical tool for guardians](#) (Varjupaigamenetlus – praktiline vahend eestkostjatele), 2023 ja
- EUAA, „Practical Guide on the Best Interests of the Child – Second edition“ (Praktiline juhend lapse parimate huvide kohta – 2. väljaanne) (avaldatakse 2026. aastal).

Mõned EUAA praktilised juhendid ja vahendid, millele antud praktilises juhendis viidatakse, mis avaldatakse ja/või mida ajakohastatakse järk-järgult aastatel 2025–2027. Ajakohastamisega viiakse väljaanded kooskõlla rände- ja varjupaigaleppe õigusaktidega. Pärast avaldamist on väljaanded koos kõigi muude EUAA toodetega [EUAA veebisaidil](#) kättesaadavad.

Lahtiütlus

Juhend ei piira põhimõtet, et ainult Euroopa Liidu Kohus saab anda ELi õigusele autoriteetse tõlgenduse.

Sisukord

Lühendid	8
Sõnastik	10
1. Vanuse tähtsus	13
2. Õigused ja menetluslikud tagatised	16
2.1. Lapse parimad huvid.....	18
2.2. Alaealisuse eeldus.....	21
2.2.1. Dokumentaalsete tõendite hindamine	24
2.2.2. Vanuse hindamise põhjendatus	26
2.3. Eestkoste või esindamine	27
2.4. Õigusnõustaja roll.....	29
2.5. Õigus teabele, osalemisele ja nõusolekule	30
2.6. Kvalifitseeritud vanuse hindajad	31
2.7. Erapooletus ja mittediskrimineerimine vanuse hindamise protsessis.....	35
2.8. Kahtluste tõlgendamine taotleja kasuks.....	38
3. Vanuse hindamise protsessi praktiline rakendamine	39
3.1. Erivajaduste kindlaksmääramine	41
3.2. Otsus algatada vanuse hindamine või mitte	42
3.2.1. Kaitsemeetmete tagamine, ennetades samal ajal süsteemi kuritarvitamist.....	44
Menetluslike tagatiste järgimine	47
3.3. Astmeline ja mitut valdkonda hõlmav lähenemisviis vanuse hindamisele.....	49
3.3.1. Vanuse hindamise mittemeditsiinilised meetodid.....	51
3.3.2. Meditsiiniline hindamine: kõige vähem invasiivse uuringu prioriteediks seadmine	54
3.4. Otsus	57
3.5. Vanust käsitleva otsuse vaidlustamine	59
3.5.1. Vanuse hindamise otsuse läbivaatamine uusi tõendeid arvestades	59
4. Kujunemisjärgus ja uued tehnoloogiad	60
5. Täiendavad vahendid	61
Lisad	62
1. lisa – Vanuse hindamise vestlus	62
2. lisa. Psühhosotsiaalne hindamine	71

3. lisa. Kontroll-loendid. Kohaldatavad standardid, teabe esitamine, hooldus ja ohutus	79
4. lisa. Vanuse hindamisel osalemise nõusoleku näidisvorm.....	82
5. lisa. Ülevaade vanuse hindamise meetoditest juhendi 2018. aasta väljaandest ..	84
Juhised meetodite järkjärguliseks rakendamiseks.....	85

Lühendid

Lühend	Määratlus
AI	tehisintellekt
AMMR	Varjupaiga- ja rändehalduse määrus – Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. mai 2024. aasta määrus (EL) 2024/1351, mis käsitleb varjupaiga- ja rändehaldust ning millega muudetakse määruseid (EL) 2021/1147 ja (EL) 2021/1060 ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 604/2013
APR	Varjupaigamenetluse määrus – Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. mai 2024. aasta määrus (EL) 2024/1348, millega luuakse rahvusvahelise kaitse ühine menetlus liidus ja tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2013/32/EL
BIC	lapse parimad huvid
CEAS	Euroopa ühine varjupaigasüsteem
COI	päritoluriigi teave
CRC	ÜRO lapse õiguste konventsioon
EUAA	Euroopa Liidu Varjupaigaamet
Eurodac-süsteem	Euroopa varjupaigataotlejate sõrmejälgede andmebaas
FRA	Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet
Harta	Euroopa liidu põhiõiguste harta
Liikmesriik	ELi liikmesriigid
MNM	Miinimumnõuete määrus – Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. mai 2024. aasta määrus (EL) 2024/1347, mis käsitleb nõudeid, millele kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad vastama, et kvalifitseeruda rahvusvahelise kaitse saajaks, ning nõudeid pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaolisele seisundile ja antava kaitse sisule, millega muudetakse nõukogu direktiivi 2003/109/EÜ ja tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2011/95/EL.
RCD (2024)	Vastuvõtutingimuste direktiiv – Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. mai 2024. aasta direktiiv (EL) 2024/1346, milles sätestatakse rahvusvahelise kaitse taotlejate vastuvõtu nõuded.

Lühend	Määratlus
Taustakontrolli määrus	Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. mai 2024. aasta määrus (EL) 2024/1356, millega kehtestatakse kolmanda riigi kodanike taustakontroll välispiiridel ning muudetakse määrusi (EÜ) nr 767/2008, (EL) 2017/2226, (EL) 2018/1240 ja (EL) 2019/817.
THB	inimkaubandus
UNHCR	ÜRO pagulaste ülemvolinik
UNICEF	ÜRO Lastefond

Sõnastik

Ajutine eestkostja: isik, kes toetab last kuni alalise eestkostja määramiseni. Leppega nähakse ette sellise isiku määramine juba taustakontrolli ajal ⁽⁷⁾. See isik määratakse võimalikult kiiresti ajutiselt esindama saatjata last (või isikut, kelle vanus on vaidlustatud), kuni eestkostja või esindaja määramiseni. Ajutine eestkostjat tuleb koolitada, et last aidata ja kaitsta tema parimaid huve ja üldist heaolu, võimaldades tal kasutada õigusraamistikus sätestatud õigusi ja vältida olukordi, kus lapsrändajad teadmata kadunuks jäävad.

Bioloogiline vanus: keha vananemisprotsessi tegelik seisund ja pikaajalise potentsiaal, mitte ainult inimese elatud aastate arv (kronoloogiline vanus) ⁽⁸⁾. Seda mõjutavad sellised tegurid nagu toitumine, kehaline aktiivsus, geneetika ja keskkonnatekkene kokkupuude ⁽⁹⁾.

Eestkostja ⁽¹⁰⁾ või **esindaja** ⁽¹¹⁾: sõltumatu isik, kelle on määranud pädev asutus, et kaitsta saatjata lapse parimaid huve ja üldist heaolu. Selleks esindab eestkostja last ja tegutseb tema nimel, täiendades vajaduse korral tema õigus- ja teovõimet. Mõisteid peetakse sünonüümideks ja neid kasutatakse leppes. Selles juhendis on praktilistel eesmärkidel EUAA eelistatud mõiste „eestkostja“.

Hindajad või vanuse hindajad: spetsialistid, kelle ülesanne on hinnata nende isikute vanust, kelle väidetav vanus on kahtluse all, eelkõige rände ja varjupaiga kontekstis.

Invasiivne ⁽¹²⁾ või **pealetükkiv:** mõistet „invasiivne“ kasutatakse tavaliselt meditsiinilistes protseduurides, et tähistada instrumentide või muude esemete viimist kehasse või kehaõnsusesse; see hõlmab ka kudede lõikamist. Kui hindamismeetod on pealetükkiv, võib see avaldada negatiivset või soovimatut mõju isiku psühhosotsiaalsele heaolule. See hõlmab lisaks meditsiinilistele sekkumistele ka selliseid toiminguid nagu alasti läbivaatused või kehaosade pildistamine (lisatakse taotleja toimikusse). Kuigi need tavad ei ole meditsiinilises mõttes füüsiliselt invasiivsed, peetakse neid sekkuvateks ning neil võib olla sarnane mõju taotleja vääriskusele ja heaolule.

⁽⁷⁾ Taustakontrolli määruse põhjendus 25: [määrus \(EL\) 2024/1356](#) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. mai 2024. aasta (millega kehtestatakse kolmanda riigi kodanike taustakontroll välispiiridel ning muudetakse määrusi (EÜ) nr 767/2008, (EL) 2017/2226, (EL) 2018/1240 ja (EL) 2019/817 (*ELT L*, 2024/1356, 22.5.2024).

⁽⁸⁾ Terry Smith ja Laura Brownees, „Age Assessment: A Technical Note“ (Tehniline märkus vanuse hindamise kohta), UNICEF, jaanuar 2013, <https://www.refworld.org/reference/themreport/unicef/2013/en/90892>.

⁽⁹⁾ Cleveland Clinic. 2025. „Biological Age: What It Is and How You Can Measure It.“ (Bioloogiline vanus: mis see on ja kuidas seda mõõta) *Health Essentials*, 10. jaanuar 2025, https://health.clevelandclinic.org/biological-age?utm_source=chatgpt.com.

⁽¹⁰⁾ Kooskõlas [määruse \(EL\) 2024/1347](#) (miinimumnõuete määrus) artikli 3 punktiga 18: „eestkostja“ – füüsiline isik või organisatsioon, sealhulgas pädeva asutuse poolt määratud avaliku sektori asutus, kes kohaldataval juhul abistab ja esindab saatjata alaealist ja tegutseb tema nimel tagamaks, et saatjata alaealine saaks kasutada käesolevast määrusest tulenevaid õigusi ja täita käesolevast määrusest tulenevaid kohustusi, ning kaitseb samal ajal tema huve ja üldist heaolu.“ Praktikas on eestkostjat sageli samastatud esindaja või sotsiaaltöötaja isikuga.

⁽¹¹⁾ Mõistet „esindaja“ kasutatakse uues vastuvõtudirektiivis (2024) ([direktiiv \(EL\) 2024/1346](#)); varjupaigamenetluse määruses, varjupaiga- ja rändealduse määruses ([määrus \(EL\) 2024/1351](#)), taustakontrolli määruses ([määrus \(EL\) 2024/1356](#)) ja Eurodaci III määruses ([määrus \(EL\) 2024/1358](#)). Mõistet „eestkostja“ kasutatakse miinimumnõuete määruse kontekstis. Nende vastavate määratluste kohaselt on neil sama roll, kuid eri ülesanded. Saatjata alaealise esindamise järjepidevuse tagamiseks võib eestkostja miinimumnõuete määruse kontekstis siiski olla sama isik, kes on määratud vastuvõtutingimuste direktiivi (2024) ja varjupaigamenetluste määruse raames.

⁽¹²⁾ Oxfordi veebisõnaraamatu määratlus: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/us/invasive>.

Kronoloogiline vanus ⁽¹³⁾: vanus, mida mõõdetakse aastates, kuudes ja päevades alates isiku sünnihetkest.

Laps või **alaealine**: alla 18-aastane kolmanda riigi kodanik või kodakondsuseta isik. Mõisteid peetakse sünonüümideks, mis viitavad alla 18-aastastele isikutele; antud väljaandes kasutatakse mõlemat. EUAA eelistab mõistet „laps“. Mõistet „alaealine“ kasutatakse siiski ka siis, kui sellele on õigusnormis sõnaselgelt viidatud. Selles juhendis viidatakse rahvusvahelist kaitset taotlevale isikule, kelle vanus ei ole kindlaks tehtud või on kahtluse all, ka kui **taotlejale** või **isikule**. Suuniseid kohaldatakse nii saatjata kui ka saatjaga laste suhtes ning asjakohased viited on vastavalt lisatud.

Menetlev ametiasutus: liikmesriigi ametiasutus, kes vastutab rahvusvahelise kaitse taotluste läbivaatamise eest ⁽¹⁴⁾ ja otsustab, kas vanuse hindamine tuleb läbi viia või mitte. Samuti on see pädev asutus, kes teeb lõpliku otsuse taotleja vanuse kohta pärast hindamise lõpuleviimist ⁽¹⁵⁾.

Põhjendatud kahtlused: põhjendatud kahtlused tekivad siis, kui isiku väidetavat vanust ei ole võimalik kindlaks teha või see on pärast vanuse kontrollimist vastuoluline – sealhulgas pärast taotleja selgituste kuulamist, kättesaadavate dokumentaalsete tõendite läbivaatamist ja muude asjakohaste tõendite ja viidete kaalumist. Sellistel juhtudel ei toeta kogutud teave piisavalt väidetava vanuse usaldusväärsust ja võib olla vaja vanust hinnata.

Saatjata laps: kasutatakse **saatjata alaealise** sünonüümina – laps/alaealine, kes saabub EL+ territooriumile ilma asjaomase riigi õiguse või tava kohaselt tema eest vastutava täiskasvanuta seni, kuni selline isik/täiskasvanu ei ole teda tegelikult oma hoole alla võtnud. See hõlmab last/alaealist, kes on jäetud saatjata pärast EL+ territooriumile saabumist ⁽¹⁶⁾. See mõiste hõlmab ka **eraldatud lapsi**, st lapsi, keda saadavad sugulased või muud täiskasvanud pereliikmed, kes ei ole nende vanemad ega seaduslikud eestkostjad.

Vanuse hindamise komisjon: multidistsiplinaarne rühm, kes teeb koostööd vanuse hindamiseks, võttes arvesse erinevaid tegureid, nagu füüsilised, psühholoogilised, arengu-, keskkonna- ja kultuurilised tegurid. Komisjon koosneb vanuse hindamisega seotud spetsialistidest ja võib koosneda sotsiaaltöötajatest, (etno)-antropoloogist, lastepsühholoogidest, arstidest (lastearst või muu meditsiinispetsialist) ja kultuurivahendajast.

Vanuse hindamise protsess: pädevate asutuste läbiviidav menetlus taotleja vanuse (kronoloogiline vanus või vanusevahemik) hindamiseks, et teha kindlaks, kas taotleja on laps või täiskasvanu.

Vanuse kontrollimine: esialgne teabekogumisetapp, mille pädev ametnik viib läbi isikusamasuse kontrollimise ajal. See etapp toimub tavaliselt tuvastamisprotsessi käigus ja hõlmab mõningaid sihipäraseid küsimusi, et koguda põhilisi isikuandmeid ja kättesaadavaid dokumente. See ei ole täielik vestlus, vaid pigem osa isikusamasuse või haavatavuse kontrollist, mille eesmärk on hinnata, kas väidetav vanus tundub esialgsete kahtluste tekkimisel usutav. Suuline küsitlus peaks selles etapis jääma lühikeseks ja proportsionaalseks,

⁽¹³⁾ UNICEF, „Technical note on age assessment“ (tehniline märkus vanuse hindamise kohta), 2013, *op. cit.*, joonealune märkus 7.

⁽¹⁴⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 3 punkt 16 ja artikli 4 lõige 1.

⁽¹⁵⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 25 lõige 1.

⁽¹⁶⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 3 punkt 7 ja miinimumnõuete määruse artikli 3 punkt 11.

keskendudes lihtsatele biograafilistele andmetele (nt nimi, sünniaeg ja -koht, perekonna koosseis, dokumendid, mis taotlejal võivad olla ja mida ta võib jagada, ning dokumendid, mida võidakse esitada ja mis näivad olevat võltsitud või pettuse teel saadud/kasutatud). Seda tehakse, et kontrollida, kas väidetava vanuse suhtes võib esineda tõsiseid kahtlusi. Seda tehakse tavaliselt esmaste kontrollide käigus (nt taustakontroll piiril). Kui tõsised kahtlused püsivad, tuleb juhtum suunata menetlevale ametiasutusele, et ta hindaks, kas need on tõepoolest põhjendatud ja kas ametlik vanuse hindamine on õigustatud.

Õiguslik esindaja: õigusnõustaja, siseriikliku õiguse alusel tunnustatud või lubatud advokaat, kes osutab õigusabi ja esindab isikut varjupaigataotluse otsuse edasi kaebamisel või selle otsuse vaidlustamisel. Õigusabi ja esindamine ⁽¹⁷⁾ – individuaalne, põhjalik ja personaalne abi dokumentide ettevalmistamiseks edasikaebamiseks, ärakuulamisel osalemiseks jne. Tõhusa õiguskaitsevahendi kasutamise õiguse tagamiseks peaks õiguslik esindaja olema kättesaadav kohe pärast negatiivse otsuse teatavakstegemist. Tõhusa õiguskaitsevahendi kasutamise õiguse tagamiseks peaks õiguslik esindaja olema kättesaadav kohe pärast negatiivse otsuse teatavakstegemist.

Õigusnõustaja: õigusnõustaja, kes on siseriikliku õiguse alusel sellisena tunnustatud või volitatud pakkuma õigusnõustamist, või isik, kellele on usaldatud õigusnõustamise pakkumine ⁽¹⁸⁾.

⁽¹⁷⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikkel 17.

⁽¹⁸⁾ Varjupaigamenetluse määruse põhjendus 14.

1. Vanuse tähtsus

Vanus on **isiku identiteedi** põhiaspekt ja määrab isiku ja riigi vahelise suhte. Lapsed on eraldiseisev rühm, kellel on kooskõlas lapse õiguste konventsiooni artikliga 1 konkreetsed õigused, vajadused ja õigused kuni 18-aastaseks saamiseni ⁽¹⁹⁾.

ÜRO lapse õiguste konventsiooni artikkel 1

... mõistetakse lapse all iga alla 18 aastast inimolendit, kui lapse suhtes kohaldatava seaduse põhjal ei loeta teda varem täisealiseks.

Kõigis Euroopa Liidu liikmesriikides on täisealiseks saamise iga 18 aastat. Riiklikud õigusaktid võivad anda teatavaid õigusi ja kohustusi nooremas eas, näiteks abielu, kriminaalvastutus või õigus- ja teovõime teatavate haldusaktide puhul. Ühiskond tunnustab lapse olemasolu ja identiteeti ametlikult sünni registreerimise kaudu, nagu on sätestatud lapse õiguste konventsiooni artiklites 7 ja 8.

Märkus sünnitunnistuste kohta ⁽²⁰⁾: sünnitunnistus, mis väljastatakse pärast sünni registreerimist, on isiku õiguslikku identiteeti tõendav dokument. Seda peetakse „alusdokumendiks”, mis on vajalik muude dokumentide, sealhulgas passi taotlemiseks. Laste sünnitunnistuse väljastamine kohe pärast sündi, mitte hiljem, on oluline, et tagada nende õiguste ja teenuste, nagu tervishoiuteenus, sotsiaalkindlustus jne, kättesaadavus.

UNICEFi andmetel on teatud riikides, sealhulgas Somaalia, Eritrea, Etioopia ja Afganistan, iga neljas alla viieaastane laps registreerimata ⁽²¹⁾. **Madalad sündide registreerimise määrad** tekitavad enamikule sellistes riikides elavatest lastest probleeme oma identiteedi ja vanuse tõendamisel dokumentidega, jättes nad potentsiaalselt kodakondsuseta, kaitseta ja ilma oma õigustest.

Lisaks registreerimisele on UNICEF ⁽²²⁾ toonud esile märkimisväärse erinevuse nende laste arvu vahel, kelle sünd on registreeritud, ja nende vahel, kellel on **sünnitunnistus**. Kogu maailmas on registreeritud ligikaudu 508 miljonit alla 5-aastast last, kuid ligikaudu 70 miljonil neist puudub sünnitunnistuse vormis registreerimistõend. Konfliktipiirkondades, kus mässulised või valitsusvälised osapooled võtavad üle rahvastikuregistri kohustused ja väljastavad sünnitunnistusi, ei tunnusta valitsused või rahvusvahelised organisatsioonid sageli

⁽¹⁹⁾ ÜRO Peaassamblee, [Lapse õiguste konventsioon](#), ÜRO, *op. cit.*, joonealune märkus 4.

⁽²⁰⁾ UNICEF, „Birth Registration for Every Child by 2030: Are We on Track?” (Iga lapse sünni registreerimine aastaks 2030: Kas oleme graafikus?), UNICEF Data, <https://data.unicef.org/resources/birth-registration-for-every-child-by-2030/>.

⁽²¹⁾ UNICEF, „Birth Registration” (Sünni registreerimine), UNICEF Data, <https://data.unicef.org/topic/child-protection/birth-registration/>

⁽²²⁾ UNICEF, „Birth Registration for Every Child by 2030: Are We on Track?” (Iga lapse sünni registreerimine aastaks 2030: Kas oleme graafikus?), *op. cit.*, joonealune märkus 20.

selliseid tõendeid või registreeringuid või neid võidakse kasutada isikute vastu, kellel on väidetav seos teise konfliktiosapoollega (nagu on teatatud näiteks Süürias või Ukrainas ⁽²³⁾).

Lapse õiguste konventsioonis tunnustatakse, et igal lapsel on õigus identiteedile ja kodakondsusele.

Lapse õiguste konventsiooni artikli 7 lõige 1

Laps registreeritakse kohe pärast sündi ning sünnihetkest peale on tal õigus nimele, õigus omandada kodakondsus ja võimaluse piires ka õigus tunda oma vanemaid ja olla nende poolt hooldatud.

Kui isik kaotab ebaseaduslikult oma identiteedi, peab riik selle taastama ja tagama tema õiguste tunnustamise. ÜRO lapse õiguste konventsiooni artikli 8 lõike 2 kohaselt on **identiteedi säilitamine ja taastamine** kohustus, mis laieneb kõigile osalisriikidele, mitte ainult isiku enda riigile.

Vanus võib olla **oluline fakt** rahvusvahelise kaitse taotlustes, kus selliseid kogemusi nagu lapsabielud, sunniviisiline värbamine, lastega kaubitsemine või muud väärkohtlemise ja diskrimineerimise vormid uuritakse kui lastele suunatud tagakiusamise vorme. Miinimumnõuete määruse ⁽²⁴⁾ (QR) kohaselt võivad tagakiusamisaktid olla soost lähtuvad või laste vastu suunatud teod ⁽²⁵⁾. Sellega seoses peaksid liikmesriigid laste taotluste hindamisel võtma arvesse lastele suunatud tagakiusamise vorme, nagu alaealiste värbamine, suguelundite moonutamine, sundabielud, lastega kaubitsemine, lapstööjõu kasutamine ja inimkaubandus seksuaalse ärakasutamise eesmärgil ⁽²⁶⁾.

Konfliktid ja sõda süvendavad olemasolevaid takistusi sündide registreerimisel, mis on tingitud näiteks dokumentide hävitamisest, ohtlikust juurdepääsust kohalikele omavalitsustele või haldussüsteemide kokkuvarisemisest. Konfliktipiirkondades on sünni registreerimise ja tsiviildokumentide vajadus aga veelgi olulisem. Need dokumendid on olulised perekondade taasühendamiseks, humanitaarabi saamiseks ning põhiteenuste, nagu haridus ja tervishoid, tagamiseks.

Kultuurilised tegurid võivad samuti mängida rolli vanuse määramisel. Mõnes kultuuris iseloomustavad täiskasvanuks saamist pigem füüsilised muutused või sotsiaalsed verstapostid, nagu abielu, sünnitus jne, kui [kronoloogiline vanus](#). Mõnes kontekstis mõjutavad mitteametlikud tavad, nagu initsiatsiooniriitused, traditsioonid või kultuurilised verstapostid, mis tähistavad üleminekut täiskasvanuikka, seda, kuidas last kogukonnas tajutakse. Näiteks

⁽²³⁾ Hampton, K. (2019) „[Born in the twilight zone: Birth registration in insurgent areas](#)“ (Hämaral alal sündinud: sünniregistreerimine mässuliste piirkondades), *International Review of the Red Cross*, 101(911), lk 507–536.

⁽²⁴⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. mai 2024. aasta [määrus \(EL\) 2024/1347](#), mis käsitleb nõudeid, millele kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad vastama, et kvalifitseeruda rahvusvahelise kaitse saajaks, ning nõudeid pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaolisele seisundile ja antava kaitse sisule, millega muudetakse nõukogu direktiivi 2003/109/EÜ ja tunnustatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2011/95/EL (*ELT L, 2024/1347, 22.5.2024*).

⁽²⁵⁾ Miinimumnõuete määruse artikli 9 lõike 2 punkt f.

⁽²⁶⁾ Miinimumnõuete määruse põhjendus 37.

võivad teatud üleminekuriitused kaasa tuua selle, et last peetakse „küpsaks“ ja koheldakse täiskasvanuna. Selle tulemusena ei pruugi nende piirkondade lapsed teada oma täpset vanust ega mõista selle tähtsust lääne ühiskonnas, mis viib ebamääraste väideteni nende sünnikuupäeva või vanuse kohta.

Muud **tegurid**, kus lapsed sünnivad sageli kodus ja ilma juurdepääsuta perekonnaseisuametitele, madala sissetulekuga staatus või kuulumine vähemusse või konkreetsesse sotsiaalsesse rühma (nt hõim või kast), võivad vähendada lapse registreerimise võimalust.

Lisaks võib sündide registreerimise määra mõjutada **vähene teadlikkus** sündide registreerimise tähtsusest või teadmatus üksikasjadest ja haldusnõuetest (lõivud, tähtajad jne).

Tabel 1. 2023. aastal EL+ riikides varjupaika taotlevate saatjata laste sünni registreerimise protsent viiest suurimast kodakondsusest

Riigid	Sünni registreerimine (%)
Somaalia	3%
Pakistan	42%
Afganistan	42%
Gambia	59%
Guinea	62%

Allikas: „[EUAA data analysis of unaccompanied minors in 2023, Fact Sheet No 29](#)“ (EUAA andmete analüüs saatjata alaealiste kohta 2023. aastal, teabeleht nr 29) ja „[Birth registration](#)“ (Sünni registreerimine) – UNICEF DATA.

Lisaks takistab mitmes riigis sündide registreerimise seadustes sisalduv **sooline diskrimineerimine** naiste võimalusi oma laste sündide registreerida. Mõnel juhul võivad sünni registreerida ainult isad või muud meessoost pereliikmed, samas kui emad on välja jäetud või lubatud ainult erandjuhtudel, näiteks kui isa on surnud või ei ole kättesaadav. Mõned riigid kehtestavad lisaks tingimused, mis nõuavad emadelt sünni registreerimiseks abielu tõendamist. See mõjutab eriti väljaspool abielu sündinud lapsi, suurendades kodakondsusetusse riski (nt kui ema ei saa oma kodakondsust lastele edasi anda) ning piirab juurdepääsu õigustele ja teenustele.

2. Õigused ja menetluslikud tagatised

Lastel on õigus saada ja nad peaksid saama kasutada nende vajadustele kohandatud täiendavaid menetluslikke tagatisi ja vastuvõtu eritingimusi, et tagada nende õiguste ja heaolu kaitse.

Kui ametiasutustel on põhjendatud kahtlusi isiku vanuse suhtes ja vanuse hindamist peetakse vajalikuks, tuleb järgida valdkondadevahelist ja lapsetundlikku lähenemisviisi.

- Tuleks kasutada **astmelist lähenemisviisi** ⁽²⁷⁾, alustades valdkondadevahelisest hindamisest, mis hõlmab mitmesuguseid mitte-meditsiinilisi meetodeid, nagu dokumentaalsete tõendite läbivaatamine, vestlused, psühhosotsiaalne hindamine ja füüsilisel välimusel või muudel näitajatel põhinev visuaalne hindamine. Ainult juhul, kui need etapid on ebaselged, tuleks kaaluda arstlikku läbivaatust, järgides sama loogikat, **mille kohaselt liigutakse kõige vähem invasiivsest menetlusest kõige invasiivsemasse. See astmeline metoodika** tagab, et vanuse hindamine on jätkuvalt proportsionaalne, austab isiku väärikust ja heaolu ning on täielikult kooskõlas lapse parimate huvide põhimõttega, tugevdades seeläbi protsessi õigustekohast olemust ⁽²⁸⁾.
- **Mitmed valdkonda hõlmav hindamine** koosneb mitte-meditsiiniliste vanuse hindamise meetodite kombinatsioonist, mida viivad läbi erinevad spetsialistid. Need meetodid hõlmavad tavaliselt järgmist:
 - vanuse hindamise vestlused, mis põhinevad teadaolevate sündmuste meenutamisel ja olemasolevate tõendite läbivaatamisel (lisateave on kättesaadav siin: [1. lisa – Vanuse hindamise vestlus](#));
 - psühhosotsiaalne hinnang (mitte alati; lisateave on kättesaadav siin: [2. lisa. Psühhosotsiaalne hindamine](#));
 - muud mitte-meditsiinilised meetodid.

Selleks et hinnata mitmesuguseid tegureid, nagu füüsilised, psühholoogilised, arengu-, keskkonna- ja kultuuritegurid, peaksid sellise hindamise läbi viima vanuse hindamist ja lapse arengut puudutavate eksperditeadmistega spetsialistid, näiteks sotsiaaltöötajad, (etno)-antropoloogid, psühholoogid või lastearstid ⁽²⁹⁾, ning täiendavalt tõendeid analüüsima. Hindamine tuleks läbi viia sobivas keskkonnas, kasutades lapsesõbralikku lähenemisviisi, tõlgi/kultuurivahendaja abiga ja eestkostja juuresolekul.

- Kui taotleja vanuse suhtes jääb pärast mitmed valdkonda hõlmavat hindamist veel põhjendatud kahtlusi, võib kasutada viimase võimalusena **meditsiinilist läbivaatust** ⁽³⁰⁾;

⁽²⁷⁾ Mõistet „astmeline“ kasutatakse seetõttu, et lähenemisviisi läheb kaugemale lihtsast kaheastmelisest järjestusest: see kehastab põhimõtet, et alati tuleb alustada kõige vähem invasiivsetest meetoditest ja minna üle invasiivsematele meetoditele ainult siis, kui see on rangelt vajalik. See loogika kehtib kogu vanuse hindamise protsessi kohta – alustades dokumentaalsetest tõenditest, seejärel vestlustest ja psühhosotsiaalsetest hindamistest ning kaaludes arstlikke läbivaatusi üksnes viimase abinõuna, eelistades mitteradioloogilisi meetodeid kiirgusega seotud meetoditele. Seega ei ole kaskaadipõhine lähenemisviis retooriline, vaid peegeldab õiguslikult nõutavat prioriteetide järjestust, mis põhineb invasiivsusel ja proportsionaalsusel (vt varjupaigamenetluse määruse põhjendus 37).

⁽²⁸⁾ „Astmelise lähenemisviisi“ kontseptsioon on praktikas hästi juurdunud. See võeti kasutusele vanuse hindamise juhendi teises väljaandes ja levis laialdaselt EUAA materjalide kaudu; vt [EUAA video vanuse hindamise kohta varjupaigaküsimuste spetsialistidele](#).

⁽²⁹⁾ Varjupaigamenetluse määruse põhjendus 37.

⁽³⁰⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 25 lõige 2.

sellised läbivaatused „on võimalikult väheinvasiivsed“⁽³¹⁾. Praktikast tähendab see, et arstlik läbivaatus peaks rangelt piirduma sellega, mis on vajalik ja proportsionaalne, ning et tuleb kasutada sel ajal kättesaadavat kõige vähem invasiivset meetodit, austades täielikult isiku väärikust.

- Tulemusi tuleks hinnata koos tervikliku hindamise käigus, mis võimaldab saavutada võimalikult usaldusväärse tulemuse⁽³²⁾.
- Tuleb tagada, et **last teavitataks ja talle pakutaks** asjakohast abi (õigeaegselt ja lapsesõbralikul viisil⁽³³⁾), sealhulgas vanuse hindamisest keeldumise tagajärgede kohta⁽³⁴⁾. Laps ja tema eestkostja peavad mõlemad **andma nõusoleku**.
- Oluline on see, et kui mis tahes etapis on saadud piisavalt tõendeid, et lahendada esialgsed kahtlused vanuse kohta, **tuleks menetlus lõpetada** ja tulemustest teatada, ilma et oleks vaja läbida kõik võimalikud etapid. See **tagab juhtumite jätkusuutliku ja tõhusa haldamise**.
- Taotlejal peaks olema võimalus vaidlustada vanuse hindamise protsessi tulemused kas esimese astme otsuse peale esitatud kaebuse osana või eraldi, sõltuvalt kohaldatavast riiklikust raamistikust.

EUAA seonduv väljaanne

EUAA, [Tõendite ja riskide hindamise praktiline juhend](#), jaanuar 2024.

Kuigi varjupaigamenetluse määrus võimaldab paindlikkust, on selles sätestatud, et sõltuvalt riiklikust kontekstist vastutab vanuse hindamise algatamise eest menetlev ametiasutus. Eristada tuleks lapsi, kes ei ole varjupaika taotlenud, ja lapsi, kes on juba varjupaika taotlenud. Menetlev ametiasutus vastutab üksnes varjupaika taotlenud laste vanuse hindamise eest. Vanust võivad hinnata kvalifitseeritud spetsialistid, kes ei kuulu menetlevasse ametiasutusse; vanuse hindamise tulemuste ja kaasatud ekspertide järelduste põhjal teeb seejärel vanuse kohta otsuse menetlev ametiasutus. Varjupaigamenetluse määrus ei takista menetleval ametiasutusel tellida hindamist teistelt pädevatelt asutustelt⁽³⁵⁾, samuti ei takista see menetleval ametiasutusel, **kellel lasub lõplik vastutus vanusega seotud otsuse eest**, hindamist ise otse läbi viia.

Enne kui isik väljendab kavatsust taotleda varjupaika, ei kohaldata varjupaigamenetluse määrust ja seetõttu ei ole menetleva ametiasutuse kaasamine ette nähtud. Sellistel juhtudel vastutavad vanusega seotud kontrollide või otsuste eest pädevad riiklikud asutused väljaspool varjupaigamenetlust.

⁽³¹⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 25 lõige 3.

⁽³²⁾ Nõusolekut taotletakse ainult arstlikuks läbivaatuseks, mitte täielikuks vanuse hindamise menetluseks – varjupaigamenetluse määruse artikli 25 lõige 4 – täiendava kaitsemeetmena soovitatakse vajaduse korral ja kooskõlas riikliku tavaga küsida teadvat nõusolekut ka vanuse hindamise muude etappide jaoks (nt psühhosotsiaalsed vestlused).

⁽³³⁾ See võib hõlmata madalale kirjaoskuse tasemele kohandatud mitmekeelsete kirjalike materjalide kasutamist ning kultuurivahendajate või tõlkide abi. Sellised meetmed on hädavajalikud tagamaks, et taotleja saab tegelikult aru vanuse hindamise eesmärgist, sellega seotud etappidest ja osalemisest keeldumise võimalikest tagajärgedest.

⁽³⁴⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 25 lõiked 4 ja 5.

⁽³⁵⁾ Näiteks muud pädevad asutused, nagu alaealiste kohus, sotsiaalteenuste osutajad või muud teenuseosutajad.

Taustakontrolli käigus tähendab see, et varjupaigataotleja puhul **ei saa taustakontrolli läbiviiv asutus vanuse hindamist jätkata**. Kui taotleja väidetava vanuse suhtes on kahtlusi, **peab taustakontrolli asutus suunama juhtumi menetlevale ametiasutusele**, kes hindab kahtlusi ja:

- viib läbi vanuse hindamise menetluse või
- otsustab delegeerida vanuse hindamise teisele asutusele või
- teeb järelduse, et vanuse hindamine ei ole vajalik ⁽³⁶⁾.

Isikut, kelle vanust hinnatakse, tuleks käsitada alaealisena, välja arvatud juhul, kui on kindlaks tehtud, et ta on täiskasvanu. Menetlev ametiasutus ei saa tõepoolest otsustada, et isik on täiskasvanu, kui puuduvad tõendid selle järelduse põhjendamiseks. Väga oluline on see, et sellist otsust ei saa teha üksnes füüsilise välimuse põhjal.

2.1. Lapse parimad huvid

Lapse parimad huvid varjupaigamenetluse määruses

Põhjendus 37 – Igal juhul tuleb vanuse hindamine läbi viia nii, et **kogu protseduuri vältel** võetakse eelkõige arvesse lapse huve.

Artikli 22 lõige 1 – Käesoleva määruse kohaldamisel peaks pädevate asutuste esmane kohus olema kaitsta lapse huve.

Lapse parimate huvide kaitsmiseks peab määratud eestkostja või ajutiselt eestkostjana tegutsev isik ⁽³⁷⁾ vastutava täiskasvanu või vanema(te) puudumisel toetama ja abistama eeldatavat last kogu vanuse hindamise protsessi jooksul.

Hindamise ajakavas, meetodites ja tingimustes **tuleb** esikohale seada eeldatava lapse õigused, väärikus ja heaolu. See hõlmab nende erivajaduste ja seisukohtade arvessevõtmist, vajaduse korral tõlgi/kultuurivahendaja abiga, kasutades kõige vähem invasiivseid meetodeid. Lisaks, kui vanuse hindamise tulemused jäävad ebaselgeks või kui selle põhjal võib muuhulgas järeldada, et taotleja kuulub alla 18-aastaste vanuserühma, peavad liikmesriigid eeldama, et taotleja on alaealine ⁽³⁸⁾.

⁽³⁶⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 25 lõige 1 ja põhjendus 36.

⁽³⁷⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 23 lõike 2 punkt a.

⁽³⁸⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 25 lõige 2.

Pidage meeles

Lapse parimate huvide arvessevõtmine ei ole ühekordne tegevus, vaid **pidev protsess**, mis tuleb läbi vaadata iga kord, kui last mõjutavad otsused tehakse vanemate või nende eest vastutava täiskasvanu äraolekul. Lisateave on esitatud EUAA praktilises juhendis lapse parimate huvide kohta ⁽³⁹⁾.

Allpool esitatud stsenaariumides on esitatud praktilised näited selle kohta, kuidas võtta vanuse hindamisel arvesse lapse parimaid huve.

1. stsenaarium	Taotleja saabub taustakontrolli kohta koos mitme teise taotlejaga. Suur sisserändajate voog ületab ametiasutuste võimekuse. Taotleja väidab, et on täiskasvanu, kuid kaks kontrolliametnikku on pärast vaatlemist ühel meelel, et taotleja näib olevat laps. Taotlejal on ka inimkaubanduse tunnuseid, mis võivad olla põhjuseks, miks ta väidab end olevat täiskasvanu. Taustakontrolli ametnikud esitavad oma tähelepanekud (inimkaubanduse näitajad) ja kahtlused vanuse (väidetav täisealisus) kohta taustakontrolli vormil, mida jagatakse menetleva ametiasutuse vastutavate ametnikega.
Parimate huvide kaalutlused	Esikohal on eeldatava lapse kaitse. Kaasata tuleb inimkaubandusevastane üksus/asutus ⁽⁴⁰⁾ . Tuleks läbi viia riskihindamine, et teha kindlaks, kas taotleja on tõepoolest inimkaubanduse ohver. Ametiasutused määravad ajutise eestkostja, kes teavitab taotlejat varjupaigamenetlusest ja vanuse hindamise menetlusest.
Võimalik tulemus	Menetlev ametiasutus nõuab vanuse hindamist, mis viiakse läbi pärast taustakontrolli, kui taotleja on paigutatud sobivasse kohta (vastuvõtukeskus ja/või kaitstud varjupaik, sõltuvalt inimkaubandusega seotud riskide hindamisest).

2. stsenaarium	Taotleja esitab sünnitunnistuse, mis tõendab, et on 16-aastane. Ta esitab ka koolidokumendid, kuid ei esita isikut tõendavaid dokumente. Seetõttu on ametiasutustel esialgu kahtlusi väidetava vanuse suhtes.
Parimate huvide kaalutlused	Ametiasutused tagavad piisava aja, et kuulata ära taotleja, esitada asjakohaseid küsimusi, et kontrollida tüdruku jagatud teavet, mis on esitatud olemasolevates dokumentides, mis näivad olevat ehtsad.
Võimalik tulemus	Menetlev ametiasutus nõustub taotleja taotletud ja tema dokumentides märgitud vanusega ning otsustab, et vanuse hindamise menetlus ei ole vajalik.

⁽³⁹⁾ EASO, *Practical Guide on the Best Interests of the Child* (Praktiline juhend lapse parimate huvide kohta), veebruar 2019. Lepet silmas pidades töötatakse praegu välja käesoleva juhendi uut väljaannet, mis tehakse kättesaadavaks 2026. aastal.

⁽⁴⁰⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. aprilli 2011. aasta [direktiiv 2011/36/EL](#), milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja sellevastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset ja millega asendatakse nõukogu raamotsus 2002/629/JSK (EÜT L 101, 15.4.2011).

3. stsenaarium	Saatjata taotleja väidab end olevat 17 aastat ja 6 kuud vana. Taotlejal puuduvad dokumendid ja ta on nähtavalt psühholoogilises stressis. Tervise- ja haavatavuse kontrollide käigus on ilmnenud seksuaalse väärkohtlemise ja ärakasutamise tunnused.
Parimate huvide kaalutlused	Taotlejale määratakse ajutine eestkostja ja ta suunatakse põhjalikumale arstlikule läbivaatusele (taotleja nõusolekul); vajaduse korral pakutakse psühholoogilist ravi. Võttes arvesse suurt psühholoogilist stressi, otsustab menetlev ametiasutus vanuse hindamise menetlust mitte läbi viia, kuna taotleja ei pruugi olla võimeline selles tõhusalt ja sisuliselt osalema. Menetlev ametiasutus nõustub väidetava vanusega.
Võimalik tulemus	Taotleja paigutatakse tema vajadustele vastavasse sobivasse majutusk kohta, kus on võimalik arstlik/psühholoogiline järelkontroll (kui see on asjakohane). Ajutine eestkostja asendatakse alalise eestkostjaga. Kuna taotleja on peaaegu täisealine, on pärast emotsionaalse stabiilsuse saavutamist oluline teda õigeaegselt teavitada tema õiguste ja kohustuste muutumisest seoses menetluslike tagatiste ja vastuvõtutingimustega.

4. stsenaarium	Taotleja saabub ilma vanust tõendavate dokumentideta. Taotleja väidab, et on 17 aastat ja 7 kuud vana, kuid taustakontrolliametnik usub, et ta on vanem. Sotsiaaltöötaja, kes on taotlejaga haavatavuse kontrolli käigus kohtunud, leiab, et märgitud vanus on täiesti usutav, kuna poisi etniline päritolu areneb varem. Taotleja peaks ühinema oma tuumikperega teises riigis (varjupaiga- ja rändehalduse määrase kohaldamisel) ja seda toetab sellega seoses läbi viidud parimate huvide hindamine.
Parimate huvide kaalutlused	Vanuse hindamise meetodid ei hajuta tõenäoliselt kahtlusi veamäära tõttu, mis kõigil meetoditel on (± 1 aasta). Vanuse hindamise menetlus lükkaks edasi perekonna taasühinemise protsessi, mida parimate huvide hindamine toetab.
Võimalik tulemus	Menetlev ametiasutus järgib kvalifitseeritud spetsialistide soovitusi (haavatavuse kontrolli ja parimate huvide hindamise tulemusi) ning eeldab, et isik on alaealine. Ta otsustab, et vanuse hindamise menetlus ei oleks kasulik, kuna see lükkaks edasi perekonna taasühinemise ja jätaks tähelepanuta parimate huvide hindamise raames kogutud teabe, mille puhul ei tõstatatud vanusega seotud probleeme. See otsus kajastab seda, kui oluline on tagada, et menetlused oleksid proportsionaalsed ja et esikohale seataks taotleja parimad huvid, sealhulgas perekonna õigeaegne taasühinemine.

EUAA seonduv väljaanne

EUAA, [Practical Guide on the Best Interests of the Child](#) (Praktiline juhend lapse parimate huvide kohta), veebruar 2019.

Lepet silmas pidades töötatakse praegu välja uut väljaannet, mis tehakse kättesaadavaks 2026. aastal.

2.2. Alaealisuse eeldus

Ebakindluse korral tagab alaealisuse eeldus, et ametiasutused **kohtlevad taotlejat lapsena**, kui tema lapse staatus ei ole veel kinnitatud, kuid seda ei saa ka eitada. **Taotlejat tuleb kohelda ja käsitleda lapsena** seni, kuni kahtlused püsivad; tuleb kehtestada lapsele suunatud kaitsemeetmed, et tagada tema kaitse, heaolu ja õiguste kaitse.

Kui isiku vanuse või isikliku ajaloo kirjelduses esineb vasturääkivusi, ei tohiks need vasturääkivused **automaatselt viia eelduseni, et ta valetab** oma vanuse kohta. Selle asemel tuleks kaaluda selliseid tegureid nagu trauma, stress, keelebarjäär või kultuuriline mitmekesisus, mis võivad mõjutada nende väidete järjepidevust, ning paluda selgitusi. Lisaks kohaldatakse seda kooskõlas **kahju mittetegemise põhimõttega**, mille kohaselt peavad ametiasutused minimeerima riske ja vältima tegevusi, mis võivad taotleja heaolu negatiivselt mõjutada. Potentsiaalse lapse kohtlemine täiskasvanuna võib seada isiku ebasobivatesse tingimustesse (nt paigutamine täiskasvanute majutusasutusse), põhjustada vajalike kaitsemeetmete puudumise (nt eestkostja puudumine) ja suurema haavatavuse (kuna tema erivajadusi ei võeta arvesse). Kahju mittetekitamise põhimõtte eesmärk on vältida selliste olukordade tekkimist. Vanuse hindamise menetluse eesmärk on kõrvaldada kahtlused ja teha kindlaks taotleja vanus. Kuni selle saavutamiseni tuleks järjepidevalt kohaldada alaealisuse eeldust: see tähendab üksikisiku kohtlemist lapsena, kõigi kaitsemeetmete tagamist ja lastele sobivate vastuvõtutingimuste tagamist. Praktikas ei saa haldusasutus lihtsalt tähelepanuta jätta taotleja avaldust vanuse kohta isikusamasuse tuvastamise ajal. Deklareeritud sünnikuupäev peab olema nõuetekohaselt registreeritud vastavalt taotleja esitatud andmetele. Kui ametiasutustel on põhjendatud kahtlused, peaksid nad algatama ja läbi viima vanuse hindamise menetluse, et seaduslikult kindlaks teha, kas registreeritud andmeid tuleks muuta; vastasel juhul peavad nad isiku avaldust aktsepteerima. Seega peavad kõik ametlike registreerimis- või identifitseerimisandmete muudatused põhinema vanuse hindamise tulemustel, tagades nii õiglase menetluse kui ka õiguskindluse.

Varjupaigamenetluse määruse artiklis 23 on sätestatud, et ametiasutused peavad **määrama eestkostja** ka igale saatjata isikule, kes väidab end olevat alaealine või kui on alust arvata, et see on nii. Eestkostja peaks olema eeldatava lapse jaoks kättesaadav kogu vanuse hindamise protsessi vältel ⁽⁴¹⁾ ja alaealise vanuse kinnitamise korral tuleks eestkostet pärast seda jätkata. Sama meedet tuleks kaaluda ka juhtudel, kus isik näib põhjendatult olevat alaealine, kuid teatab, et on täiskasvanu. ÜRO lapse õiguste komitee ja Euroopa Nõukogu soovivad samuti laialdaselt rakendada **alaealisuse eeldust**.

⁽⁴¹⁾ Varjupaigamenetluse määruse põhjendus 35.

*Riigid peaksid tagama, et isikut, kelle vanust hinnatakse, peetakse **lapseks, välja arvatud juhul, kui vanuse hindamise protsessi käigus määratakse kindlaks teisiti** ⁽⁴²⁾.*

Tähtis on meeles pidada, et **töendamiskohustus** lasub ametiasutustel.

Vanuse hindamise protsessi ajal peaks isikule tagama samasugused hooldustingimused, hoolduskeskkonna ja menetluslikud tagatised nagu teistele (saatjata) lastele ⁽⁴³⁾.

Kuigi nende (potentsiaalsete) noorte täiskasvanute, kes väidavad end olevat lapsed, majutamine koos lastega **tekitab turvalisuse probleeme**, on neid riske üldiselt võimalik hallata **piisava järelevalve ja jälgimisega**. See võib hõlmata järgmise tagamist:

- asjakohane töötajate ja elanike suhtarv;
- koolitatud lastekaitsetöötajate olemasolu;
- rühma dünaamika korrapärane jälgimine;
- selge käitumisjuhend taotlejatele ja
- kiired mehhanismid intsidentidest teatamiseks ja nendega tegelemiseks.

Lisameetmed võivad hõlmata **eraldi magamiskorraldust** vanuserühmade ja soo kaupa, struktureeritud igapäevaseid rutiine ning regulaarseid individuaalseid järelmeetmeid sotsiaaltöötajate või eestkostjatega, et tuvastada pingeid või haavatavust varases etapis.

Kuna taotlejad, kelle vanust hinnatakse, võivad lõpuks saada kinnituse, et nad on lapsed, **on oluline, et neid selle aja jooksul ei karistataks**. Seetõttu ei tohiks eraldi ruume **vaadelda kui üksikvangistust**: vanuse hindamisel olevatel taotlejatel peaks olema jätkuvalt juurdepääs ühisruumidele ja tegevustele vastuvõtutöötajate järelevalve all, edendades seeläbi kaasatust ja säilitades samal ajal kõigile turvalise keskkonna. Kui vanuse hindamise tulemusel leitakse, et isik on täisealine, tuleb teda teavitada majutuse muutusest ja viia võimalikult kiiresti üle sobivasse asutusse.

Seevastu (potentsiaalsete) laste paigutamine täiskasvanute asutustesse tekitab palju tõsisemaid kaitsega seotud probleeme, seades nad suuremasse vägivalla, väärkohtlemise, ärakasutamise, hooletussejätmise ja uuesti traumeerimise ohtu. See kahjustaks rahvusvahelisi lastekaitsestandardeid ja lapse parimate huvide põhimõtet. Seetõttu tuleks seda rangelt vältida. Ametiasutused peavad olema teadlikud, et suurem ja kahjulikum oht seisneb pigem laste kohtlemises täiskasvanutena kui noorte täiskasvanute ajutises majutamises lastele sobivas keskkonnas ja asjakohase järelevalve tagamises.

⁽⁴²⁾ Euroopa Nõukogu suunis 2, *ministrite komitee soovitus CM/Rec(2022)22 liikmesriikidele inimõiguste põhimõtete ja rände kontekstis vanuse hindamise suuniste kohta*, 2022, <https://rm.coe.int/0900001680a96350>.

⁽⁴³⁾ Nagu on sätestatud vastuvõtutingimuste direktiivi (2024) artikli 27 lõike 9 punktides c ja d.

EUAA seonduv väljaanne

Lisateave saatjata laste vastuvõtutingimuste kohta on kättesaadav EASO veebilehel [Guidance on Reception Conditions for Unaccompanied Children: Operational standards and indicators](#) (Juhised saatjata laste vastuvõtutingimuste kohta: Tegevusnõuded ja näitajad), detsember 2018.

Vanuse hindamise menetlusi kujundavad standardid ja kohtupraktika

Kuigi varjupaigamenetluse määruses ei ole seda sõnaselgelt põhimõttena sätestatud, tuletatakse rahvusvahelistes standardites ja kohtupraktikas sageli meelde alaealisuse eeldust, juhtida tähelepanu menetluslikele tagatistele, mida tuleb kohaldada.

Lapse õiguste konventsioon: seoses saatjata ja vanematest eraldatud laste kohtlemisega väljaspool nende päritoluriiki rõhutab Lapse Õiguste Komitee, et lapsed tuleb saabumisel viivitamata tuvastada, ning vanust tuleks hinnata „teaduslikul, turvalisel, laste- ja sootundlikul viisil, vältides lapse füüsilise puutumatus rikkumise ohtu; austades nõuetekohaselt inimväarikust; ja ebakindluse püsimise korral peaks see tagama üksikisikule kahtluste taotleja kasuks tõlgendamise nii, et kui on võimalik, et isik on laps, tuleks teda sellisena käsitleda.“⁽⁴⁴⁾

Kohtuotsus *Darboe ja Camara vs. Itaalia*⁽⁴⁵⁾: Euroopa Inimõiguste Kohus otsustas, et alaealisuse eeldus on lahutamatu osa kaitsest, mida tuleb pakkuda saatjata isikutele, kes väidavad end olevat alaealised. **Eeldus toob kaasa menetluslikud kaitsemeetmed**, mis peavad kaasnema vanuse hindamise menetlustega, tagades, et ebaõige tuvastamine täiskasvanuna ei põhjustaks õiguste rikkumist.

Kohtuotsus *Hämäläinen vs. Soome*⁽⁴⁶⁾: Euroopa Inimõiguste Kohus rõhutas saatjata laste kaitsemeetmete tagamise tähtsust ja tunnistas, et alaealisuse eeldus on nende tagamiseks hädavajalik.

⁽⁴⁴⁾ Lapse Õiguste Komitee [lapse õiguste konventsiooni üldkommentaari nr 6 \(2005\) Saatjata ja vanematest eraldatud laste kohtlemise kohta väljaspool nende päritoluriiki](#), 2005. Muud Lapse Õiguste Komiteele esitatud juhtumid on järgmised: J.A.B. vs. Hispaania: esitanud Lapse Õiguste Komiteele viis teismelist rändajat ja varjupaigataotlejat: A.L. Alžeerias (16/2017), M.T. Elevandiluurannikult (17/2017), J.A.B. Kamerunist (22/2017) ning M.A.B. ja R.K. mõlemad Guineast (24 ja 27/2017). Kõik komitee poolt 2019. aasta juulist 2020. aasta veebruarini vastu võetud otsused tuginevad samale lähtepunktile: vanuse kindlaksmääramise menetlusele. Iga juhtumi puhul uurib komitee, kas see menetlus rikub konventsiooni mis tahes sätet, ning sellest tulenevalt, kas menetlus – ja selle tulemus – toob kaasa teiste laste õiguste rikkumise.

⁽⁴⁵⁾ Euroopa Inimõiguste Kohus, 21. oktoobri 2022. aasta otsus kohtuasjas [Darboe ja Camara vs. Itaalia](#), 5797/17, ECLI:CE:ECHR:2022:0721JUD000579717. Kokkuvõtte on kättesaadav [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#).

⁽⁴⁶⁾ Euroopa Inimõiguste Kohus, 16. juuli 2014. aasta otsus kohtuasjas [Hämäläinen vs. Soome](#), 37359/09, ECLI:CE:ECHR:2022:0721JUD000579717.

Otsus kohtuasjas *F.B. vs. Belgia* ⁽⁴⁷⁾: kohtuasi puudutas otsust lõpetada taotleja õigus saada toetust saatjata alaealisena pärast vanuse hindamist. Võtmata seisukohta luustestide usaldusväärsuse ega hageja alaealisuse staatuse kohta, leidis kohus, et otsustusprotsessiga, mille tulemusel tehti otsus lõpetada hageja õigus saada saatjata alaealisena toetust, ei kaasnenud piisavaid tagatisi Euroopa inimõiguste konventsiooni artikli 8 tähenduses, tuvastades seega ühehäälselt selle artikli rikkumise. Eelkõige märkis kohus, et toimikus ei olnud viiteid sellele, et taotlejale oli teatatud, et arstliku läbivaatuse tegemiseks on vaja tema nõusolekut. Lisaks rõhutas kohus, et arvestades arstliku läbivaatuse invasiivsust, tuleks seda teha ainult viimase abinõuna, kui alternatiivsed vahendid kahtluste hajutamiseks asjaomase isiku vanuse suhtes on andnud ebaselgeid tulemusi. Sellega seoses märkis kohus, et taotlejat oli alles pärast luustestide tegemist küsitletud eestkostetasutuse töötaja poolt, kes oli spetsiaalselt koolitatud alaealiste vastuvõtmiseks. Esialgne vestlus oleks võinud siiski võimaldada kindlaks teha, kas kahtlused tema alaealisuse suhtes oleks olnud võimalik kõrvaldada vähem invasiivsete vahenditega, ning oleks võimaldanud tal saada kogu vajaliku teabe oma õiguste tõhusaks kaitsmiseks.

O.Y.K.A. vs. Taani ⁽⁴⁸⁾: ÜRO inimõiguste komitee rõhutas, et kui isikud registreerivad end esialgu täiskasvanutena, kuid hiljem väidavad, et on alaealised, tuleks nende vanust ikkagi hoolikalt uuesti hinnata ning väidet ei tohiks automaatselt tagasi lükata ilma asjakohaste kaitsemeetmete ja kaalutlemiseta.

2.2.1. Dokumentaalsete tõendite hindamine

Kui tekib kahtlusi taotleja enda deklareeritud alaealisuse suhtes, peaksid ametiasutused kõigepealt kaaluma kõiki **toetavaid tõendeid**, mida isik saab esitada oma väidetava vanuse tõendamiseks. Nende hulka kuuluvad näiteks pass, isikut tõendav dokument, elamisloakaart, ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti esitatud reisidokumendid, perekonnaseisu tõendavad usulised või tsiviilõiguslikud tõendid (abielu, sündid, perekonnaraamat), koolitunnistused, taotleja või mis tahes pereliikme vaktsineerimisandmed, mis viitavad taotleja vanusele.

Esitatud dokumente ei tohiks pidada kehtetuks, välja arvatud juhul, kui on võimalik tõendada, et need on omandatud pettusega, nendega on manipuleeritud või need on võltsitud.

Varjupaigamenetluse määruse artikli 25 lõige 1.

Vanuse hindamisel loetakse olemasolevad dokumendid õigeks, kui ei ole vastupidiseid tõendeid, ning alaealise ütlusi võetakse arvesse.

⁽⁴⁷⁾ Euroopa Inimõiguste Kohus, 6. märtsi 2025. aasta otsus kohtuasjas *F.B. vs. Belgia*, 47836/21, ECLI:CE:ECHR:2025:0306JUD004783621 (prantsuse keeles). Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#).

⁽⁴⁸⁾ ÜRO inimõiguste komitee, *Komitee poolt vabatahtliku protokolli artikli 5 lõike 4 alusel vastu võetud seisukohad seoses teatisega nr 2770/2016*, CCPR/C/121/D/2770/2016, 7. november 2017.

Kui riiklikud asutused kahtlustavad, et dokument on võltsitud, võivad nad paluda selle kontrollimist. Dokumentide autentimise taotlemine päritoluriigilt on aga mitte ainult koormav, vaid ka potentsiaalne risk asjaomase taotleja jaoks kaitse seisukohast. Vt selle kohta varjupaigamenetluse määruse artikli 7 lõike 2 punkt b, milles on sätestatud, et „ametiasutused ei kogu teavet väidetavalt tagakiusajatelt ega tõsise kahju põhjustajatelt viisil, mis annaks neile teada asjaolust, et kõnealune taotleja on avaldanud taotluse esitamise soovi.“ Dokumentide kontrollimist päritoluriigi poolt ei saa nõuda, kui taotleja on väljendanud soovi taotleda rahvusvahelist kaitset, kui tekib võimalik vajadus rahvusvahelise kaitse järele või kui võib esineda tagakiusamise oht.

Arvestades, et taotlejad võivad olla pärit konfliktide ja sõdadega laastatud piirkondadest, on tavaline, et nad kannavad oma dokumendifotosid ainult mobiiltelefonis või salvestavad need e-posti kontole.

Sellisel juhul tuleks fotosid/skaneeringuid hinnata, võttes nõuetekohaselt arvesse nende tõendusjõudu. Kuigi tuleb tunnistada nende taotlejate tegelikku olukorda, kes sageli tuginevad digitaalsetele reproduktsioonidele, peaksid ametiasutused jääma valvsaks võltsimise või manipuleerimise ohu suhtes. Selliseid koopiaid või skaneeringuid tuleks seega hinnata koos taotleja väidetega.

Praktiline näide

Taotleja esitab järgmised dokumendid:

- mobiiltelefoni salvestatud **passi foto**, kui originaal on reisi ajal kaduma läinud;
- **skaneeritud sünnitunnistus**, mille on pereliige saatnud e-postiga välisriigist;
- **ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti registreerimiskaardi** koopia;
- **perekonnaraamat**, mis on pildistatud leht haaval;
- **koolidiplom või vaktsineerimiskaart** digitaalsel kujul.

Selliste dokumentide usaldusväärsust saab hinnata selliste elementide abil nagu isikuandmete järjepidevus dokumentides, nähtavad ametlikud templid või allkirjad, metaandmed (nt foto tegemise kuupäev) või kas dokument vastab taotleja kohta juba teadaolevale teabele. Samal ajal peaksid ametiasutused olema valvsad võimalike võltsingute või manipuleerimiste suhtes, nagu näiteks kärbitud pitsid, sobimatud kirjatüübid või nähtavad digitaalse redigeerimise märgid. Kui põhjendatud kahtlused püsivad, võib selliste koopiade väärtust võrrelda muude tõenditega (nt vestlused, tunnistajate ütlused või teave tunnustatud organisatsioonidelt). Kontrollimeetmeid tuleks võtta ainult juhul, kui need ei ohusta taotlejat; tuleb järgida konfidentsiaalsuse põhimõtet ⁽⁴⁹⁾.

Seega **ei tohiks autentimist nõuda** ⁽⁵⁰⁾, kui alaealise vanuse kinnitamiseks on muid kaudseid tõendeid.

⁽⁴⁹⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 7 lõige 1.

⁽⁵⁰⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 25 lõige 1.

2.2.2. Vanuse hindamise põhjendatus

Vanuse hindamine ei saa olla rutiinne tava; see tuleks alata üksnes juhul, kui **on põhjendatud kahtlused** isiku väidetava vanuse suhtes. Sellised kahtlused võivad tekkida, kui deklareeritud vanust ei ole võimalik kinnitada või kui see on vastuolus kättesaadavate tõenditega pärast taotleja ärakuulamist, asjakohaste dokumentide ja teabe kogumist ning muude näitajate kaalumist.

Nagu on sätestatud varjupaigamenetluse määruses, kui teave, mis on saadud pärast taotleja ärakuulamist ja olemasolevate tõendite või muude tõendite kogumist, ei suuda lahendada ametiasutuste kahtlusi (lahknevuste või vasturääkivuste tõttu), „**võib** menetlev ametiasutus korraldada mitut valdkonda hõlmava hindamise, sealhulgas psühhosotsiaalse hindamise“ ⁽⁵¹⁾, et hinnata taotleja vanust.

Varjupaigamenetluse määruse artikli 25 lõikes 1 on „**vabatahtliku** klauslina“ märgitud, et vanuse hindamise menetluse algatamise otsus **on vabatahtlik** ja **ei ole kohustus**. Ametiasutused võivad otsustada kohaldada kahtluse korral taotleja kasuks otsustamist ja taotleja võib **tunnistada alaealiseks ilma vanuse hindamiseta** (vt [stsenariumide](#) jaotist eespool).

Kui ametiasutustel on siiski põhjendatud kahtlusi selle taotleja vanuse suhtes, kelle suhtes täisealisena kohaldataks kohustuslikku piirimenetlust, tuleb isik (ajutiselt) **suunata piiril toimuvasse varjupaigamenetluse** ja talle tuleb tagada saatjata lastele kohandatud vastuvõtutingimused; sellisel juhul on vanuse hindamine kohustuslik ⁽⁵²⁾. Üksikasjalikum teave on Euroopa Komisjoni tulevastes suunistes varjupaiga- ja tagasisaatmismenetluste kohta piiril.

Kokkuvõte

- Esialgsed kahtlused võivad tuleneda puuduvatest dokumentidest, väiksematest vastuoludest või subjektiivsetest muljetest vanuse kohta. Neid võib, kuid ei pruugi olla võimalik lahendada esialgse vanuse kontrollimisega. Kui need on lahendatud, ei ole vanuse hindamine vajalik.
- Põhjendatud kahtlused võivad tuleneda faktilistest vastuoludest, vastuoludest taotleja avaldustes, vastuolulistest ametlikest dokumentidest või suutmatusest selgitada lahknevusi esialgse vanuse kontrollimise käigus. See võib kaasa tuua vanuse hindamise menetluse algatamise.

⁽⁵¹⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 25 lõige 1.

⁽⁵²⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 53 lõike 1 teine lause.

2.3. Eestkoste või esindamine

Saatjata lastele tuleb võimalikult kiiresti määrata eestkostja⁽⁵³⁾ või, kui alalist eestkostjat ei saa kiiresti määrata, siis [ajutine eestkostja](#)⁽⁵⁴⁾. See on vajalik kaitsemeede, et tagada lapse parimad huvid kogu varjupaigamenetluse ja vanuse hindamise protsessi vältel (vt [jaotis 2.1 Lapse parimad huvid](#)). Eestkostjateks ei või nimetada organisatsioone või füüsilisi isikuid, kelle huvid on vastuolus või võivad sattuda vastuollu saatjata alaealise huvidega. Leppes rõhutatakse ka tiheda koostöö tähtsust riiklike lastekaitseasutustega alates taustakontrollist, andes volituse määrata isik, kellel on asjakohased teadmised lapse võimalikult kiireks abistamiseks⁽⁵⁵⁾.

Eestkostja tuleb määrata **15 päeva jooksul**⁽⁵⁶⁾ pärast taotluse esitamist. Erandjuhtudel, sealhulgas ebaproportsionaalselt suure taotluste arvu korral, võib seda tähtaega pikendada **10 tööpäeva võrra**⁽⁵⁷⁾.

Eestkostja kohustused seoses vanuse hindamisega

Enne vanuse hindamise protsessi algust peab (ajutisel) eestkostjal olema piisavalt aega ettevalmistusteks, taotleja teavitamiseks ja vajaduse korral õigusnõustajaga konsulteerimiseks. Soovitav on, et eestkostja ja taotleja saaksid õigusnõustaja abiga arutada ametiasutustega konkreetseid kahtlusi, mis on tekkinud dokumentide, avalduste või muude asjakohaste viidete põhjal. See tagab läbipaistvuse ja võimaldab võimalikke selgitusi või täiendavate tõendite esitamist, mis võivad lahendada ebamäärasused ilma edasisi meetmeid võtmata.

Eestkostja peaks koos õigusnõustajaga, kui see on asjakohane, selgitama taotlejale, mida vanuse hindamine hõlmab, nimelt järgmist:

- kasutatavad meetodid;
- mida oodata ja kuidas toimuvad järgmised sammud;
- taotleja koostöökohustus ja koostööst keeldumise tagajärjed (näiteks see, et keeldumine vanuse hindamise menetlusest – kas mitut valdkonda hõlmavast hindamisest või meditsiinilistest uuringutest – ei ole iseenesest põhjus taotluse tagasilükkamiseks, kuid see võib viia selleni, et ametiasutused eeldavad, et isik on täiskasvanu⁽⁵⁸⁾)

⁽⁵³⁾ Varjupaiga- ja rändehalduse määruse artikli 2 punkt 12, miinimumnõuete määruse artikli 3 punkt 18 ja artikkel 33, taustakontrolli määruse artikli 11 lõige 3, varjupaigamenetluse määruse artikli 23 lõige 2, Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta [määruse \(EL\) nr 603/2013](#) (millega luuakse sõrmejälgede võrdlemise Eurodac-süsteem määruse (EL) nr 604/2013 (millega luuakse sõrmejälgede võrdlemise Eurodac-süsteem määruse (EL) nr 604/2013 (millega kehtestatakse kriteeriumid ja mehhanismid selle liikmesriigi määramiseks, kes vastutab mõnes liikmesriigis kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku esitatud rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest) töhusaks kohaldamiseks ning mis käsitleb liikmesriikide õiguskaitseasutuste ja Europoli taotlusi sõrmejälgede andmete võrdlemiseks Eurodac-süsteemi andmetega õiguskaitse eesmärgil ning millega muudetakse määrust (EL) nr 1077/2011, millega asutatakse Euroopa amet vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala suuremahuliste IT-süsteemide operatiivjuhtimiseks (uuesti sõnastatud) (ELT L 180, 29.6.2013)) artikli 14 lõige 1.

⁽⁵⁴⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 23 lõike 2 punkt a.

⁽⁵⁵⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 23 lõige 2.

⁽⁵⁶⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 23 lõige 2.

⁽⁵⁷⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 23 lõige 3 ja varjupaiga- ja rändehalduse määruse artikkel 23.

⁽⁵⁸⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 25 lõige 6: „... Sellist keeldumist võib käsitada üksnes ümberlükatava eeldusena, et taotleja ei ole alaealine.“

See on oluline hetk, sest selge ja lapsesõbralik teave võib suurendada usaldust, vähendada hirmu ja soodustada koostööd, julgustades taotlejat esitama lisateavet või -dokumente, mis tõendavad tema deklareeritud vanust.

Vanuse hindamise käigus on eestkostjal või vastutaval täiskasvanul õigus esitada selgituste saamiseks küsimusi ja/või teha taotlejat toetavaid märkusi. Eestkostja täidab ka olulist rolli taotleja heaolu eest hoolitsemisel kogu protsessi vältel: ta peab tagama taotleja heaolu kaitse ja võib paluda pausi, kui taotleja muutub ärritunuks, on endast väljas või segaduses; eestkostja/vastutav täiskasvanu võib vajaduse korral sekkuda, et tagada protsessi austav ja toetav kulgemine ning selle kohandamine taotleja vajadustele. Selleks et nõuetekohaselt täita oma rolli taotleja toetamisel, on oluline, et (ajutisel) eestkostjal ja vajaduse korral õigusnõustajal oleks õigeaegne juurdepääs vanuse hindamise tulemustele ja otsuse aluseks olevatele põhjendustele. Eestkostjal on õigus tutvuda taotleja toimiku asjakohaste dokumentide sisuga (mis peab sisaldama kõiki tervisekontrolliga seotud dokumente). Sellega tagatakse, et nad saavad taotlejat piisavalt teavitada ja võimaldada kasutada õigust tõhusale õiguskaitsevahendile, et vaidlustada vanuse hindamise otsuse tulemus kooskõlas siseriikliku õigusega kas eraldi kaebusena või esimese astme otsuse kohta esitatud kaebuse osana.

Seotud EUAA vahendid

EUAA/Euroopa Nõukogu, [Age Assessment for Children - YouTube](#) (13 keeles).

EUAA, [All You Need to Know about Age Assessment](#) (Kõik, mida peate teadma vanuse hindamise kohta), jaanuar 2022. See on laste jaoks mõeldud teabevihik vanuse hindamise kohta, mis täiendab eespool olevat videot.

EASO, [Age Assessment for Children - YouTube](#) (23 keeles). See on spetsialistidele mõeldud informatiivne animatsioon, milles selgitatakse vanuse hindamise põhjuseid, kus see toimub ja kuidas seda tuleks läbi viia.

EASO, [Practical Guide on the Best Interests of the Child](#) (Praktiline juhend lapse parimate huvide kohta), veebruar 2019. Lepet silmas pidades töötatakse praegu välja käesoleva juhendi uut väljaannet, mis tehakse kättesaadavaks 2026. aastal.

EUAA/FRA, [Introduction to International Protection: Practical tool for guardians](#) (Sissejuhatus rahvusvahelisse kaitseesse: Praktiline vahend eestkostjatele), oktoober 2023.

EUAA/FRA, [The Asylum Procedure: Practical tool for guardians](#) (Varjupaigamenetlus: Praktiline vahend eestkostjatele), oktoober 2023.

EASO, [Age Assessment Practices in EU+ Countries: Updated findings](#) (Vanuse hindamise tavad EL+ riikides: uuendatud tähelepanekud), september 2021.

2.4. Õigusnõustaja roll

Varjupaigamenetluse määruses on sätestatud, et taotlejatel peaks olema õigus konsulteerida oma taotlusega seotud küsimustes õigusnõustajaga haldusmenetluse kõigis etappides ⁽⁵⁹⁾. Tasuta **õigusnõustamist** saab taotleda kohe, kui on registreeritud soov taotleda rahvusvahelist kaitset, sealhulgas laste poolt ⁽⁶⁰⁾.

Kui siseriiklik õigus seda lubab, võib õigusnõustamist ja õigusabi pakkuda sama isik. Õigusnõustamine erineb õigusabist ja hõlmab nõustamist, abi ja selgitusi kogu menetluse kohta: õigused, kohustused, erinevate menetluste eeskirjad, ja teave selle kohta, kuidas vaidlustada negatiivset otsust. See on tasuta ja taotlejat tuleks teavitada võimalusest õigusnõustamist taotleda hiljemalt registreerimisel.

Üks isik võib pakkuda tasuta **õigusnõustamist** mitmele taotlejale korraga või individuaalselt. Õigusnõustaja roll on anda üldist nõu ja abi kogu rahvusvahelise kaitse haldusmenetluse vältel ⁽⁶¹⁾, sealhulgas vanuse hindamise ajal. Kuigi rühmaviisilised teabeüritused võivad olla kasulikud esialgse teadlikkuse tõstmiseks, ei saa need asendada individuaalset nõustamist, mis on oluline vanuse hindamise menetlust läbiva eeldatava lapse parimate huvide kaitsmiseks. Õigusnõustajad toetavad (saatjaga lapse) eestkostjat või vanemaid/hooldajaid eeldatava lapse teavitamisel ja abistamisel ka seoses võimaliku mõjuga, mida vanuse hindamise tulemus võib avaldada tema taotlusele ja muudele seotud protsessidele.

Selle ülesande täitmiseks tuleb seda teenust osutavatel üksikisikutest õigusnõustajatel või kodanikuühiskonna organisatsioonidel lubada seda teha siseriikliku menetluse kohaselt ja neile tuleb anda juurdepääs taotlejale. Lisaks ei tohiks õigusnõustaja taotleja nõustamisel kunagi olla huvide konflikti olukorras.

Kuigi varjupaigamenetluse määruses ei ole sätestatud õigust vaidlustada vanuse hindamise otsust rahvusvahelise kaitse otsusest sõltumatult, ei takista see liikmesriike seda tegemast siseriikliku õiguse alusel.

Kui siseriiklikud õigusaktid võimaldavad vanuse hindamist eraldi edasi kaevata, on varjupaigamenetluse määruse ja hartaga kehtestatud **õigus tõhusale õiguskaitsevahendile** jätkuvalt asjakohane. Igal juhul tuleks taotlejatele, (ajutistele) eestkostjatele ja õigusnõustajatele/nõustajatele **anda selget teavet otsuse edasikaebamise võimaluste**, menetluste ja kohaldatavate tähtaegade kohta ning vanuse kohta tehtud otsuse aluseks olnud asjakohase teabe kohta.

Tasuta õigusnõustamine ja seaduslik esindamine peaks olema kättesaadav, kui taotleja soovib vanuse kohta tehtud otsuse edasi kaevata või selle vaidlustada, kas rahvusvahelise kaitse taotluse kohta tehtud otsuse peale esitatud kaebuse osana või eraldi toiminguna riikliku menetluse alusel. Kui siseriiklike õigusaktide kohaselt on ette nähtud vanuse hindamise otsuse eraldi edasikaebamine, kohaldatakse tasuta õigusnõustamisele juurdepääsu suhtes siseriiklikul tasandil kehtestatud eeskirju ja menetlusi, sealhulgas neid, mis reguleerivad *pro bono* esindamise kohaldatavust. See nõuab ka eestkostjale või vanematele ja taotlejale vajaliku teabe andmist selle kohta, kuidas edasi kaevata ja millise tähtaja jooksul seda teha.

⁽⁵⁹⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 15 lõige 1.

⁽⁶⁰⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 33 lõike 1 teine lõik: Käesoleva lõike esimest lõiku kohaldatakse, ilma et see piiraks saatjata alaealiste õigust õigusnõustamisele ning õigusabile ja esindamisele kooskõlas artiklitega 15 ja 16.

⁽⁶¹⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 16 lõige 2.

Seotud EUAA vahendid

- EUAA, [Practical Guide on Free Legal Counselling Organisation of the provision of free legal counselling](#) (Tasuta õigusnõustamise praktiline juhend: Tasuta õigusnõustamise korraldamine), oktoober 2025.
- [Õigusnõustamine ja abi | Let's Speak Asylum](#).

2.5. Õigus teabele, osalemisele ja nõusolekule

Kui taotlejal palutakse läbida vanuse hindamine, võib see olla taotleja jaoks segadusttekitav ja hirmutav ⁽⁶²⁾, sest ta ei pruugi mõista, miks selline menetlus on vajalik. Samuti võivad nad tunda, et neid ei usaldata, ning mõned taotlejad võivad seda tajuda pigem ebaaususe süüdistusena kui tavalise menetlusetapina. Selleks et tagada taotlejate õiguste ja heaolu kaitse kogu protsessi vältel, on oluline, et nad oleksid **nõuetekohaselt informeeritud**, kaasatud ja neile antaks võimalus anda nõusolek.

Teave vanuse hindamise eesmärgi ja protsessi kohta tuleb anda õigeaegselt, enne protsessi algust eakohasel, kultuuriliselt sobival ja lapsesõbralikul viisil ⁽⁶³⁾. Arusaamist tuleb veel kord kontrollida ja taotlejale tuleb anda võimalus küsimusi esitada. Protsessis võivad osaleda kultuurivahendajad, tõlgid, eestkostja ja/või vanemad. Eestkostja võib toetada taotlejat vanuse hindamise protsessis vastuolude käsitlemisel, selgitades taotlejale, miks väidetavat vanust ei aktsepteerita või miks esitatud tõendid on ebapiisavad. See aitab taotlejal protsessi paremini mõista ja soodustab koostööd, sealhulgas täiendava teabe esitamist.

On oluline, et taotlejatel **oleks võimalus väljendada oma seisukohti** ja mõtteid kõigis vanuse hindamise menetluse raames arutatud küsimustes. Seetõttu tuleks tagada nende aktiivne osalemine ⁽⁶⁴⁾ ⁽⁶⁵⁾. Ametiasutused peaksid korraldama taotlejate ja nende vanemate suulise ärakuulamise, kui neil on kahtlusi taotlejate vanuse suhtes või kui leitakse vasturääkivusi. Vanemad saavad sageli anda olulist teavet taotleja tausta, kasvatus ja pereolude kohta, mis võib aidata selgitada ebamäärasusi ja toetada taotleja vanuse kindlaksmääramist. Vanemate selline kaasamine tagab ka menetlusliku õigluse, austab lapse õigust olla ära kuulatud koos hooldajatega ning aitab kaitsta lapse parimaid huve, arvestades perekonna vaatenurka.

Taotlejale, eestkostjale või vanematele tuleb anda võimalus anda **nõusolek** või mitte osaleda vanuse hindamisel, eelkõige arstliku läbivaatuse etapis, kui see toimub (vt [4. lisa. Vanuse hindamisel osalemise nõusoleku näidisvorm](#)). Nõusolek tuleb anda ilma välise surve või

⁽⁶²⁾ Argyriou, dr A., „The psychological impact of the age dispute process on unaccompanied children seeking asylum in the UK“ (Vanuse üle vaidlemise protsessi psühholoogiline mõju saatjata lastele, kes taotleavad varjupaika Ühendkuningriigis), 2024.

⁽⁶³⁾ Vastuvõtutingimuste direktiivi (2024) artikli 5 lõige 2, varjupaigamenetluse määruse artikli 23 lõige 5, taustakontrolli määruse artikli 11 lõige 3.

⁽⁶⁴⁾ Kooskõlas [KOMISJONI 23. aprilli 2024. aasta SOOVITUSEGA integreeritud lastekaitse süsteemide arendamise ja tugevdamise kohta lapse parimates huvides](#), (C/2024/2680 final).

⁽⁶⁵⁾ Lapse õigust avaldada arvamust tunnustatakse mitmes õigusaktis, näiteks järgmistes: ÜRO Lapse Õiguste Komitee üldkommentaar nr 12 (2009): Lapse õigus avaldada arvamust, CRC/C/GC/12, 20. juuli 2009, <https://www.refworld.org/legal/general/crc/2009/en/70207>; varjupaigamenetluse määruse põhjendus 23; varjupaiga- ja rändehalduse määruse artikli 23 lõige 3.

manipuleerimiseta, eelkõige nende puhul, kes on varem kogenud ära kasutamist, sundi, soolist vägivalda või väärkohtlemist.

Kooskõlas varjupaigamenetluse määrusega ⁽⁶⁶⁾ peavad nii taotleja kui ka tema eestkostja **andma nõusoleku meditsiiniliseks läbivaatuseks**: see tähendab, et neil on **õigus keelduda**. Taotlejat ja tema vanemaid või eestkostjat tuleks teavitada, et keeldumine üksi ei saa olla põhjuseks **rahvusvahelise kaitse taotluse tagasilükkamiseks** ja seda võib käsitada ainult ümberlükatava eeldusena, et taotleja ei ole alaealine ⁽⁶⁷⁾.

Kuna õigusaktid nõuavad sõnaselgelt nõusolekut **ainult vanuse hindamise meditsiinilise komponendi jaoks** ⁽⁶⁸⁾, puudub mitut valdkonda hõlmavast hindamisest keeldumiseks ametlik õiguslik alus. Praktikas võib taotleja siiski tegelikult osalemisest loobuda, näiteks psühhosotsiaalsel hindamisel mitte osaledes või vestluse ajal vaikides. See rõhutab, kui oluline on tagada, et taotlejat teavitatakse piisavalt ja ta saab aru kogu vanuse hindamise protsessi eesmärgist ja ulatusest, sealhulgas selle mitut valdkonda hõlmavatest elementidest. Selge ja kättesaadav suhtlus on oluline koostöö edendamiseks ning menetluse õigluse ja läbipaistvuse tagamiseks.

Keeldumise korral tuleb **uurida isiku keeldumise põhjust**. Keeldumise põhjuste mõistmine ja paremini kohandatud teabe andmine võib aidata lahendada esialgseid hirme ja edendada koostööd.

Oluline on märkida, et kui vanuse hindamise tulemus ei ole see, mida taotleja eeldab, on oluline, et ta mõistaks oma õigust vaidlustada tulemus **kättesaadavate edasikaebamis- või läbivaatamismehhanismide** kaudu. Kui riiklikud süsteemid näevad ette eraldi kaebuse esitamise vanuse kindlaksmääramise kohta, tuleks taotlejale selgesõnaliselt teatada, et sellise kaebuse esitamine ei mõjuta negatiivselt tema rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamist.

See kaitsemeede kehtib võrdselt nii teabe andmise, nõusoleku kui ka osalemise kontekstis, tagades, et taotlejad saavad kasutada oma õigusi ilma tagajärgi kartmata. Üldiselt vastutab taotleja teavitamise eest keeldumise õiguslike tagajärgede kohta juhtivuurija. Siiski peaks meditsiinispetsialist eestkostja toetusel lahendama läbivaatusega seotud muresid, et suurendada usaldust ja anda kindlustunnet.

2.6. Kvalifitseeritud vanuse hindajad

Ametiasutused peavad tagama, et vanuse hindamiseks määratud isikutel oleks **vajalikud eriteadmised/erialane pädevus**. Varjupaigamenetluse määruses viidatakse selgelt **kvalifitseeritud spetsialistidele**, kellel on eksperditeadmised vanuse hindamise ja lapse arengu valdkonnas, nagu sotsiaaltöötajad, psühholoogid või lastearstid, et hinnata mitmesuguseid tegureid, nagu füüsilised, psühholoogilised, arengu-, keskkonna- ja kultuuritegurid ⁽⁶⁹⁾.

⁽⁶⁶⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 25 lõige 5.

⁽⁶⁷⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 25 lõige 6.

⁽⁶⁸⁾ Nõusolekut küsitakse üksnes arstliku läbivaatuse, mitte kogu vanuse hindamise menetluse kohta (varjupaigamenetluse määruse artikli 25 lõige 4).

⁽⁶⁹⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 25 lõige 1 ja põhjendus 37.

Vanuse hindamises osalevate kvalifitseeritud spetsialistide mõistet ei ole varjupaigamenetluse määruuses sõnaselgelt määratletud. Seetõttu tuleks viidata asjakohasele **riiklikule õigusaktile**, milles võidakse täpsustada kvalifikatsioone või ametiprofile, mida peetakse pädevaks **vanuse hindamise ja lapse arengu** valdkonnas.

Kuigi varjupaigamenetluse määruusega ei kehtestata ühtset standardit, **soovitatakse selles, et sotsiaaltöötajad, psühholoogid või lastearstid** peaksid kuuluma valdkondadevahelisesse rühma. Seega võivad liikmesriigid soovida **kontrollida nende kutsealade riiklikke kvalifikatsiooninõudeid**, et tagada, et hindamisprotsessis osalevatel isikutel on asjakohased teadmised ja volitused.

Kooskõlas vanuse hindamise mitut valdkonda hõlmava olemusega on liikmesriikidel kaalutusõigus määrata osalevad spetsialistid, tuginedes nende konkreetsetele oskustele, kvalifikatsioonidele ja väljaõppele. Raamistik ei välista ühtegi ametiprofiili, nt meditsiinipersonali (nt õed, lastearstid, arstid), psühhosotsiaalsete spetsialistide või teiste valdkondade spetsialistide, nagu etnoantropoloogide või kultuurivahendajate osalemist, tingimusel et nende panus ja erialane taust on protsessi jaoks asjakohane ja oluline. Selline paindlikkus võimaldab riiklikel ametiasutustel kohandada mitut valdkonda hõlmava rühma koosseisu vastavalt oma haldusstruktuuridele ja olemasolevatele eksperditeadmistele, tagades samal ajal hindamise kvaliteedi ja usaldusväärsuse.

Siiski on oluline, et protsessi mittemeditsiiniliste osadega tegelevad spetsialistid tegutseksid rangelt oma kvalifikatsiooni ja erialateadmiste piires. Näiteks võib meditsiiniõde anda oma panuse mitut valdkonda hõlmavasse hindamisse, jagades oma erialase kogemuse põhjal tähelepanekuid taotleja üldise heaolu, hügieeni või üldise arengu kohta. See ei tohiks siiski hõlmata meditsiinilisi või kliinilisi uuringuid, mis kuuluvad vanuse hindamise meditsiinilisse etappi ja mida peaks läbi viima kvalifitseeritud arst.

Vajalike eksperditeadmiste olemasolu tähendab, et **lisaks** oma põhilisele ametialasele taustale eeldatakse vanuse hindajatelt ka **spetsiaalset väljaõpet vanuse hindamise metoodikate ja protseduuride osas**. Selline väljaõpe peaks hõlmama vanuse hindamise õiguslikku, arengualast, meditsiinilist ja menetluslikku mõõdet varjupaiga kontekstis, et tagada hindamiste läbiviimine lapsesõbralikul, kultuuriliselt tundlikul ja õigustega kooskõlas oleval viisil.

Väljaõpet korraldavad või akrediteerivad pädevad riiklikud asutused, tehes (kui see on asjakohane) koostööd ELi asutustega, näiteks EUAAGA. See võib hõlmata ka teisi tunnustatud akadeemilisi või kutseasutusi.

Väljaõpe peaks hõlmama järgmist:

- varjupaigamäärusest ja sellega seotud ELi õigusest tulenevad õiguslikud kohustused;
- laste areng,
- meditsiinilised, psühholoogilised ja psühhosotsiaalsed aspektid vanuse hindamisel;
- lastele kohandatud vestluse tehnikad;
- meetmed uute traumade vältimiseks ning
- menetlusnormid, et tagada mitut valdkonda hõlmavad, lapsesõbralikud ja õigustega kooskõlas olevad hindamised.

Samuti tuleks pakkuda täienduskursusi ja pidevat kutsealast arengut, et säilitada ja ajakohastada erialateadmisi.

Eelistatavalt peaksid vanuse hindajatel olema piisavad teadmised ka lastekaitse valdkonnas. Eelkõige peaksid nad:

- olema kursis rahvusvaheliste ja riiklike õigusstandarditega, sealhulgas lapse õiguste konventsiooni ja menetluslike tagatistega vanuse hindamisel ⁽⁷⁰⁾;
- suutma tõhusalt ja empaatiliselt suhelda eri kultuuridest pärit taotlejatega, tagades, et vanuse hindamises osalev isik saab väljendada oma seisukohti;
- omama üldist arusaama sellest, kuidas tuvastada psühholoogilise stressi tunnuseid ja sümptomeid;
- olema koolitatud tegelema olukordadega, kus taotleja avaldab vägivalda ja väärkohtlemise kogemusi, ning olema teadlik sellistel juhtudel kättesaadavatest suunamisvõimalustest;
- olema erapooletu ja vaba igasugusest huvide konfliktist;
- tagama konfidentsiaalsuse, mittediskrimineerimise ja isiku väärkuse austamise kogu vanuse hindamise protsessi vältel; ja
- olema teadlik asjakohastest teenusepakkujatest ja suunamissüsteemist juhuks, kui hindamise käigus ilmnevad muud kiireloomulised vajadused (nt füüsiline tervis, kaitse vajadused vms).

Vanuse hindajatel, kes viivad läbi **vanuse hindamise vestlust**, peaksid olema head teadmised juhtumi jaoks asjakohasest päritoluriigi teabest, samuti kultuuritavadest, -normidest ja ühiskonnadünaamikast. Need teadmised on usaldusväärsete tulemuste saavutamiseks väga olulised. [EUAA päritoluriigi teabe portaali](#) ja muude asjakohaste veebisaitide või allikate tundmine võib hindajaid täpsele ja ajakohasele teabele juurdepääsul veelgi toetada.

Psühhosotsiaalset hindamist läbi viiaval vanuse hindajatel peavad olema oskused, et hinnata laste füüsilisi, psühholoogilisi ja emotsionaalseid kasvumustreid ning hinnata neid, arvestades lapse sotsiaalset konteksti. Kultuuridevahelised oskused on samuti äärmiselt olulised töös rändetaustaga lastega. Psühhosotsiaalse hindamise läbiviimise ülesanne antakse tavaliselt laste kognitiivsele arengule spetsialiseerunud ja vanuse hindamise alal väljaõppe saanud psühholoogidele või sotsiaaltöötajatele.

Meditsiinilist läbivaatust peavad läbi viima laste ja vanuse hindamise alal pädevad arstid. Lapse arengumärke ja luustiku pilte hindavad tavaliselt lastearstid ja radioloogid. Nendel meditsiinieksperditel peaksid olema ka kontekstipõhised teadmised, sealhulgas teadmised riigi teabepõhistest kasvunäitajatest (nt konkreetse etnilise päritoluga seotud pediaatrilised

⁽⁷⁰⁾ ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti, „UNHCR observations on the use of age assessments in the identification of separated or unaccompanied children seeking asylum“ (ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti tähelepanekud vanuse hindamise kasutamise kohta varjupaika taotlevate vanematest eraldatud või saatjata laste tuvastamisel), juuni 2015, <https://www.refworld.org/jurisprudence/amicus/unhcr/2015/en/93634>; Euroopa Nõukogu, *Human rights principles and guidelines on age assessment in the context of migration: Recommendation CM/Rec(2022)22 and Explanatory Memorandum* (Inimõiguste põhimõtted ja suunised vanuse hindamise kohta rände kontekstis: Soovitus CM/Rec(2022)22 ja seletuskiri) (Strasbourg: Euroopa Nõukogu, aprill 2023), <https://rm.coe.int/cm-rec-2022-22-and-explanatory-memorandum-on-human-rights-principles-a/1680ab501f>; UNICEFi tehniline märkus vanuse hindamise kohta, *op. cit.*, joonealune märkus 7.

võrdlustabelid), ning nad peaksid olema teadlikud kultuurilistest teguritest, mis võivad mõjutada füüsilist välimust, küpsust ja suhtlusstiili.

Kuigi ülaltoodu kajastab vanuse hindajate ideaalset profiili, tunnistatakse, et praktikas võib liikmesriikidel olla raskusi kõigile nõuetele vastavate piisava arvu ekspertide leidmisega. Sellise võimaliku probleemi lahendamiseks ning kvaliteedi ja nõuetele vastavuse tagamiseks võivad ametiasutused investeerida allpool nimetatud valdkondadesse.

- **Järkjärguline suutlikkuse suurendamine:** spetsialistid võivad esialgu vastata põhinõuetele (õiguslikud standardid, erapooletus, lapsetundlik suhtlemine) ja tugevdada pideva kutsealase arengu kaudu lisaoskusi (nt vägivalla avalikustamise käsitlemine, psühholoogilise stressi äratundmine).
- **Sihotstarbeline erialane väljaõpe:** riiklikud asutused võivad välja töötada lühikesed, praktilised koolitusmoodulid (näiteks traumateadlike lähenemisviiside, kultuurivahendamise või kaitsemeetmete kohta). **EUAA koolituskava** ⁽⁷⁾ võib olla kasulikuks viiteks koolitusprogrammide koostamisel.
- **Akrediteerimis- ja sertifitseerimissüsteemid:** kohustusliku väljaõppe läbinud koolitatud vanusehindajate riikliku nimekirja koostamine aitab tagada nende kättesaadavuse ja kvaliteedi.
- **Välisekspertide kasutamine:** kui puudujäägid püsivad, võivad liikmesriigid sõlmida lepinguid või teha koostööd spetsialiseerunud valitsusväliste organisatsioonide, lastekaitseasutuste või sõltumatute ekspertidega, et toetada hindamise konkreetseid aspekte.
- **Vastastikune õppimine ja kogemuste vahetus:** hindajate julgustamine jagama kogemusi ja dilemmasid korrapärase juhtumiarutelude või järelevalve kaudu tagab, et eksperdid teadmised arenevad isegi piiratud ressursidega olukordades.

Erinevate asutuste ja väliste organisatsioonide vahel võib luua koostöökanaleid, et tagada piisava arvu kvalifitseeritud spetsialistide olemasolu.

Heade tavade näited vanuse hindamise menetluste kvaliteedi parandamiseks

- Korraldada vanuse hindajate vahel korrapäraselt vastastikusi kohtumisi ja teabevahetust, et arutada võimalikke ühiseid probleeme ja lahendusi.
- Kui asjakohane, tagage, et taotleja saab valida hindamist läbiviiva spetsialisti soo. See on eriti oluline mitmete erivajaduste korral (nt seksuaalse ja soolise vägivalla, väärkohtlemise või inimkaubanduse võimalik üleelanu). Selle võimaluse pakkumine aitab luua turvalisema ja mugavama keskkonna, soodustades protsessi käigus usaldust ja avatust.
- Luua järelevalvesüsteem, et tagada kvaliteet ja kogemustest õppimine.

⁽⁷⁾ EUAA, [Training Catalogue](#) (Koolituskataloog), august 2022.

Vanuse hindamise menetluste head tavad EL+ riikides

- Itaalia riiklik tervise-, rände- ja vaesuse instituut (INMP) on loonud tugeva süsteemi saatjata laste vanuse hindamise riikliku protokollini rakendamise jälgimiseks ja hindamiseks ⁽⁷²⁾.
- Saksamaa Õigusmeditsiini Ühingu kohtuekspertiisi vanusediagnostika uurimisrühm korraldas kvaliteedi jätkuvaks tagamiseks iga-aastaseid pädevusteste ⁽⁷³⁾.

2.7. Erapooletus ja mittediskrimineerimine vanuse hindamise protsessis

Igal isikul, kelle vanust hinnatakse, on õigus oma vanuse erapooletule hindamisele, ilma et seda mõjutaksid eelarvamused, mis põhinevad kodakondsusel, etnilisel päritolul või muudel teguritel. Hindajad peavad vanuse hindamisel olema teadlikud oma eelarvamustest.

Eelarvamus võib avalduda allpool kirjeldatud viisidel (loetelu ei ole ammendav).

- Eelmiste juhtumite põhjal üldistades: kui teatava riigi või kogukonna eelmiste taotlejate puhul on tuvastatud, et nad on valetanud oma vanuse kohta, võivad hindajad alateadlikult teha eeldusi sama päritoluga uute taotlejate kohta.
- Kinnituse eelarvamus: keskendumine tõenditele, mis toetavad eelarvamusi (hinnangu andmine juba eeldusel, et isik on täiskasvanu/alaeline). See võib viia selleni, et ülehinnatakse seda uskumust toetavaid tunnuseid või käitumist (nt küpsus kõnes või välimuses), ignoreerides samal ajal tegureid, mis viitavad vastupidisele järeldusele (nt taotleja vastused või dokumenteeritud ajalugu).
- Närvilisust, kõhklusit, hajutatud teavet või huvipuudust vestluse ajal võidakse tõlgendada pettuse või täiskasvanulikkuse märgina, mitte aga loomuliku reaktsioonina protsessi kõrge panusega olemusele, arvukatele vestlustele või minevikus kogetud traumale.
- Hindajad võivad keskenduda eaproportsionaalselt füüsilistele omadustele, nagu pikkus, näojooned või lihassmass, tõlgendades neid täiskasvanuea tunnustena, eirates samas tõendeid, et etniline päritolu, keskkonnastress või geneetika võivad füüsilisele arengule oluliselt mõju avaldada.

⁽⁷²⁾ Riiklik tervise-, rände- ja vaesuse instituut (INMP), [Primo rapporto sull'attuazione del protocollo per la determinazione dell'età dei minori stranieri non accompagnati](https://www.inmp.it/index.php/ita/Pubblicazioni/Libri/Primo-rapporto-sull-attuazione-del-protocollo-per-la-determinazione-dell'età-dei-minori-stranieri-non-accompagnati) (Esimene aruanne saatjata välismaalaste alaealiste vanuse kindlaksmääramise protokollini rakendamise kohta), september 2022, <https://www.inmp.it/index.php/ita/Pubblicazioni/Libri/Primo-rapporto-sull-attuazione-del-protocollo-per-la-determinazione-dell'età-dei-minori-stranieri-non-accompagnati>.

⁽⁷³⁾ Saksamaa Õigusmeditsiini Ühingu kohtuekspertiisi vanusediagnostika uurimisrühm, [Criteria for age estimation in living individuals](https://www.medizin.uni-muenster.de/fileadmin/einrichtung/agfad/empfehlungen/empfehlung_strafverfahren_eng.pdf) (Elus isikute vanuse hindamise kriteeriumid), 2008, https://www.medizin.uni-muenster.de/fileadmin/einrichtung/agfad/empfehlungen/empfehlung_strafverfahren_eng.pdf.

Hindajate juhendamine **nende eelarvamuste äratundmisel ja leevendamisel**, kasutades **mitut valdkonda hõlmavat lähenemisviisi** ja kaasates erinevaid kvalifitseeritud spetsialiste, suurendab vanuse hindamise õiglust ja täpsust ning tagab, et taotlejaid koheldakse väärilt ja austusega.

Selleks on varem kasutatud järgmisi meetmeid, mis on osutunud kasulikuks:

- vaadata läbi erinevate hindamiste tulemused;
- vahetada hindamises osalevate spetsialistide vahel teavet;
- omada mitut vanuse hindajat, kes hindavad juhtumit ühiselt.

See **kollegiaalsus** võib aidata vähendada ka survet hindajatele, kes täidavad keerulist ülesannet, nagu vanuse hindamine, jagades vastutust otsuse eest, millel on taotleja jaoks märkimisväärsed tagajärjed.

Praktilised kaalutlused

Vanuse hindamise protsessi erapooletuse tagamiseks on oluline, et hindajad või vanuse hindamise komisjon **tegutseksid sõltumatult** nendest, kes vastutavad rahvusvahelise kaitse taotluste läbivaatamise või vastuvõtutingimuste haldamise eest. Selline institutsiooniline eraldatus aitab tagada objektiivsuse ja leevendab võimalikke huvide konflikte, mis võivad kahjustada lapse parimaid huve.

Mõnel juhul võivad vastuvõtusüsteemis töötavad spetsialistid seista silmitsi kaudse tegevussurvega – näiteks piiratud majutussuutlikkuse või piiratud ressurssidega –, mis võib tahtmatult mõjutada vanuse hindamise tulemusi. Samuti võivad institutsioonilist survet tekitada rahalised kaalutlused, mis on seotud vastuvõtutingimuste pakkumisega lastele ja täiskasvanutele. Need aspektid on sama olulised juhtudel, kus vastuvõttu haldavad eraõiguslikud isikud, kellel võib olla majanduslik huvi seoses majutatavate laste/ täiskasvanute arvuga. Olukordades, kus vanuse hindamise viivad läbi menetleva ametiasutuse või vastuvõtuasutuse heaks töötavad spetsialistid, on soovitatav **kehtestada tagatised** tagamaks, et nende hindamine on täielikult sõltumatu. See aitaks vältida võimalikke huvide konflikte (nt kaasatud hindajad ei tohiks osaleda taotluse läbivaatamises).

Eestkostjate korral kehtivad sarnased kaalutlused: eestkostja roll peaks jääma vanuse hindamise protsessist lahku.

Praktilised kaalutlused vanuse hindamisel juhtudel, kus on kaasatud vanemad, sugulased või saatvad täiskasvanud

Vanuse hindamist tuleks taotleda ja läbi viia ainult siis, kui see on tegelikult vajalik, st kui deklareeritud vanuse suhtes on põhjendatud kahtlusi. Siiski võivad tekkida olukorrad, kus lapsed saavad koos täiskasvanutega, kes väidavad end olevat sugulased või vanemad, ning saabumisel või parimate huvide hindamise läbiviimise järel tuvastatakse inimkaubanduse, lapsega sõlmitud abielude või muude kaitsega seotud probleemide tunnused. Sellistel juhtudel võib lisaks nende näitajate põhjal rakendatavatele turvameetmetele algatada vanuse hindamise, et olukorda täpsemalt selgitada ja võimaldada ametiasutustel õigeaegselt võtta asjakohased kaitsemeetmed.

- **Inimkaubandusega seotud probleemid:** varjupaigataotlejaid võivad saata täiskasvanud, kes väidavad valelikult, et nad on nende vanemad või muud pereliikmed, ning kes võivad olla huvitatud sellest, et taotleja tunnistataks alaealiseks või täiskasvanuks (sõltuvalt nende eesmärkidest). Näiteks võivad inimkaubitsejad esineda lapse vanemate või lähedaste sugulastena, et õigustada oma kontrolli lapse üle, või vastupidi, nad võivad anda lapsele korralduse deklareerida end täisealiseks, et vältida kaitsemeetmeid või täiendavaid kontrole.
- **Lapsabielu:** juhtumid, kus abikaasa esitleb end saatva täiskasvanuna, kuid suhet ei pruugita seaduslikult tunnustada ja täiskasvanu on huvitatud lapse täiskasvanuks tunnistamisest. Sama võib kehtida ka juhul, kui vanemad (või sugulased) püüavad korraldada või on juba korraldanud (sunnitud) abielu vastuvõtvast riigis ja selle varjamiseks deklareerivad oma lapse täisealiseks.
- **Turvalisuse või kaitsega seotud küsimused:** need tekivad siis, kui tekib kahtlus, et saatev täiskasvanu ei pruugi tegutseda lapse parimates huvides. Näiteks võivad mõlemad isikud end täiskasvanuks deklareerida, kuid ametivõimud kahtlustavad, et üks neist on tegelikult laps. Sellistel juhtudel võib vanuse hindamine anda selguse ja võimaldada liikmesriigil isikud eraldada ning võtta kaitsemeetmeid, ennetades võimalikku ärakasutamist või väärkohtlemist. Turvalisuse või kaitsega seotud probleemide korral tuleks väidetavat saatvat täiskasvanut ja last küsitleda eraldi, et luua tingimused, mis võimaldavad lapsel vabalt rääkida, ning tuvastada võimalik ärakasutamine, kuritarvitamine või võimu tasakaalustamatus. Sellistel juhtudel on (ajutise) eestkostja määramine vajalik, et kaitsta lapse huve ja tagada menetluse läbiviimine asjakohase toetusega. See kaitsemeede on oluline, et määrata kindlaks väidetava suhte ehtsus ja hinnata, kas saatev täiskasvanu tegutseb lapse parimates huvides.

Kahtlused perekonnasidemete autentsuse või inimkaubanduse, ärakasutamise või kaitse osas tuleks eelkõige lahendada asjakohaste kaitsemeetmete ja ohutusmenetluste abil. Need võivad hõlmata suunamisi lastekaitseasutustele või riiklikule inimkaubanduse vastase võitluse üksusele, õiguskaitseasutustele või muudele pädevatele asutustele. **Vanuse hindamist** ei tohiks käsitleda vaikumisi vahendina selliste kahtluste lahendamiseks, vaid pigem **laiema lastekaitse ja juhtumite haldamise lähenemisviisi ühe elemendina, mida kasutatakse ainult siis, kui see on rangelt vajalik**, ja täielikus kooskõlas kohaldatavate kaitsemeetmetega.

Vanuse hindamine peaks jääma **erandlikuks ja võtma arvesse iga juhtumi individuaalseid iseärasusi**; see ei tohiks kunagi muutuda rutiinseks tavaks ning selle kasutamine peab jääma kooskõlla õigusaktides sätestatud kaitsemeetmete ja piirangutega. Eespool toodud näidetes võib selline hindamine olla täiendav vahend lapse kaitsmiseks.

Üldiselt on vähem levinud see, et vanemate või pereliikmetega saabuvad lapsed läbivad vanuse hindamise, kuna pereliikmete avaldused võivad sageli aidata lapse deklareeritud vanust kinnitada või selgitada.

2.8. Kahtluste tõlgendamine taotleja kasuks

Kui vanuse hindamine ei ole määrav, tuleb kahtlusi tõlgendada taotleja kasuks ⁽⁷⁴⁾. Praktikas tähendab see seda, et taotleja deklareeritud vanust tuleb pidada kehtivaks.

Varjupaigamenetluse määruse artikli 25 lõike 2 teine lause

Kui käesolevas lõikes osutatud vanuse hindamise tulemus, mis puudutab taotleja vanust, on ebaselge või kui selle põhjal võib muuhulgas järeldada, et taotleja kuulub alla 18-aastaste vanuserühma, eeldab liikmesriik, et taotleja on alaealine.

See kaitsemeede kajastab lapse parimate huvide põhimõtet ja tagab, et ühtegi taotlejat ei kohelda õigusvastaselt täiskasvanuna, säilitades seeläbi juurdepääsu lastele antud õigustele ja kaitsemeetmetele.

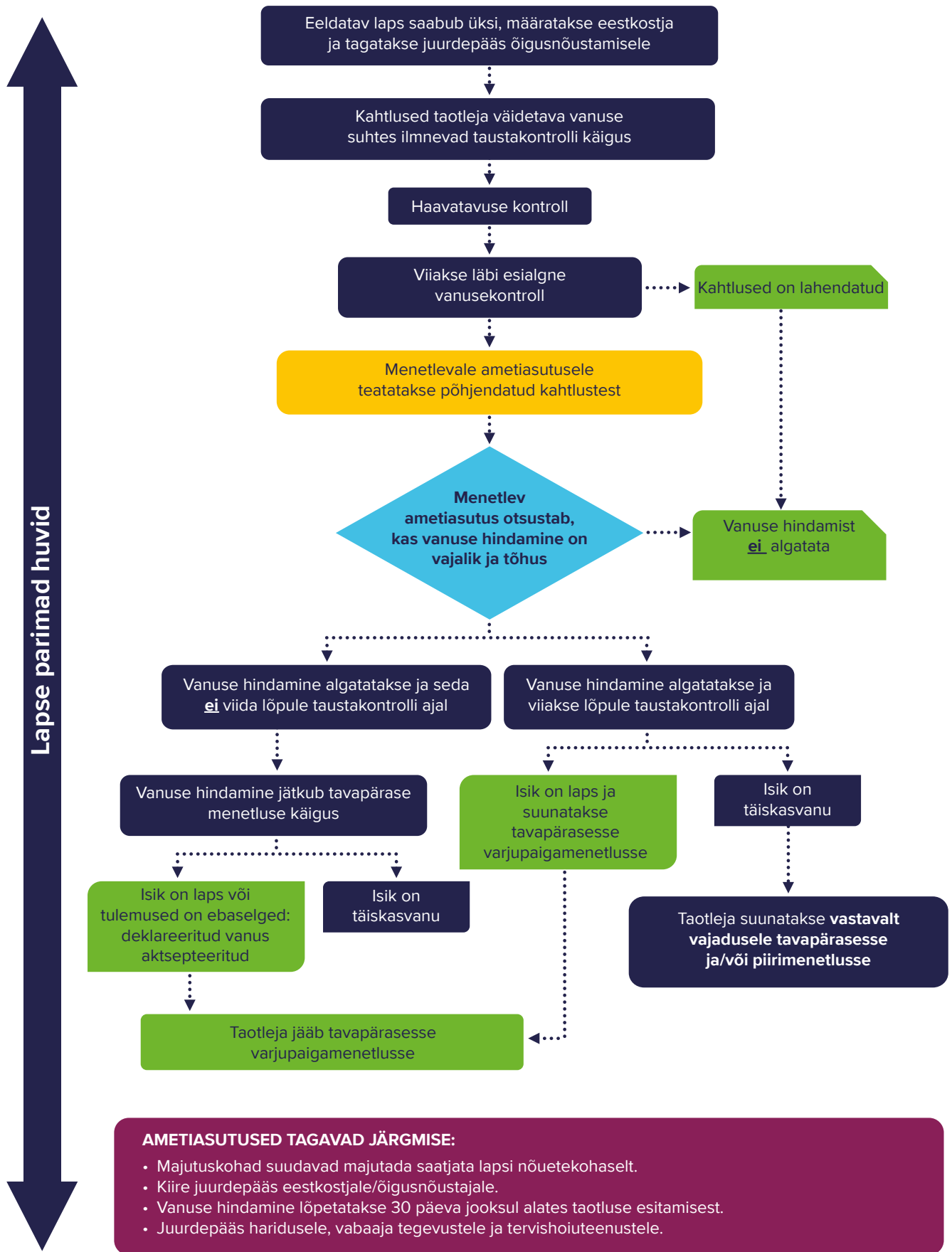
⁽⁷⁴⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 25 lõige 2.

3. Vanuse hindamise protsessi praktiline rakendamine

Selles peatükis antakse juhiseid, kuidas rakendada varjupaigamääruses ja sellega seotud õigusaktides sätestatud õiguslikke kohustusi, keskendudes erivajaduste varajasele tuvastamisele, vanuse hindamise algatamise otsusele, mitut valdkonda hõlmava meetodi kasutamisele ja menetluslike tagatiste kohaldamisele eri menetluskontekstides, sealhulgas piiril.

Joonis 1. Vanuse hindamise protsessi kokkuvõttev vookeem

3.1. Erivajaduste kindlaksmääramine

Erivajaduste kindlaksmääramisel tuleks arvesse võtta nähtavaid märke, haavatavuse näitajaid, taotleja ütlusi ja käitumist ning kõiki asjakohaseid dokumente. Lisaks võib arvesse võtta taotleja hooldaja(te), pereliikme(te) või eestkostja esitatud teavet, eelkõige kuna see on seotud lapse üldise heaolu ja konkreetsete kaitsevajadustega. Varajases etapis tuvastatud erivajadused ning vanuse hindamise käigus ilmnenuid ristuvad haavatavused ja vajadused (nt puuded, kaitsevajadused) tuleb dokumenteerida. Vajaduse korral tuleks pöörduda haavatavuse hindamise eest vastutava asutuse poole, et tagada asjakohaste spetsiaalsete menetlustagatiste ja vastuvõtutingimuste arvestamine. Kuna lapseks olemist tunnustatakse iseenesest haavatavusena, tuleb vanuse hindamist käsitada haavatavuse hindamisena (selle osana). See tähendab, et 30-päevane tähtaeg pärast taotluse esitamist ⁽⁷⁵⁾ haavatavuse hindamise lõpetamiseks kehtib ka vanuse hindamise puhul ⁽⁷⁶⁾. Lisaks peavad abi osutama **koolitatud ja kvalifitseeritud töötajad**, kes teevad tihedat koostööd riiklike lastekaitseasutustega. Haavatavuse hinnang tuleb läbi vaadata, kui taotleja asjaolud muutuvad või kui vajadus menetluslike eritagatiste järele ilmneb pärast hindamise lõpuleviimist.

Varjupaigamenetluse määruse artikkel 20

1. Pädevad asutused hindavad individuaalselt, kas taotleja vajab menetluslike eritagatise, kasutades vajaduse korral tõlgi abi. **Selle hindamise võib ühendada olemasolevate riigiseste menetlustega või direktiivi (EL) 2024/1346 artiklis 25 osutatud hindamisega ning seda ei pea läbi viima haldusmenetlusena.** Taotleja nõusolekul võidakse hinnang kättesaadavaks teha ja hindamistulemused võidakse esitada menetlevale ametiasutusele, kui see on riigisese õiguse kohaselt nõutav.
2. Lõikes 1 osutatud hindamine algatatakse võimalikult kiiresti pärast rahvusvahelise kaitse taotluse esitamise soovi avaldamist, tehes kindlaks, kas taotleja puhul ilmnevad esimesed tõendid selle kohta, et ta võib vajada menetluslike eritagatise. [...]
3. [...]

Lõikes 1 osutatud hindamine viiakse lõpule võimalikult kiiresti ning igal juhul 30 päeva jooksul. See vaadatakse läbi, kui taotleja olukorras on aset leidnud asjaomased muutused või kui menetluslike eritagatiste vajadus ilmneb pärast hindamise lõpuleviimist.

⁽⁷⁵⁾ Vastuvõtutingimuste direktiivi (2024) artikkel 25.

⁽⁷⁶⁾ Varjupaigamenetluse määruse põhjendus 36: „...Võttes arvesse saatjata alaealiste erilist haavatavust, kellel tõenäoliselt ei ole võimalik esitada isikut tõendavaid või muid dokumente, on eriti oluline tagada tugevad kaitsetagatised selleks, et selliste taotlejate suhtes ei kohaldataks ebakorrektseid või põhjendamatu vanuse hindamise protseduure.“

3.2. Otsus algatada vanuse hindamine või mitte

Kui isiku vanuse või isikliku ajaloo kirjelduses on lahknevusi või lünki, **võivad tekkida esialgsed kahtlused**. See ei tohiks aga automaatselt viia **eelduseni**, et isik valetab oma vanuse kohta. Kahtluste korral tuleb esmalt esitada vastuolud asjaomasele isikule, tema eestkostjale ja õigusnõustajale, pakkudes võimalust selgitada ja koguda rohkem teavet või tõendeid, võttes võimaluse korral arvesse tähtaegu.

Enne isiku suunamist vanuse hindamisele saavad ametiasutused uurida ja peaksid uurima täiendavaid teabeallikaid, mis võivad olla kasulikud esialgsete kahtluste lahendamiseks.

Kuna vanus on isiku identiteedi osa, viivad pädevad asutused üldise identiteedi kontrollimise osana läbi **esialgse vanuse kontrollimise**. Esialgse vanuse kontrollimise eesmärk on saada taotlejalt selgitusi või lisateavet ning koguda täiendavaid tõendeid ja muid asjakohaseid andmeid taotleja vanuse kohta (nt pereliikmete ütlused või andmed andmebaasidest või muudest allikatest). Selline teave võib olla piisav ja muuta vanuse hindamise tarbetuks.

Miinimumnõuete määruse artikli 4 lõige 5 on seotud rahvusvahelise kaitse taotluste hindamisega üldiselt, mitte konkreetselt vanuse hindamisega. Kuigi taotleja vanus võib moodustada osa selle sättega hõlmatud üldistest väidetest. Sellest hoolimata võib seda sätet kasutada ka võrdlusalusena, **et teha kindlaks, kas vanuse hindamise raames on vaja täiendavaid tõendeid või mitte**. Kui taotleja andmed vanuse kohta vastavad artiklis kirjeldatutega sarnastele usaldusväärse ja järjepidevuse kriteeriumidele ning dokumentide puudumise kohta esitatakse rahuldav selgitus, **võivad ametiasutused põhjendatult otsustada, et väidetava vanuse kindlakstegemiseks ei ole vaja täiendavaid tõendeid**.

Miinimumnõuete määruse artikli 4 lõige 5

Kui taotleja väidete ühe või mitme teatava asjaolu toetuseks ei ole esitatud dokumentaalseid ega muid tõendeid, siis ei nõuta nende konkreetsete asjaolude kohta täiendavaid tõendeid, juhul kui

- a) taotleja on teinud märkimisväärseid pingutusi oma rahvusvahelise kaitse taotluse põhjendamiseks;
- b) kõik taotleja käsutuses olevad asjakohased andmed on esitatud ja muude asjakohaste andmete võimaliku puudumise kohta on antud rahuldav selgitus;
- c) taotleja väited leitakse olevat loogilised ja usutavad ning need ei ole vastuolus taotleja juhtumiga seotud olemasoleva eri- ja üldise teabega;
- d) taotleja üldine usaldusväärsus on kindlaks tehtud, võttes muu hulgas arvesse aega, mil taotleja rahvusvahelist kaitset taotles.

Vanuse kontrollimise tulemused **ei pruugi olla rahuldavad**. Näiteks võivad taotleja avaldused, olemasolevad dokumentaalsed tõendid või muud vanusega seotud tõendid olla ebapiisavad kahtluste lahendamiseks või vastuolus taotleja elu puudutavate teadaolevate faktidega. Sellisel juhul **võivad ametiasutustel olla põhjendatud kahtlused** taotleja väidetava vanuse suhtes ning vajalikuks võib osutuda mitut valdkonda hõlmav vanuse hindamine.

Kooskõlas varjupaigamenetluse määruse artikli 25 lõikega 1 on **menetlev ametiasutus** pädev otsustama vanuse hindamise algatamise üle, kui isik, kelle vanus on vaidlustatud, on taotlenud rahvusvahelist kaitset. Kui ilmnevad näitajad, mis tekitavad põhjendatud kahtlusi taotleja vanuse suhtes, võivad muud asutused, näiteks taustakontrolli- või vastuvõtuasutused, suunata juhtumi menetlevale ametiasutusele, kellel on kohustus otsustada, kas algatada vanuse hindamine ⁽⁷⁾.

Kui taustakontrolli ajal on taotleja vanuse suhtes **kahtlusi, mis võivad tingida vanuse hindamise vajaduse**, tuleks võtta allpool esitatud **esialgsed meetmed**.

1. **Registreerige taotleja vanuse väide:** taotleja väidab, et on alaealine või täiskasvanu, ning **selle väite suhtes on kahtlusi**.
2. **Määrake eestkostja** või ajutiselt eestkostjana tegutsev isik.
3. **Tagage juurdepääs tasuta õigusnõustamisele.**
4. **Koguge ja kontrollige tõendavaid dokumente:** kahtlused võivad tekkida seetõttu, et puuduvad dokumendid, mis tõendavad taotleja väidetavat vanust, ja/või on tõendeid, et dokumendid võivad olla võltsitud või pettusega saadud/kasutatud. Kahtlused võivad tekkida ka juhul, kui taotleja ütlused ja/või kättesaadavad tõendid ei kinnita väidetavat vanust või tunduvad olevat vastuolulised.
5. **Tehke taustakontrolli käigus haavatavuse kontrolli osana vanuse kontroll:** selle eesmärk on **teha kindlaks, kas väidetav vanus on vastuvõetav** või kas püsivad põhjendatud kahtlused. See kontroll hõlmab järgmist:
 - a) taotlejalt ja eestkostjalt selgituste küsimine kahtluste kohta;
 - b) täiendavate dokumentaalsete tõendite kogumine ja analüüsimine, näiteks isiklikud dokumendid, pereliikmete andmed (nt õdede-vendade vanus, vaktsineerimise ja kooli andmed), kui need on kättesaadavad;
 - c) asjakohaste andmebaaside või teabeallikatega (viisa-, Eurodac-süsteem, SiS jne) tutvumine.

Kui kahtlused on kõrvaldatud, **ei ole vanuse hindamine vajalik**. Kui kahtlused püsivad, tuleb **suunata** juhtum **menetlevale ametiasutusele, et otsustada**, kas vanuse hindamine on vajalik. Suunamine hõlmab järgmisi samme:
6. **Dokumenteerige põhjendatud kahtlused:** kui kahtlused püsivad, käsitatakse neid põhjendatud kahtlustena ja need tuleks nõuetekohaselt dokumenteerida juhtumi toimikus.
7. **Teavitage põhjendatud kahtlustest menetlevat ametiasutust:** taustakontrolli- või vastuvõtuasutus edastab põhjendatud kahtlused viivitamata menetlevale ametiasutusele, kasutades vanuse kontrollimise tulemusi ja nendega seotud lapse parimate huvide kaalutlusi.
8. **Menetleva ametiasutuse otsus:** menetlev ametiasutus otsustab viivitamatult, kas vanuse hindamise protsess võib olla tõhus ja selle juhtumi puhul soovitatav. Selle otsuse tegemisel tuleks lähtuda lapse parimatest huvidest. Kui see on soovitatav, alustatakse vanuse hindamise menetlust.

⁽⁷⁾ Menetlev ametiasutus vastutab vanuse hindamise läbiviimise eest, kuid võib selle ülesande delegeerida eriasutusele. Sõltuvalt riiklikust haldusstruktuurist võib selline asutus tegutseda menetleva ametiasutuse alluvuses või sõltumatu üksusena. Varjupaigamenetluse määrus võimaldab selles osas paindlikkust: menetlev ametiasutus võib hindamise ise läbi viia või teha selle ülesandeks teistele kvalifitseeritud asutustele, säilitades samal ajal lõpliku vastutuse vanuse kindlaksmääramise eest.

Esialgsete kontrollide ja vanuse hindamise menetluse seostamise praktilised kaalutlused

Tervise-, turvalisuse ja isikusamasuse kontroll ei ole otseselt seotud vanuse hindamisega. Need esialgsed kontrollid võivad siiski **anda kasulikku teavet** või **viiteid** sellele, et vanuse hindamine võib olla vajalik (või mitte). Et vältida teiste ametnike poolt juba esitatud küsimuste kordamist, on hea tava **luua seosed** nende esialgsete kontrollide ja haavatavuse kontrolli vahel. Tervise-, turvalisuse ja isikusamasuse kontrolli käigus kogutud asjakohased tähelepanekud või elemendid võivad **anda teavet vanusekontrolliks** ning olla osa otsusest selle kohta, kas suunata ja/või algatada vanuse hindamine, ühtlustades menetlusi, säilitades samal ajal tõhususe ja järgides andmekaitse-eeskirju.

3.2.1. Kaitsemeetmete tagamine, ennetades samal ajal süsteemi kuritarvitamist

Võivad esineda juhtumid, kus isikud väidavad valelikult, et nad on alaealised, et saada vabastus piirimenetlusest või juurdepääs eriteenustele. Neid juhtumeid tuleb käsitleda, austades laste õigusi ja tagatisi.

(a) Tegelikku koostöövõimetuse ja süsteemi kuritarvitamise eristamine

Tahtliku pettuse ja tõelise kimbatuse või koostöövõimetuse eristamine ei ole alati lihtne. Isiku kultuuriline taust, isiklik ajalugu või ametlike dokumentide puudumine võivad põhjustada siirast ebakindlust tema kronoloogilise vanuse suhtes. Lisaks võivad mittejärjekindlad arvestuse pidamise tavad teatavates päritoluriikides põhjustada lahknevusi ametlikes dokumentides, mis raskendavad veelgi vanuse kindlaksmääramist. Näiteks

- ametlike dokumentide puudumine,
- kultuurinormid või isiklik taust, mis võivad mõjutada seda, kuidas vanust mõistetakse või mäletatakse, või
- sünniandmetega seotud ebakindlus

võib põhjustada **tõelist ebakindlust** oma kronoloogilise vanuse suhtes. Ainuüksi asjaolu, et isik on üle 18-aastane, kuigi ta on algselt deklareerinud, et on alaealine, **ei ole tõend selle kohta, et ta püüdis tahtlikult ametiasutusi eksitada.**

Lisaks võivad **psühhosotsiaalsed tegurid**, nagu minevikutrauma, hirm võimuesindajate ees või piiratud arusaam varjupaigamenetlusest mõjutada seda, kuidas taotleja oma vanusest teatab, mis võib mõnikord põhjustada **tahtmatuid** vasturääkivusi.

Selge kuritarvitamine tähendab, et on olemas **selged tõendid pettuse kavatsuse kohta**, näiteks **teadlikult võltsitud dokumentide esitamine** või **vanusetõendi tahtlik varjamine või hävitamine**. Pelgalt dokumentide lahknevus või vale eeldus vanuse kohta ei kujuta endast iseenesest kuritarvitamist.

(b) Vanuse kontrollimine ilmse kuritarvitamise korral

Kui on olemas selged **tõendid**, et taotleja esitab oma vanuse kohta tahtlikult valeandmeid, peaksid liikmesriigid viima läbi **viivitamatu vanuse kontrolli**. Kui liikmesriik saab selliste kindlate tõendite ⁽⁷⁸⁾ alusel järeldada, et taotleja on „kahtlemata“ üle 18-aastane, ei ole vaja täielikku vanuse hindamist läbi viia ⁽⁷⁹⁾ ega eestkostjat määrata ⁽⁸⁰⁾.

See võib olla näiteks juhul, kui liikmesriigid saavad koguda või kontrollida teavet järgmistest allikatest:

- varasemad **viisataotlused viisainfosüsteemi VIS** kaudu;
- **Eurodac või riiklikud varjupaigataotlejate andmebaasid**, mis näitavad varasemat registreerimist täiskasvanuna;
- **ametlikud isikut tõendavad dokumendid või reisidokumendid** (pass, ID-kaart, juhiluba), mis on leitud pärast taotleja avaldust või mille on esitanud sugulased/pereliikmed;
- ametiasutustele kättesaadavad **varasemad haldus- või kohtutoimikud**.

Sellistel juhtudel võib halduslikel ja menetluslikel eesmärkidel registreeritava sünnikuupäeva **tuletada otse kontrollitud dokumentidest või kogutud teabest**, tingimusel et otsus tehakse kirjalikult, see on nõuetekohaselt põhjendatud ja dokumenteeritud ning sellest teatatakse taotlejale kooskõlas hea halduse põhimõtetega ja õigusega tõhusale õiguskaitsvahendile ⁽⁸¹⁾.

Seevastu juhtumeid, mis põhinevad üksnes füüsilisel välimusel – näiteks nn „**valge habeme**“ juhtumid – tuleb käsitleda erinevalt, kuna taotleja sünnikuupäeva kindlaksmääramiseks võib ikkagi olla vaja vanuse hindamist. Kuigi varjupaigamenetluse määrus võimaldab pädeval asutusel eestkostjat mitte määrata, kui ta on „ilma igasuguse kahtluseta“ kindlaks teinud, et taotleja on üle 18-aastane ⁽⁸²⁾, **ei saa füüsiline välimus üksi vastata sellele tõendamiskünnisele**, vaid võib olla näitaja, mis annab alust edasiseks hindamiseks. Füüsilisi tunnuseid, nagu hallid juuksed, näojooned või üldine käitumine, võivad mõjutada **mitmesugused tegurid**, sealhulgas **varasemad raskused, stress, alatoitumus või terviseprobleemid**, ning seetõttu **ei saa neid pidada täiskasvanuks saamise otsustavaks tõendiks**. Liikmesriigid peaksid suutma täisealisuse järeldust põhjendada kontrollitavate tõendite ja selge põhjenduse abil, **mitte ainult välimuse põhjal**.

Lisaks sellele on liikmesriikidel **praktilisest seisukohast** halduskohustus taastada taotleja sünnikuupäev või seda parandada, kui see on valesti registreeritud. Selleks tuleb väljastada **ametlik, põhjendatud kirjalik otsus**, milles on märgitud **hinnatud sünniaeg**. See on vajalik

⁽⁷⁸⁾ Kindlaid tõendeid võib mõista kui usaldusväärset ja kontrollitavat teavet, mille abil on võimalik objektiivselt kindlaks teha isiku vanus. See võib hõlmata näiteks ametlikke dokumente, mille autentsus on kinnitatud ja mis tõendavad sünnikuupäeva, nt isikut tõendavad dokumendid, Eurodacis kinnitatud biomeetrilised vasted, VIS-süsteemis või muudes ametlikes andmebaasides leitud vasted või vanuse eelnev lõplik kindlaksmääramine teise liikmesriigi poolt. Seevastu ei kujuta sellised elemendid nagu füüsiline välimus, mulje või kontrollimata avaldused endast isenesest kindlaid tõendeid, kuigi need võivad olla näitajad, mis ajendavad läbi viima täiendava hindamise.

⁽⁷⁹⁾ Vastuvõtutingimuste direktiivi (2024) artikli 27 lõige 1. „[...] Kui liikmesriik hindab, et isik, kes väidab end olevat alaealine, on ilma kahtluseta üle 18 aasta vanune, ei pea ta [...] esindajat määrama või ajutiselt esindajana tegutsema sobivat isikut nimetama.“

⁽⁸⁰⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 23 lõige 2.

⁽⁸¹⁾ Kooskõlas harta artiklis 41 („Õigus heale haldusele“) ja artiklis 47 („Õigus tõhusale õiguskaitsvahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele“) sätestatud põhimõtetega.

⁽⁸²⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 23 lõike 2 punkt b.

haldusdokumentide, näiteks elamisloa või tervisekaardi **väljastamiseks** ja taotleja teabe täpseks registreerimiseks asjaomastes andmebaasides (nt Eurodac, SIS ja riiklikud süsteemid).

Halduseesmärkidel sünnikuupäeva kindlaksmääramiseks või taastamiseks **on vaja vanuse hindamise menetlust** tagamaks, et kindlaksmääramine **põhineb läbipaistval, dokumenteeritud ja usaldusväärsel protsessil**. Seega isegi juhtudel, kus täisealisust eeldatakse füüsilise välimuse põhjal, ei saa ametiasutused **lihtsalt eirata taotleja väidet, et ta on alaealine**. Nad peavad esitama põhjendatud kirjaliku otsuse, milles vaidlustatakse taotleja deklareeritud vanus, järgides täielikult õigust heale haldusele ja õigust tõhusale õiguskaitsevahendile, tagades, et taotlejal on võimalus otsus edasi kaevata ⁽⁸³⁾. Kuna vanuse hindamise menetlused saavad anda üksnes hinnangulise vanuse, mitte täpse kronoloogilise vanuse, ei määra tulemus kindlaks konkreetset sünnikuupäeva. Haldus- ja dokumenteerimiseesmärkidel peavad menetlevad ametiasutused siiski vanuse hindamise lõpus märkima täpse sünnikuupäeva, et väljastada isikut tõendavaid dokumente või elamislubasid ning tagada süsteemiülene järjepidevus ⁽⁸⁴⁾.

⁽⁸³⁾ Kooskõlas harta artiklis 41 („Õigus heale haldusele“) ja artiklis 47 („Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele“) sätestatud põhimõtetega.

⁽⁸⁴⁾ Sellistel juhtudel kasutavad mõned ametiasutused hinnatava sünniaasta 1. jaanuari, kui täpset päeva ja kuud ei ole võimalik kindlaks määrata, et vältida hilisema sünnikuupäeva märkimist.

Vanuse hindamine piirimenetluses

Varjupaigamenetluse määruse artikli 53 lõike 1 kohaselt on saatjata alaealised piirimenetlusest vabastatud, välja arvatud juhul, kui esineb tõsiseid kahtlusi seoses riikliku julgeoleku või avaliku korraga (varjupaigamenetluse määruse artikli 42 lõike 3 punkt b), ja seetõttu tuleb nad suunata tavalisse varjupaigamenetlusse. Seda erandit kohaldatakse nii vabatahtlike kui ka kohustuslike piirimenetluste suhtes.

Kui taotleja vastab **kohustusliku piirimenetluse** tingimustele, kuid väidab, et ta on alla 18-aastane, ja tema vanuse suhtes tekivad **põhjendatud kahtlused**, nõutakse varjupaigamenetluse määruse artiklis 53 siiski, et vanuse hindamine algatataks viivitamata. Sellistel juhtudel kohaldatakse taotleja suhtes ajutiselt piirimenetlust, kuni hindamise tulemused on selgunud.

Alaealisuse eeldus kehtib jätkuvalt ja **taotleja peaks hindamise käigus saama kõik laste suhtes kohaldatavad kaitsemeetmed ja tagatised** (sh vastuvõtutingimused, eestkostja määramine ja menetluslikud tagatised). See kehtib eelkõige juhul, kui on täidetud järgmised kohustusliku piirimenetluse tingimused ⁽⁸⁵⁾:

- **ametiasutuste eksitamine või dokumentide hävitamine/peitmine** (varjupaigamenetluse määruse artikli 42 lõike 1 punkt c);
- **ohud riiklikule julgeolekule või avalikule korrale** (artikli 42 lõike 1 punkt f; see kehtib ka saatjata alaealiste kohta vastavalt varjupaigamenetluse määruse artikli 42 lõike 3 punktile b);
- **kodakondsus, mille puhul taotluste rahuldamise määr on madal** (varjupaigamenetluse määruse artikli 42 lõike 1 punkt j).

See tagab, et süsteemist ei saa mööda hiilida alaealisuse kontrollimata väidete kaudu.

Seevastu juhul, kui **piirimenetlus on vabatahtlik** (varjupaigamenetluse määruse artikli 43 lõige 1), ei ole liikmesriigil õiguslikku kohustust algatada vanuse hindamist ja ta **võib** kas **otsustada jätkata tavapärasest varjupaigamenetlust** ja vajaduse korral teha vanuse hindamise või kohaldada taotleja suhtes ajutiselt piirimenetlust ja viia vanuse hindamine läbi nii kiiresti kui võimalik.

Üksikasjalikum teave on Euroopa Komisjoni tulevastes suunistes varjupaiga- ja tagasisaatmismenetluste kohta piiril.

⁽⁸⁵⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikkel 45.

Varjupaigamenetluse määruse põhjendus 62

[...] pidades silmas lapse õiguste tähtsust ja vajadust võtta arvesse lapse huve, **ei tohiks saatjata alaealiste suhtes reeglina piirimenetlust kohaldada**, välja arvatud juhul, kui on põhjendatult alust arvata, et alaealine kujutab endast ohtu liikmesriigi julgeolekule või avalikule korrale või kui taotleja on riigisisese õiguse kohaselt riigi julgeoleku või avaliku korraga seotud tõsistel põhjustel välja saadetud.

Menetluslike tagatiste järgimine

Alaealisuse eeldus ⁽⁸⁶⁾ nõuab, et vanuse hindamise menetlustega kaasneksid **piisavad kaitsemeetmed**, et vältida põhiõiguste rikkumist.

Kuigi ajutine piirimenetluse kohaldamine võib olla õiguslikult lubatud, peavad allpool esitatud tingimused **olema alati täidetud**, et tagada kooskõla põhiõigustega seotud kohustustega.

- Varjupaigamenetluse määruse artiklite 16, 17, 21, 22 ja 23 kohaseid **menetluslike tagatise** tuleb järgida, sealhulgas eestkostja õigeaegset määramist, tasuta õigusnõustamist, tasuta õigusabi ja seaduslikku esindamist vaidlustamise korral ning perekonna ühtsuse säilitamist ⁽⁸⁷⁾.
See tähendab muu hulgas järgmist: viivitamata määratakse eestkostja, kes on võimeline last tõhusalt esindama; õdesid-vendi või teisi lähedasi pereliikmeid ei lahutata, välja arvatud juhul, kui see on lapse parimates huvides; lapsel on juurdepääs teabele ja võimalus olla ära kuulatud vastavalt tema vanusele ja küpsusele; menetlus on prioriteetne, mis tähendab, et juhtumit menetletakse põhjendamatu viivitusega ja see on teiste taotluste suhtes ülimuslik, et tagada lapse kaitsevajaduste kiire tuvastamine ja vältida pikaajalist ebakindlust.
- **Vanuse hindamine** viiakse läbi kooskõlas varjupaigamenetluse määruse artikliga 25 ja see viiakse lõpule 30 päeva jooksul, nagu on kajastatud ka varjupaigamenetluse määruse artikli 23 lõikes 3 ja vastuvõtutingimuste direktiivi (2024) artikli 25 lõikes 1. See tähendab muu hulgas seda, et hindamine hõlmab mitut valdkonda, seda viivad läbi koolitatud spetsialistid ja selles kasutatakse kõige vähem invasiivseid meetodeid; taotlejat ja eestkostjat teavitatakse ja nad esitavad oma seisukohad; alaealisuse eeldust kohaldatakse kuni lõpliku otsuse tegemiseni.
- **Lastele sobivad vastuvõtutingimused** on kättesaadavad piirimenetluse kohas kooskõlas vastuvõtutingimuste direktiivi (2024) nõuetega.
See tähendab muu hulgas järgmist: majutus on turvaline, lastele sobiv ja eraldatud võõrastest täiskasvanutest; tagatakse juurdepääs haridusele, vaba aja veetmisele ja psühhosotsiaalsele toetusele; töötajad on saanud lastekaitse alast koolitust; on olemas kaebuste esitamise mehhanismid ja järelevalve.

⁽⁸⁶⁾ Nagu Euroopa Inimõiguste Kohus on seda tõlgendanud kohtuasjas *Darboe ja Camara vs. Itaalia*, *op. cit.*, joonealune märkus. [45](#).

⁽⁸⁷⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 45 lõige 2.

Varjupaigamenetluse määruse põhjendus 36.

Tagamaks, et rahvusvahelise kaitse taotluste menetlemisel võetakse nõuetekohaselt arvesse lapse õigusi, tuleb alaealistele tagada konkreetsed lapse vajadustega arvestavad menetlustagatised ja vastuvõtu eritingimused. Kui taotleja ütluste alusel on põhjust kahelda, kas taotleja on alaealine või mitte, peaks menetleval ametiasutusel olema võimalik asjaomase isiku vanust hinnata. Kahtlused taotleja vanuse suhtes võivad tekkida siis, kui taotleja väidab end olevat alaealine, aga ka siis, kui ta väidab end olevat täisealine. Võttes arvesse saatjata alaealiste erilist haavatavust, kellel tõenäoliselt ei ole võimalik esitada isikut tõendavaid või muid dokumente, on eriti oluline tagada tugevad kaitsetagatised selleks, et selliste taotlejate suhtes ei kohaldataks ebakorrektsed või põhjendamatu vanuse hindamise protseduure.

Lisaks, nagu on sätestatud varjupaigamenetluse määruse artikli 53 lõikes 2, **ei tohi liikmesriigid kohaldada piirimenetlust järgmistel asjaoludel.**

- Menetlev ametiasutus leiab, et taotluse suhtes selle mittelubatavuse tõttu keelduva otsuse tegemise või kiirendatud läbivaatamismenetluse kohaldamise põhjused ei ole või enam ei ole kohaldatavad.
- Vastuvõtu erivajadustega taotlejatele, sealhulgas lastele, ei saa vajalikku vastuvõtutuge pakkuda määratud piiripunktis (vastavalt vastuvõtutingimuste direktiivi (2024) IV peatükile ja varjupaigamenetluse määruse artiklile 54).
- Menetluslikke eritagatisi vajavatele taotlejatele ei saa piiripunktis pakkuda vajalikku toetust.
- Meditsiinilised põhjused, sealhulgas vaimse tervise probleemid, muudavad piirimenetluse kohaldamise ebasobivaks.
- Kinnipidamistingimused (vastuvõtutingimuste direktiivi (2024) artiklid 10–13) ei ole täidetud või ei ole enam täidetud ning piirimenetlus nõuaks neid tingimusi rikkuva kinnipidamise kasutamist.

Kui selliseid tagatisi ei ole võimalik kooskõlas varjupaigamenetluse määruse artikliga 53 tagada, **ei saa taotlejat suunata piiril toimuvasse varjupaigamenetlusesse ja ta tuleks selle asemel viivitamata üle viia tavalisse varjupaigamenetlusesse**, et tagada tema õiguste täielik austamine ja menetluslikud tagatised.

Nende tagatiste järgimata jätmine, näiteks pikaajaline paigutamine täiskasvanute hooldeasutusse ilma nõuetekohaste kaitsemeetmeteta, võib kaasa tuua Euroopa inimõiguste konventsiooni artikli 8 rikkumise⁽⁸⁸⁾, nagu on kinnitatud kohtuasjades *Darboe ja Camara vs. Itaalia*⁽⁸⁹⁾ ja seotud kohtupraktikas *A. C. vs. Prantsusmaa*⁽⁹⁰⁾ ja *F. B. vs. Belgia*⁽⁹¹⁾.

⁽⁸⁸⁾ Euroopa Nõukogu, [Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon, mida on muudetud protokollidega nr 11 ja 14](#), 4. november 1950, ETS 5.

⁽⁸⁹⁾ Euroopa Inimõiguste Kohus, *Darboe ja Camara vs. Itaalia*, 2022, *op. cit.*, joonealune märkus 45.

⁽⁹⁰⁾ Euroopa Inimõiguste Kohus, 16. jaanuari 2025. aasta otsus kohtuasjas *A.C. vs. Prantsusmaa*, 15457/20, ECLI:CE:ECHR:2025:0116JUD001545720 (prantsuse keeles).

⁽⁹¹⁾ Euroopa Inimõiguste Kohus, 6. märtsi 2025. aasta otsus kohtuasjas *F.B. vs. Belgia*, 47836/21, ECLI:CE:ECHR:2025:0306JUD004783621 (prantsuse keeles). Kokkuvõtte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#).

See võib olla nii ka erakorralistes olukordades, nt saabujate suur sissevool maabumiskohtadesse, kus olemasolevate vahenditega ei ole võimalik täielikult tagada vajalikke kaitsemeetmeid.

Piiril toimuv varjupaigamenetlus alates taotluse registreerimisest kuni otsuse tegemiseni (sealhulgas edasikaebus) tuleb lõpule viia 12 nädala jooksul. Pärast seda ajavahemikku peab taotlejal olema luba siseneda liikmesriigi territooriumile ⁽⁹²⁾.

3.3. Astmeline ja mitut valdkonda hõlmav lähenemisviis vanuse hindamisele

Vanuse hindamine tuleb läbi viia nii, et kogu menetluse vältel võetakse eelkõige arvesse lapse huve ⁽⁹³⁾. Varjupaigamenetluse määrus soodustab vanuse hindamise järkjärgulist rakendamist, mida nimetatakse astmeliseks või järkjärguliseks lähenemisviisiks. Astmelise lähenemisviisi eesmärk on leevendada meditsiiniliste meetoditega kaasnevat invasiivsuse riski.

Selle järkjärgulise lähenemisviisi kohaselt kasutatakse kõigepealt mitte-meditsiinilisi meetodeid. Ainult ebaselgete tulemuste korral võivad ametiasutused viimase abinõuna kasutada meditsiinilisi meetodeid.

Kui meditsiiniline läbivaatus on potentsiaalselt tõhus, tuleb eelistada **kiirgusvabu** meetodeid. Kiirguspõhised meetodid, nagu röntgenuuringud, peavad rangelt järgima **põhimõtet „nii madal, kui on mõistlikult võimalik saavutada“ (ALARA)** ja neid tuleb kasutada ainult siis, kui eelmised etapid on ammendatud.

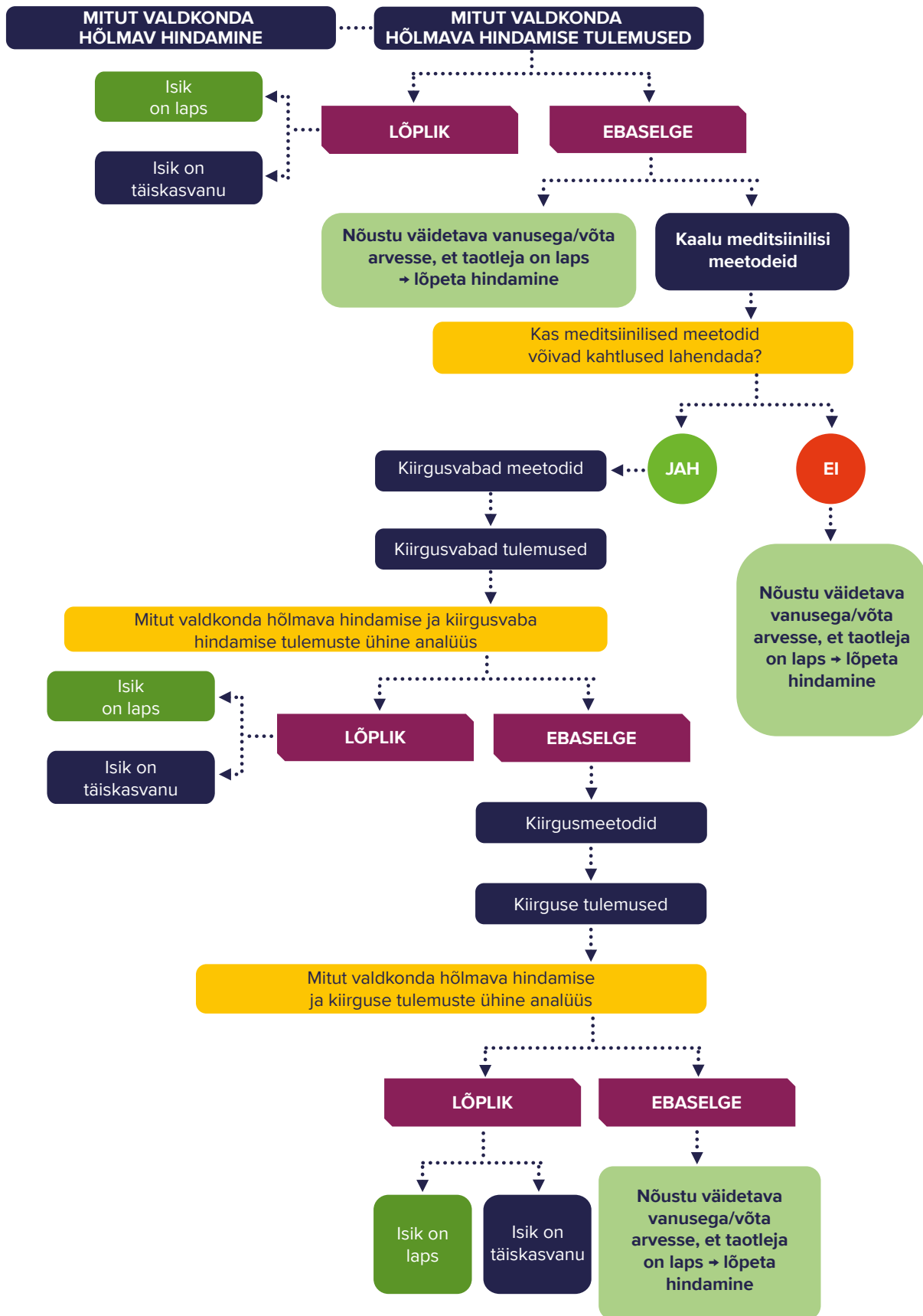
Tüdrukute ja noorte naiste puhul tuleb rakendada erimeetmeid, kuna röntgenkiirgus võib kahjustada loodet. Enne mistahes kokkupuudet kiirgusega peavad spetsialistid rakendama kõiki mõistlikke meetmeid, et teha kindlaks, kas taotleja võib olla rase, pidades silmas, et tüdruk ise võib seda mitte teada või ei soovi seda avaldada kultuurilise tundlikkuse, häbimärgistamise või väärkohtlemise või vägivalla kogemuste tõttu.

Seksuaalse küpsuse vaatlemist (alastust) ei tohi kunagi kasutada vanuse hindamiseks, kuna see on väga invasiivne ja ei aita hinnata kronoloogilist vanust.

⁽⁹²⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 51 lõige 2

⁽⁹³⁾ Varjupaigamenetluse määruse põhjendus 37 ja artikli 25 lõige 3.

Joonis 2. Astmelist ja mitut valdkonda hõlmavat lähenemisviisi illustreeriv vookeem

3.3.1. Vanuse hindamise mittemeditsiinilised meetodid

Arvestades, et praegused meetodid **ei suuda kindlalt kindlaks määrata isiku kronoloogilist vanust**, soovitakse kasutada meetodite kombinatsiooni. **Astmelise lähenemisviisi eesmärk on minimeerida invasiivsust**, seades esikohale kõige vähem invasiivsed meetodid. Seevastu **multidistsiplinaarne lähenemisviis käsitleb täpsuse piiranguid**, kaasates eri valdkondade spetsialiste – näiteks sotsiaaltöötajaid, psühholooge ja lastearste –, kes hindavad vanust mitmest vaatenurgast. See meetod aitab kitsendada hinnangulist vanusevahemikku, et saada usaldusväärsem tulemus. Mitut valdkonda hõlmav lähenemisviis⁽⁹⁴⁾ hõlmab tavaliselt mittemeditsiinilisi vanuse hindamise meetodeid, mida rakendatakse koostöös, et saada põhjalik ülevaade taotleja vanusest, nagu allpool kirjeldatud (loetelu ei ole ammendav).

- **Täiendavate tõendite analüüs** Kui algselt kogutud dokumendid või olemasolev teave ei sisalda viidet vanusele, tuleks ennetavalt algatada teiste dokumentide täiendav kontrollimine/analüüs. Teavet taotleja vanuse kohta saab koguda, vaadeldes koolidokumente, usudokumente, perekonna vaktsineerimiskaarte või muid terviseandmeid, aga ka ajatempliga fotosid, täpsete kuupäevadega sotsiaalmeediapostitusi ja mis tahes muid kasulikke elemente, mida peetakse ehtsaks. Nagu on märgitud [jaotises 2.2.1 Dokumentaalsete tõendite hindamine](#), ei tohiks tõendavate dokumentide hindamisel nõuda dokumentide autentimist, kui alaealise vanuse kinnitamiseks on olemas muud kaudsed tõendid. Kui riiklikud asutused kahtlustavad, et dokument on võltsitud, võivad nad paluda selle kontrollimist. Pidage siiski meeles, et taotlejad võivad oma mobiiltelefonides kaasas kanda ainult dokumentide koopiasid ja/või fotosid. Kui selline täiendavate dokumentide analüüs on piisav, et objektiivselt aktsepteerida taotleja väidetud vanust, peaks vanuse hindamise protsess sellega lõppema.
- **Vanuse hindamise vestlus:** vanuse hindamise toetamiseks püütakse rekonstrueerida elusündmuste kronoloogilist järjestust. Kui vanuse hindamise vestlus on piisavalt informatiivne ja selle tulemused on üheselt mõistetavad, ei ole vaja jätkata psühhosotsiaalse hindamisega. Kui järeldused ei ole piisavad ja kahtlused väidetava vanuse suhtes püsivad, peaks sellele järgnema psühhosotsiaalne hindamine. Lisateavet vt [1. lisa – Vanuse hindamise vestlus](#).
- **Psühhosotsiaalne hindamine:** selles uuritakse isiku elu, psühholoogilise ja emotsionaalse küpsuse, arengu ja käitumise valdkondi. Selles kontekstis viitab areng mitte ainult kognitiivsele ja emotsionaalsele kasvule, vaid ka jälgitavale käitumisele, nagu võime osaleda eakohastes tegevustes, võime võtta vastutust igapäevaste ülesannete eest, sõltumatuse väljendamise viis, emotsioonide juhtimine ning suhtlemine eakaaslaste ja täiskasvanutega.

Hindajad viivad läbi vestlusi, kasutades avatud küsimusi ja vajaduse korral abivahendeid, nagu joonistused, et aidata inimesel end väljendada. Hindajad peavad arvestama kultuurierinevusi, võimalikku traumat ja isiku emotsionaalset seisundit⁽⁹⁵⁾. Sellise hindamise peaksid läbi viima spetsialistid, kellel on eksperditeadmised vanuse hindamise ja lapse arengu valdkonnas, näiteks sotsiaaltöötajad, psühholoogid või lastearstid, et hinnata mitmesuguseid tegureid, nagu füüsilised, psühholoogilised, arengu-, keskkonna- ja kultuurilised tegurid⁽⁹⁶⁾, ning täiendavalt tõendeid analüüsima. Lisateavet vt [2. lisa. Psühhosotsiaalne hindamine](#).

⁽⁹⁴⁾ Vt varjupaigamenetluse määruse artikli 25 lõige 1 ja põhjendus 37.

⁽⁹⁵⁾ Põhineb UNICEFi *tehnisel märkusel vanuse hindamise kohta, op. cit.* Joonealune märkus. 7.

⁽⁹⁶⁾ Varjupaigamenetluse määruse põhjendus 37.

Nagu [praktiliste kaalutluste lahtris](#) on selgitatud, tuleks dubleerimise ja korduvate küsimuste vältimiseks koordineerida taustakontrolli käigus kogutud ja vanuse hindamise protsessi seisukohast olulise teatud teabe jagamist nende ekspertidega, kes kuuluvad mitut valdkonda hõlmava vanuse hindamise rühma.

Samal ajal võib mitut valdkonda hõlmava hindamise käigus saadud teavet vajaduse ja asjakohasuse korral jagada asjaomaste asutustega (nt haavatavuse hindamise puhul ristuvate haavatavuse näitajate korral või suunamiste korral). Selline kahepoolne teabevahetus aitab menetlusi ühtlustada, tugevdab mitut valdkonda hõlmava lähenemisviisi holistilist olemust ja kaitseb protsessi lapsetundlikkust.

Lõplik otsus taotleja vanuse kohta peaks põhinema nende hindamiste tulemustel ja tehtud professionaalsetel järeldustel.

Tabel 2. Psühhosotsiaalse hindamise ja vanuse hindamise vestluse peamised erinevused

	Vanuse hindamise vestlus	PSÜHHOSOTSIAALNE HINDAMINE
Keskendumine	Teadaolevate sündmuste meenutamine ja isiklik ajalugu.	Küpsuse, kognitiivse ja füüsilise arengu, sotsiaalse suhtlemise ja keskkonna laiem hindamine.
Metoodika	Poolstruktureeritud ⁽⁹⁷⁾ vestluse vorm.	Vaatluslik ⁽⁹⁸⁾ , kontekstuaalne ja koostööle suunatud.
Hindajad	Koolitatud spetsialistid (nt sotsiaaltöötajad või muud ametnikud, kes on sõltumatud ja ei osale taotleja varjupaigataotluse vestlusel).	Mitut valdkonda hõlmav rühm (nt psühholoogid, sotsiaaltöötajad, lastearstid), kuhu on kaasatud vastuvõtuametnikud, õpetajad ja muud taotlejaga kokku puutuvad spetsialistid.
Eesmärk	Kontrollida väidetavat vanust või teha kindlaks ligikaudne vanus, meenutades mälestusi, mis on seotud konkreetsete kuupäevade ja sündmustega (riigipühad, ajaloolised sündmused, nagu valimised, loodusõnnetused, spordiüritused jne).	Hinnata inimese emotsionaalset ja sotsiaalset küpsust ning kognitiivset ja füüsilist arengut.

⁽⁹⁷⁾ Poolstruktureeritud vestlus on kvalitatiivne andmete kogumise meetod, mis ühendab endas nii struktureeritud kui ka struktureerimata vestluse elemente. See hõlmab ettevalmistatud avatud küsimusi, võimaldades samas vestluse pidajal paindlikult uurida uusi teemasid, mis võivad vestluse käigus tekkida.

⁽⁹⁸⁾ Objektiivsed tähelepanekud („ma näen“, „ma kuulen“); tähelepanekud peavad piirduma kronoloogilise vanusega seotud aspektidega.

Praktiline nõuanne. Mitut valdkonda hõlmava vanuse hindamise koordineerimise mudelid

Kui kaasatud on mitu eksperti ja nad viivad oma hindamise läbi sõltumatult, on väga oluline **eri spetsialistide vaheline koordineerimine** järelduste koostamiseks. See võimaldab jagada teadmisi, mis annab spetsialistidele võimaluse selgitada vastavate tulemuste veamarginaali ja protsessi tõhustada.

Praktikas võib see koordineerimine toimuda nii, et spetsialistid vahetavad pärast individuaalsete hindamiste lõpetamist arvamusi tulemuste kohta. Sellise koordineerimise korraldamiseks on üldiselt kaks peamist võimalust:

- **Mitut valdkonda hõlmav ekspertide komisjon.** Võimaluse korral võib vanuse hindamist koordineerida ka ühe hindamissessiooni korraldamisega, kus mitu spetsialisti kohtuvad ühiselt taotlejaga. Küsimused esitatakse sõltuvalt asjaomaste spetsialistide pädevusvaldkonnast.
- Sellise komisjoni lähenemisviisi eeliseks on see, et taotlejat hinnatakse ainult üks kord, mitte mitu korda erinevate isikute poolt, mis võimaldab jõuda õigeaegsema otsuseni, ilma et mitu kohtumist protsessi edasi lükkaksid. Erinevalt korduvatest üks-ühele hindamistest väldib komisjoni lähenemisviis ka dubleerimist, kuna taotleja ei pea oma lugu mitu korda erinevatele spetsialistidele uuesti rääkima. Tundlikult rakendatuna võib mitut valdkonda hõlmav ekspertide komisjon pakkuda mitmekülgsemat, õigeaegsemat ja lapsesõbralikumat alternatiivi mitmete hindamistele või meditsiinilistele läbivaatustele. Hindajad saavad ka kohe pärast hindamist oma seisukohti täpsustada ja omavahel arutada, et jõuda võimaliku järelduseni (vanuse kinnitus või vajadus täiendava hindamise järele).
- Ekspertide komisjoni kasutamise võimalikuks puuduseks on see, et taotleja võib tunda end ülekoormatuna, kui teda küsitlevad korraka mitu isikut.
- **Mitut valdkonda hõlmav hindamine, mille viib iga ekspert eraldi läbi.** Spetsialistid viivad oma hindamised läbi eraldi (nt psühholoog, sotsiaaltöötaja, lastearst) ja kohtuvad seejärel, et arutada oma individuaalseid järeldusi. Küsimused esitatakse sõltuvalt asjaomaste spetsialistide pädevusvaldkonnast. See formaat võimaldab ekspertidel tulemusi trianguleerida, selgitada veapiire ja jõuda ühisele seisukohale, ilma et taotleja peaks osalema mitmes üksteisega kattuvast vestluses.
- Eeliseks on see, et taotleja kohtub iga spetsialistiga individuaalselt, mis vähendab grupisituatsioonis ülekoormatuse tunnet. Iga ekspert saab keskenduda põhjalikult oma konkreetsele erialale ja luua taotlejaga usaldusliku suhte, mis võib viia täpsema ja nüansirohkema hindamiseni. See meetod võimaldab ka paindlikkust ajakava koostamisel ja tagab, et spetsialistide arvamused kujunevad sõltumatult enne arutelu, mis võib suurendada ühise järelduse objektiivsust.
- Puuduseks on see, et protsess võib üldiselt kesta kauem, sest vaja on mitut eraldi kohtumist, mis võib hindamise järelduse tegemist edasi lükata. Taotlejal võib olla vaja teatud teavet erinevatel kohtumistel korrata, mis võib olla väsitav või emotsionaalselt koormav. Samuti on oht, et eksperdid tõlgendavad neid ebajärjekindlalt, kui koordineerimine või teabevahetus pärast individuaalseid hindamisi on nõrk. 933

Eestkostjat tuleb ettevalmistaval koosolekul eelnevalt sellest teavitada, kuidas kaasatakse vanuse hindamise protsessi mitu eksperti. Kui taotleja kohtub ekspertidega, peaks keskenduma usaldusliku ja sõbraliku õhkkonna loomisele, tutvustades selgelt eksperte, nende rolli ja vastutust. See aitab luua pingevabama keskkonna. On **äärmiselt oluline austada hindamise käigus jagatud teabe või tõendite konfidentsiaalsust. Veamäär**, eriti meditsiiniliste meetoditega seotud veamäär, peab olema **läbipaistvalt selgitatud**, eriti kui tulemused on ebaselged (vahemikus, mis kattub lapsepõlve ja täiskasvanuea vahel).

Kui vanuse hindamine viiakse läbi ühe sessiooniga mitut valdkonda hõlmava ekspertide komisjoni poolt, on oluline, et taotleja ei satuks silmitsi liiga suure arvu kohalviibivate isikutega ega tunneks end seetõttu ülekoormatuna.

Pärast komisjoni sessiooni lõppu on menetlev ametiasutus ⁽⁹⁹⁾ kohustatud tegema otsuse komisjoni arvamuse ja soovitude alusel.

Kui pärast mitut valdkonda hõlmavat vanuse hindamist ei ole tulemused veenvad, on ametiasutustel kaks võimalust.

1. võimalus: ametiasutused võivad hindamise lõpetada, kohaldada kahtluse korral taotleja kasuks tõlgendamise põhimõtet ja käsitada isikut lapsena. Nagu on sätestatud varjupaigamenetluse määruse põhjenduses 37 ja artikli 25 lõikes 2, ei ole liikmesriigid juhul, kui hindamise tulemus ei ole lõplik, kohustatud taotlema meditsiinilist läbivaatust või hindamist jätkama, kui selline läbivaatus ei lahenda allesjäänud kahtlust.

2. võimalus: ametiasutused otsustavad jätkata vanuse hindamist ja nõuavad rangete tingimuste alusel meditsiinilist läbivaatust. Meditsiinilise läbivaatuse tegemisel peab see olema võimalikult vähe invasiivne, austades täielikult isiku väärikust.

3.3.2. Meditsiiniline hindamine: kõige vähem invasiivse uuringu prioriteediks seadmine

Meditsiinilised vanuse hindamise uuringud on need, mis hõlmavad meditsiinilisi protseduure (nt ultraheli, kiirgus). Neid meetodeid tuleks kaaluda alles siis, kui kõik muud vanuse hindamise vahendid on täiesti ammendatud. Kui meditsiinilised läbivaatused võimaldavad kahtlusi vanuse suhtes hajutada, tuleks eelistada **mitteinvasiivseid, kiirgusvabasid** võimalusi.

⁽⁹⁹⁾ Kuigi varjupaigamenetluse määruses on sätestatud vanuse hindamise menetluste nõuded ja kaitsemeetmed, ei välista see riiklike ametiasutuste, sealhulgas kohtute võimalust osaleda vanuse määramisel. Seetõttu jääb liikmesriikidele õigus tellida vanuse hindamine allhanke korras ja määrata arvamuse esitamiseks muu asutus. Menetlev ametiasutus, kellel lasub lõplik vastutus vanusega seotud otsuse eest, võib seejärel teha otsuse vanuse hindamise tulemuste põhjal kooskõlas oma riigisisese tava ja menetluslike tagatistega.

Kiirgust sisaldavaid meetodeid, nagu röntgenikiirgus, tuleks kasutada ainult viimase abinõuna ⁽¹⁰⁰⁾, järgides nii põhimõtet „ära tekita kahju“ kui ka põhimõtet „nii madal kui on mõistlikult võimalik saavutada“ (ALARA), et minimeerida kokkupuudet kiirgusega.

Kasutatav meetod peab arvestama ka seda, kuidas läbivaatus toimub.

- Kõigile meetoditele omane **veamäär** tuleks dokumenteerida, eriti kui tulemused on ebaselged, ning seda tuleks kohaldada taotleja kasuks kooskõlas parimate huvide põhimõttega, tõlgendades kahtlust taotleja kasuks. Lisaks tuleks meetodid valida asjaomase vanusevahemiku ja hinnatava isiku soo alusel, sest täpsus võib varieeruda.
- Vältige ainult keskmise vanuse (nt 17,4 aastat) esitamist. Selle asemel **esitage kogu vanusevahemik** või kõige tõenäolisem miinimum- ja maksimumvanus vahemiku piires. Paljud meetodid pakuvad vanusevahemikke, mitte täpseid vanuseid, nii et keskmise määramine (nt öeldes, et keegi on 18-aastane 16-20-aastase vanusevahemiku põhjal) ei kajasta hindamise täielikku ebakindlust. Kui ei tea, kui tõenäoline on iga võimalik vanus vahemikus (tõenäosusjaotus), võib keskmise vanuse kasutamine olla eksitav. Näiteks, kui vahemik hõlmab 18 aastat (nt 16,4–22,3 aastat) ja vahemiku minimaalse ja maksimaalse vanuse keskmine on üle 18 aasta, võib see kellegi ebaõiglaselt täiskasvanuks liigitada. Veamarginaali eiramine ei pruugi olla hinnatavale isikule kasulik ⁽¹⁰¹⁾.
- Kui meditsiinilised vanuse hindamise meetodid annavad vanusevahemiku koos **tõenäosushinnanguga**, tuleb selgelt märkida ka tõenäosus, et hinnatud vanus on alla või üle 18 aasta. Hindamisel tuleks arvesse võtta meditsiinilises hinnangus kajastatud tõenäosuse astet, tunnistades, et sellised tulemused väljendavad pigem tõenäosusi kui kindlaid asjaolusid.
- Läbivaatused ei tohiks kunagi olla pealesunnitud ega kultuuriliselt sobimatud. Spetsialistid peavad olema teadlikud soo- ja kultuurilisest tundlikkusest ning tegutsema vanuse hindamisel kooskõlas oma eksperditeadmistega. Taotleja vanuse hindamiseks ei tohi kasutada meetodeid, mis hõlmavad alastiolekut või intiimsete kehaosade uurimist.

⁽¹⁰⁰⁾ Kõigi võõrtöötajate ja nende pereliikmete õiguste kaitse komitee, *kõigi võõrtöötajate ja nende pereliikmete õiguste kaitse komitee ühine üldkommentaar nr 4 (2017) kõigi võõrtöötajate ja nende pereliikmete õiguste kaitse kohta ning Lapse Õiguste Komitee üldkommentaar nr 23 (2017) riigi kohustuste kohta seoses laste inimõigustega rahvusvahelise rände kontekstis päritolu-, transiidi-, siht- ja tagasisaatmisriikides*, 2017, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g17/343/65/pdf/g1734365.pdf>: „Riigid peaksid hoiduma kasutamast meditsiinilisi meetodeid, mis põhinevad muu hulgas luu- ja hammaste kontrolli analüüsil, mis võib olla ebatäpne, suure veapiiriga ning võib olla ka traumaatiline ja viia tarbetute õiguslike menetlusteni.“

⁽¹⁰¹⁾ Schmeling, A., Schumacher, G. ja Rudolf, E., „The Medical age assessment of juvenile migrants“ (Alaealiste rändajate meditsiinilise vanuse hindamine), 2018, <https://data.europa.eu/doi/10.2760/47096>.

Punktid, mida meeles pidada

Läbivaatusi, mis **hõlmavad alastust** või intiimsete kehaosade vaatlemist seksuaalse küpsuse hindamiseks, **ei tohi kunagi läbi viia**. See on äärmiselt oluline, et säilitada isiku väärikuse austamine, ning see on eriti oluline taotlejate puhul, kes võivad olla kogunud seksuaalset ja füüsilist väärkohtlemist ja ärakasutamist ⁽¹⁰²⁾. Füüsiliste omaduste hindamisel isiku vanuse hindamiseks on suur veamäär ⁽¹⁰³⁾, kui seda kasutatakse nooruki eristamiseks täiskasvanust.

Meditsiiniliste läbivaatuste läbiviimisel integreerivad vanust hinnanud meditsiinitöötajad varasemate asjaomaste kaasatud ekspertide järeldused, selgitavad oma arvamust, tulemusi, kasutatud meetodit, selle piiranguid ja veamäära, võimaldades seeläbi võimalikult usaldusväärse tulemuse saamist. Nagu on sätestatud varjupaigamenetluse määruse artikli 25 lõikes 3, **tuleb nende meditsiiniliste läbivaatuste tulemusi analüüsida tervikliku hindamise käigus koos muude järeldustega**, näiteks teiste spetsialistide tehtud hindamiste tulemustega (mitut valdkonda hõlmav lähenemisviis), et tagada kõige usaldusväärsem tulemus.

Meditsiinilise vanuse hindamise piirangud ja eetilised probleemid

Invasiivsed meditsiinilised läbivaatused, nagu luu- või hambauuringud, võivad olla invasiivsed, võivad olla kallid, nõuda terviseseadmete kasutamist ja / või nõuda piiratud kättesaadavusega spetsialiste. Lisaks võivad need veelgi traumeerida taotlejat, eriti väärkohtlemise ja soolise vägivalla ohvreid. Lisaks on sellistel meetoditel suur veamäär ja sageli annavad need tulemusi väga laias vanusevahemikus. Tulemusi võivad mõjutada etnilised sotsiaal-majanduslikud ja soolised erinevused, kusjuures usaldusväärsus ei ole suurem kui mittemeditsiiniliste meetodite korral.

Arstid on väljendanud ka vastumeelsust kasutada meditsiinilisi läbivaatusi halduseesmärkidel, kuna need hindamised võivad olla vastuolus nende peamise kohustusega hoolitseda laste eest. Bioloogilise vanuse hindamise meetodite ⁽¹⁰⁴⁾ kasutamine kronoloogilise vanuse hindamiseks on teadusuuringutes laialdaselt kahtluse alla seatud, kuna need meetodid annavad ainult laia vanuse hinnangute vahemiku ⁽¹⁰⁵⁾.

⁽¹⁰²⁾ ÜRO Lapse Õiguste Komitee, *R.Y.S. vs. Hispaania*, 2021. Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#). Lapse Õiguste Komitee leidis, et „testid, mis hõlmavad alastust või suguelundite või muude intiimsete kehaosade uurimist, rikuvad lapse väärikust, eraelu puutumatust ja kehalist puutumatust ning need tuleks keelata“.

⁽¹⁰³⁾ Lapse Õiguste Komitee esitas oma seisukohad õiguste rikkumise kaebuses *R.Y.S. vs. Hispaania*, ÜRO Lapse Õiguste Komitee, 4. veebruar 2021. Komitee leidis, et „laste alastuse või suguelundite või intiimsete kehaosade uurimine on nende väärikuse, eraelu puutumatuse ja kehalise puutumatuse rikkumine ning see tuleks vanuse hindamise eesmärgil välistada“. Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#).

⁽¹⁰⁴⁾ Nimelt meditsiinilised meetodid, mis hindavad inimese bioloogilist vanust, mis ei pruugi tingimata vastata kronoloogilisele vanusele.

⁽¹⁰⁵⁾ BSPED seisukohad laste vanuse hindamise kohta, <https://www.bsped.org.uk/clinical-resources/position-statements/#link6>, [Briti Hambarstide Liit \(BDA\)](#) on nimetanud hambaröntgeni kasutamist „ebatäpseks vanuse hindamise meetodiks“. BDA leiab ka, et inimestest röntgenülevõtete tegemine on sobimatu ja ebaeetiline, kui see ei too nende tervisele mingit kasu.

Nagu on sätestatud varjupaigamenetluse määruse põhjenduses 37, peaksid liikmesriigid juhul, kui vanuse hindamise tulemus on ebaselge või vanusevahemik on alla 18, **eeldama, et taotleja on laps**, tugevdades lapse parimate huvide ja kahtluste taotleja kasuks tõlgendamise põhimõtteid kogu protsessi vältel. Seda põhimõtet tuleb mõista nii, et see on kohaldatav isegi siis, kui isik väidab, et on täiskasvanu, kuid on põhjendatud kahtlus, et ta võib olla alaealine.

3.4. Otsus

Varjupaigamenetluse määruses on sätestatud, et **menetlev ametiasutus** vastutab vanuse hindamise algatamise eest ja peaks alati olema see, kes otsustab vanuse hindamise algatamise⁽¹⁰⁶⁾ ja teeb otsuse vanuse hindamise tulemuste põhjal. Selles ei täpsustata siiski, milline ametiasutus/organ peaks olema pädev **vanuse** üle pärast vanuse hindamist otsustama. Seda aspekti saab reguleerida siseriiklikus õiguses.

Pärast vanuse hindamist põhineb otsus taotleja vanuse kohta nii mitut valdkonda hõlmava hindamise kui ka vajaduse korral meditsiinilise läbivaatuse **tulemuste ühisel analüüsil**. Vanuse kohta otsuse tegemisel võetakse arvesse kõigi kaasatud ekspertide arvamusi, et saada võimalikult usaldusväärne tulemus.

Olukordades, kus mitut valdkonda hõlmava rühma eksperdid jõuavad erinevate järeldusteni või kui mitut valdkonda hõlmava hindamise ja meditsiinilise läbivaatuse tulemused ei ole omavahel kooskõlas, vastutab olemasolevate tõendite kaalumise ja lõppjäreldusele jõudmise eest menetlev ametiasutus. Ametiasutus peaks hoolikalt dokumenteerima, kuidas erinevaid seisukohti kaaluti, sealhulgas põhjendama ühe järelduste kogumi eelistamist teisele; ta peaks läbipaistvalt näitama ära kõik püsivad veamäärad ja andma tervikliku hinnangu. Kui pärast kogu olemasoleva teabe hindamist esineb endiselt ebakindlust, tuleks kohaldada kahtluste taotleja kasuks tõlgendamise põhimõtet, mille tulemusel eeldatakse, et tegemist on alaealisega.

Lõplik otsus eeldatava vanuse kohta **tuleb dokumenteerida kirjalikult ja esitada asjaomasele isikule ja tema eestkostjale**. Kas vanuse lõplik kindlaksmääramine peab toimuma haldusotsuse vormis, sõltub peamiselt riiklikust menetluskorrast. Varjupaigamenetluse määruses ja vastuvõtutingimuste direktiivis (2024) nõutakse, et kõik taotleja staatust käsitlevad otsused, sealhulgas otsused, mis mõjutavad juurdepääsu kaitsemeetmetele (nt eestkostja määramine), oleksid põhjendatud, sõltuksid taotleja õigusest olla ära kuulatud ja neil peab olema võimalik kasutada tõhusaid õiguskaitsvahendeid. Praktikas tähendab see seda, et kui vanuse hindamise või vanuse kontrollimise tulemus mõjutab õiguslikult taotleja kohtlemist varjupaiga- või vastuvõtumenetluses, tuleks see üldjuhul vormistada haldusakti või -otsusena.

Otsuse kirjas tuleks selgelt märkida vanuse hindamises osalenud **ekspertide kvalifikatsioon** ja **nende põhjendatud arvamus** taotleja vanuse kohta. Kui tuginetakse üksnes mitut valdkonda hõlmavale lähenemisviisile, tuleks märkida ka **hinnanguline vanuse vahemik**. Samuti tuleb meditsiiniliste meetodite kohaldamisel täpsustada nende meetoditega seotud **veamäär**.

Kui meditsiinilised või kombineeritud hinnangud annavad vanuse vahemiku koos **tõenäosushinnanguga**, tuleks selgesõnaliselt märkida tõenäosus, et isik on alla või üle 18-aastane, ning lõplik otsus peaks kajastama asjaolu, et sellised hinnangud väljendavad **tõenäosusi, mitte kindlaid fakte**.

⁽¹⁰⁶⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 25 lõige 1.

Otsuse kirjas tuleb ka põhjendada **menetleva ametiasutuse tehtud otsust**. Lisaks tuleks seda teavet taotlejale suuliselt selgitada ⁽¹⁰⁷⁾, **kohandades seda taotleja arusaamisvõime tasemele**. Selgitus peab olema piisavalt täpne, täielik ja kättesaadav, et taotleja saaks **täielikult aru otsuse põhjendustest**. Taotlejale tuleks anda kogu teave, mida on vaja, et ta saaks kasutada oma õigust **tõhusale õiguskaitsevahendile** ja juurdepääsu õigusabile vanuse kohta tehtud otsuse vaidlustamiseks ⁽¹⁰⁸⁾.

Vastavalt lapse õiguste konventsiooni artiklile 8 tuleb taotlejale viivitamatult väljastada isikut tõendav dokument, millel on märgitud lõplik vanus, et **taastada taotleja täielik identiteet** ⁽¹⁰⁹⁾. Tuleb selgitada, et hindamisel ei määratleta alati täpset kronoloogilist vanust, vaid pigem otsustatakse, kas taotlejat tuleb menetluse eesmärgil käsitada alaealisena või täiskasvanuna. Kui tulemused näitavad üksnes vanusevahemikku või on ebaselged, **tuleb kohaldada kahtluste tõlgendamise põhimõtet taotleja kasuks** ning taotlejat tuleks kohelda **alaealisena** ⁽¹¹⁰⁾.

Samas ei tohiks see otsus takistada taotlejal hiljem oma täpset sünnikuupäeva tõendada. Kui taotlejal on hiljem võimalik saada ja esitada ametlikke dokumente päritoluriigist või muudest usaldusväärsetest allikatest, tuleks tema registreeritud vanust ametlikes dokumentides vastavalt parandada.

Punkt, mida mees pidada – vanuse hindamine ning varjupaiga- ja rändehalduse määrus

Varjupaigamenetluse määruse artikli 25 lõikes 7 on sätestatud, et liikmesriigid võivad **tunnustada hindamise otsuseid, mille on teinud teised liikmesriigid**, kui vanuse hindamine on toimunud kooskõlas liidu õigusega. Tunnustamise võimaldamiseks võivad vanuse hindamise ühised tulemused sisaldada viidet kasutatud meetoditele ja otsuse tegemise põhjendustele, liikmesriikide vahelise hea koostöö vaimus. Teavet võib vahetada näiteks DubliNeti kaudu.

3.5. Vanust käsitleva otsuse vaidlustamine

Taotlejal peaks olema võimalus vaidlustada vanuse hindamise tulemused kas eraldi kaebusega või esimese astme otsuse vastu esitatud kaebuse osana, sõltuvalt kohaldatavast riiklikust raamistikust.

⁽¹⁰⁷⁾ Kohtuasi [A.C. vs. Prantsusmaa](#) (op. cit., joonealune märkus 90) Euroopa Inimõiguste Kohus rõhutas, et liikmesriigid peaksid tagama menetluslikud tagatised pärast vanuse hindamist, sealhulgas vajaduse anda taotlejale teada erinevate läbivaatuste tulemused ja teavitada teda tõhusate õiguskaitsevahendite võimalustest.

⁽¹⁰⁸⁾ Kui ei tagata piisavat täpsust kõikides vanuse hindamise tulemusega seotud otsustes, võib see kaasa tuua Euroopa inimõiguste konventsiooni artiklist 8 tulenevate menetluslike kohustuste ja nõuetekohase hoolsuse rikkumise, kuna lapsed on haavatavas olukorras.

⁽¹⁰⁹⁾ Vastavalt lapse õiguste konventsiooni artiklile 8 tuleb taotlejale viivitamatult väljastada isikut tõendav dokument, millel on märgitud lõplik vanus, et **taastada taotleja täielik identiteet**. Samal eesmärgil, kui taotleja suudab esitada oma väidetava vanuse kohta kehtivad ja piisavad tõendid, isegi kui neid vanuse hindamise käigus ei kinnitata, tuleks selline vanus ametlikes dokumentides heaks kiita ja kiiresti parandada.

⁽¹¹⁰⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 25 lõige 2.

Oluline on, et edasikaebamise õigus peaks olema kättesaadav **olenemata varjupaigamenetluse tulemusest**. Lastel, kes on ekslikult liigitatud täiskasvanuteks ja kellele on antud rahvusvaheline kaitse, peaks siiski olema võimalus vanuse hindamise otsus vaidlustada. Ebaõige klassifitseerimine võib kaasa tuua lapsega seotud kaitsemeetmete, näiteks sobivate vastuvõtutingimuste või eestkostja toetuse kadumise menetluse käigus; see võib mõjutada ka lapse varjupaigataotluse läbivaatamist, näiteks laste tagakiusamise erivorme, samuti juurdepääsu õigustele pärast staatuse kohta otsuse tegemist, nt jätkuv toetus, õigus haridusele, perekonna taasühinemine.

Et vältida **pöördumatut kahju**, tuleks apellatsioonimenetlused läbi viia viivitamatult, kuna pikaajaline ebakindlus võib võtta lastelt nende õigused, näiteks õiguse õigeaegsele perekonna taasühinemisele ELi ja riiklikus õiguses sätestatud menetlusliku tähtaja jooksul. Kuigi varjupaigamenetluse määrusega ei kehtestata õiguslikku kohustust anda vanuse hindamise otsuse kohta eraldi edasikaebamisõigus, ei välista see ka seda. See lähenemisviis on kooskõlas ELi hartas sätestatud põhimõtetega, eelkõige artikliga 41, mis tagab õiguse heale haldusele, ning artikliga 47, mis tagab õiguse tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele. See tähendab juurdepääsu toimikule ja õigeaegsele teabele võimaluse kohta otsus edasi kaevata või vaidlustada, samuti õigusabi ja esindamist kaebuse esitamise ja sellele järgnevate menetluste kaudu ⁽¹¹¹⁾.

3.5.1. Vanuse hindamise otsuse läbivaatamine uusi tõendeid arvestades

Menetleva ametiasutuse otsuses kindlaks määratud vanuse *ex officio* läbivaatamine peaks alati olema lubatud, kui hilisemas etapis ilmnevad uued tõendid või teave. Kui vanuse hinnang on vale, tuleks viivitamata võtta meetmeid, et **parandada teavet** asjakohastes andmebaasides ja taastada isiku õige identiteet. Nii võib see olla näiteks juhul, kui taotleja suudab pärast vanuse kohta otsuse tegemist esitada tagantjärele kehtiva isikut tõendava dokumendi.

⁽¹¹¹⁾ Varjupaigamenetluse määruse artikli 23 lõike 6 punkt b koostoimes artikli 67 lõikega 8.

4. Kujunemisjärgus ja uued tehnoloogiad

Mõned riigid on katsetanud **geneetiliste testide kasutamist bioloogilise vanuse hindamiseks**. Need testid mõõdavad DNA keemilist modifikatsiooni, mida nimetatakse metülatsiooniks. DNA metülatsioon on vananemisega seotud bioloogiline protsess, mida võivad mõjutada sellised tegurid nagu suitsetamine, stress ja haigused. DNA-d saab eraldada paljudest allikatest, sealhulgas verest ja süljest. Selliste uuringute ülevaated ⁽¹¹²⁾, milles kasutatakse DNA metülatsiooni vanuse hindamiseks igas vanuses inimestel, on teatatud keskmine veamäär vahemikus 2–5 aastat ⁽¹¹³⁾. Enamik uuringuid on keskendunud valgete lääneeurooplaste piiratud elanikkonnale. Et mõista, kuidas etniline päritolu ja muud tegurid mõjutavad DNA metülatsiooni, on vaja täiendavaid uuringuid. On olemas veenvad tõendid, et trauma ja ebaõnnestumised suurendavad epigeneetilist vanust. DNA kasutamine halduseesmärkidel tekitab eetilisi küsimusi proportsionaalsuse ja nõusoleku osas ning keerukusi seoses privaatsuse kaitsmise, proovide säilitamise ja neile juurdepääsuga.

Uuringud **kujunemisjärgus tehnoloogiate**, nagu tehisintellekt, kasutamise kohta rände- ja varjupaigahalduses on kujunemisjärgus suundumus, mis võib tuua nii kasu kui ka tekitada märkimisväärseid probleeme ja olulisi eetilisi riske. Sellest tulenevalt on tehisintellekti kasutamine rände- ja varjupaigaprotsessides ning biomeetriline tuvastamine tunnistatud suure riskiga tehisintellektiks ⁽¹¹⁴⁾. Kuigi teatud uuringud tõendavad masinõppe potentsiaali toetada täpsemat vanuse hindamist, sõltuvad tulemused süsteemi koolitamisel kasutatavate andmete kvaliteedist ja nende kategoriseerimise täpsusest. Lisaks on jätkuvalt oluline tunnistada uute tehnoloogiate veamäära ja võimalikku kallutatust.

Igal juhul on varjupaigamenetluse määruses sõnaselgelt sätestatud, et vanuse **hindamise peavad läbi viima kvalifitseeritud spetsialistid**. See terminoloogia viitab isikutele, kellel on vajalikud teadmised ja väljaõpe selliste hindamiste läbiviimiseks kooskõlas kehtestatud meetodite ja kaitsemeetmetega. **Tehisintellekt ei kuulu selle määratluse alla**.

Ilma tehisintellektisüsteemide võimalike mõjude nõuetekohase mõistmiseta ei ole võimalik tagada **inimjärelevalvet ja inimeste autonoomiat**. Samavõrd olulised mured seoses nende süsteemide kasutuselevõtuga on seotud võimalike **kallutatud ja diskrimineerivate tulemustega, privaatsuse, läbipaistvuse ja vastutusega**.

Seetõttu tuleks vältida selliste tehnoloogiate kasutamist vanuse hindamise eesmärgil, välja arvatud juhul kui ja kuni need on saanud teadusliku valideerimise ning on tõendatud, et need on eri keskkondades piisavalt usaldusväärsed ja tõhusad kooskõlas asjakohaste eetikanormidega. Praegu **ei ole** selliseid tehnoloogiaid **õigusaktides** ette nähtud ja seetõttu **ei saa neid pidada vanuse hindamise seaduslikuks meetodiks**.

⁽¹¹²⁾ Maulani, C. jt, „Age estimation using DNA methylation technique in forensics: a systematic review, 2020“ (Vanuse hindamine DNA metülatsiooni tehnika abil kohtuekspertiisi valdkonnas: süstemaatiline ülevaade). Egiptus. J. Forensic Sci., 10. köide, 38.

⁽¹¹³⁾ Aliferi, A. jt, „Combining current knowledge on DNA methylation-based age estimation towards the development of a superior forensic DNA intelligence tool“ (DNA metülatsioonipõhise vanuse hindamise praeguste teadmiste kombineerimine parema kohtuekspertiisi DNA-andmete analüüsivahendi väljatöötamiseks), 2022. Forensic Sci. Int. Genet., 57. köide, 102637.

⁽¹¹⁴⁾ Vt Euroopa Nõukogu, „Artificial Intelligence and Migration: Report of the Committee on Migration, Refugees and Displaced Persons“ (Tehisintellekt ja ränne: Rände-, pagulaste ja ümberasustatud isikute komitee aruanne), raportöör Petri Honkonen (esialgne versioon, 2025), 5

5. Täiendavad vahendid

- [UNICEFi tehniline märkus vanuse hindamise kohta.](#)
- [Euroopa Nõukogu ministrite komitee soovitus CM/Rec\(2022\)22 ja seletuskiri: inimõiguste põhimõtted ja suunised vanuse hindamiseks rände kontekstis.](#)
- [Programmi „Eraldatud lapsed Euroopas“ \(SCEP\) seisukohavõtt vanuse hindamise kohta eraldatud laste kontekstis Euroopas.](#)
- [UNHCRi tehniline juhend: lapsesõbralikud menetlused.](#)
- [FRA, Varjupaigamenetlustes osalevate laste vanuse hindamine ja neilt sõrmejälgede võtmine – miinimumvanus seoses laste õigustega ELis, 2018.](#)
- [Euroopa Põgenike ja Pagulaste Nõukogu \(ECRE\) õigusmärkus vanuse hindamise kohta Euroopas.](#)
- [ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti tähelepanekud vanuse hindamise kasutamise kohta varjupaika taotlevate vanematest eraldatud või saatjata laste tuvastamisel.](#)
- [ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti 2021. aasta parimate huvide menetluse suunised.](#)
- [UNHCR/UNICEF, Edasised sammud saatjata ja perekonnast eraldatud lastele suunatud poliitika ja tavade tugevdamiseks Euroopas.](#)
- [ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti lastekaitsepoliitika.](#)
- [ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, Rahvusvahelise kaitse suunised nr 8: Laste varjupaigataotlused 1951. aasta pagulasseisundi konventsiooni ja/või 1967. aasta protokollis artikli 1 jaotise A punkti 2 ja artikli 1 jaotise F alusel, HCR/GIP/09/08, 22. detsember 2009.](#)

Lisad

Järgmiste lisade eesmärk on **toetada hindajaid soovitustega** aspektide kohta, mida võib vanuse hindamise protsessis uurida. Esitatud küsimused on näitlikud. Need **ei ole normatiivsed** ja neid **ei tohiks ette lugeda ega mehaaniliselt rakendada**. Hindajatelt oodatakse, et nad kasutaksid tehtud ettepanekute kasutamisel **oma erialast otsustusvõimet ja asjatundlikkust**. Esitatud näidisküsimused tuleb kohandada liikmesriikide vajadustele. Need ei pruugi olla asjakohased kõikides olukordades ning seetõttu tuleks küsimusi valida ja kasutada iga juhtumi puhul eraldi, et tagada asjakohasus.

1. lisa – Vanuse hindamise vestlus

Vanuse hindamise vestlus on poolstruktureeritud vestlus⁽¹¹⁵⁾, milles kasutatakse avatud küsimusi, et võimaldada ja käivitada arutelu, ning lapsekeskset lähenemisviisi, mis toetab väljendusvõimalust ja tõhusat suhtlemist vastavalt inimese psühho-füüsilisele arengule. Vestlus peaks toimuma spetsiaalselt selleks ette nähtud ruumis, mis tagab privaatsuse ja konfidentsiaalsuse. See peaks olema lapsesõbralik ja toimuma alati kultuurivahendaja ja tõlgi juuresolekul. Küsimused tuleks esitada avatult, eelarvamusteta ja neutraalselt. Iga küsimus peaks andma vastuse sõnastamiseks piisavalt aega ega tohiks olla esitatud uurimisstiilis. Järgnevates küsimustes tuleks jälgida vestluse kaasavat arengut. See on oluline, et koostada koos taotlejaga isiku oluliste elusündmuste kronoloogiline ajakava, et hinnata tema vanust.

See võib hõlmata järgmist.

- „Enne ja pärast küsimustel“ põhinevad meetodid – tuntud ka nn kihiliste küsimustena, mille eesmärk on tuvastada kaks teadaolevat sündmust, millest üks toimus enne taotleja sünnikuupäeva ja teine pärast seda, et toetada triangulatsiooniprotsessi.
- Vestlused taotlejat tundvate pereliikmete või (võimaluse korral) kogukonnaliikmetega, et ühtlustada sünnikuupäeva sündmuste kronoloogilises järjestuses. Sellisel juhul on oluline tegutseda hoolikalt, sest vale- või eksitavat teavet võib esitada erinevatel põhjustel, kas selleks, et veenda ametiasutust, et asjaomane isik on alaealine, isegi kui ta on täiskasvanu⁽¹¹⁶⁾, või selleks, et potentsiaalselt kahjustada lapse huve. Nõusoleku peaks andma asjaomane isik. Samuti on oluline hoolitseda selle eest, et inimest sotsiaalsetes suhetes mitte paljastada.
- „Kohalike“ sündmuste kalendrite (kohandatud kalender, mis sisaldab konkreetse geograafilise piirkonna oluliste sündmuste kuupäevi) väljatöötamine ja kasutamine, et aidata hindajatel ja taotlejal meeles pidada. Seetõttu on oluline, et vanust hindavad isikud oleksid teadlikud taotleja päritolust ja tema piirkonnas kasutatavatest eri liiki kalendritest (nt [hindi](#), [Hijri/islami](#), [budistlikud](#), [Iraani/Jalali](#), [Etiopia/geezi](#) ja [lgbo](#) kalendrid).

⁽¹¹⁵⁾ Poolstruktureeritud vestlus on kvalitatiivne andmete kogumise meetod, mis ühendab endas nii struktureeritud kui ka struktureerimata vestluse elemente. See hõlmab ettevalmistatud avatud küsimusi, võimaldades samas vestluse pidajal paindlikult uurida uusi teemasid, mis tekivad vestluse käigus.

⁽¹¹⁶⁾ Vt ka [praktiliste kaalutluste lahter](#), milles keskendutakse inimkaubandusele ja lastega sõlmitud abielule.

Võimaluse korral annab kahe hindaja kasutamine ja ajakava või elu mälestuste tulemuste võrdlemine usaldusväärsema tulemuse. Tulemuste täpsus sõltub hindajate kogemusest, kultuurilisest pädevusest ja oskustest.

Vestluse usaldusväärsus suureneb, kui hindajad on sõltumatud menetlevast ametiasutusest, kes vastutab taotlejate kohta otsuste tegemise eest.

Füüsilise välimuse (nt pikkus, areng, nahavärv) vaatlemine võib olla täiendav tegur, mida tuleb vanuse hindamisel arvesse võtta. Füüsilist välimust ei tohiks siiski kaaluda rohkem kui lihtsalt näitajana, sest see on ebausaldusväärne ja õiguslikult küsitav.

Uurimisvaldkonnad	Küsimuste näited (mitteammendav loetelu – kohandatakse vastavalt taotleja kontekstile ja isiklikele asjaoludele)
<p>Perekonna koosseis ja ajalugu, sealhulgas</p> <ul style="list-style-type: none">• õdede-vendade sünnijärjekord ja vanus;• vanemate vanus;• olulised elusündmused.	<ul style="list-style-type: none">• <i>Kas sa saaksid mulle öelda oma sünnikuupäeva ehk päeva ja aasta, mil sa sündisid? Kui see tundub keeruline, siis kas sa saaksid mulle rääkida, mida oled teistelt kuulnud selle aja, aastaaja või aasta kohta, mil sa sündisid?</i>• <i>Kes on sinu lähedased pereliikmed, st need, kellega sa varem koos elasid (nt vanemad, õed-vennad, vanavanemad või muud sugulased)?</i>• <i>Mitu õde/venda sul on? Kas nad on sinust vanemad või nooremad? Palun räägi mulle sinu ja su õdede-vendade vanusevahe kohta.</i>• <i>Kas sa tead, kui vanad olid su vanemad, kui sa sündisid? Kui vanad nad praegu oleksid?</i>• <i>Kas mäletad mõnda perekondlikku pidustust/sündmust, näiteks õdede-vendade või lähisugulaste sünni, lähedase pereliikme abiellumist või kellegi surma? Kui vana sa olid, kui need asjad juhtusid? Mis aastal see oli?</i>• <i>Kas su pere on sulle kunagi rääkinud lugusid su varasest lapsepõlvest, näiteks millal sa hakkasid kõndima, millal ütlesid oma esimese sõna, millal läksid lasteaeda ja algkooli, millal kaotasid oma esimese hamba jne? Selgita/jaga, mida sa mäletad ⁽¹⁷⁾.</i>• <i>Kas sa oskad selgitada, kuidas sa tead/mäletad (mõne eespool nimetatud sündmuse/saavutuse) täpset aastat/kuud/kuupäeva nii hästi? Kas toimus midagi, mis aitab sul meenutada?</i>

⁽¹⁷⁾ Selle küsimuse esitamisel tuleb olla ettevaatlik, sest see võib põhjustada haavatavust või erilist emotsionaalset stressi.

Muud individuaalsed kogemused.
Esimesed kohustused kodus, sh palgatöö.
Olulised elumuutused või kolimised.
Terviseprobleemid.

- *Kui vana sa olid, kui läksid oma esimesele palgatööle? Kas sa oled varem teinud mõnda muud tööd, näiteks töötanud oma pere talus jne?*
- *Kas oled kunagi koos perega kolinud teise majja, piirkonda või riiki? Kas sa mäletad, kui vana sa olid?*
- *Kas sa mäletad, mis aastal ja kuus sa oma kodumaalt lahkusid? Kui kaua aega tagasi see oli ja kui vana sa olid?*
- *Kas viibisid enne siia saabumist mõnes riigis, mida läbisid? Kas sa mäletad, kui kaua sa seal viibisid?*
- *Kas sinuga koos reisisid täiskasvanud, vanemad õed-vennad või muud pereliikmed või sõbrad, kes võiksid aidata sinu vanust selgitada? Kas nendega saab ühendust võtta?*
- *Kas sul on elus olnud mingeid terviseprobleeme, näiteks operatsioon või muid haigusi? Kas sa mäletad mis tüüpi haigus see oli ja aastat või seda, kui vana sa olid?*
- *Kas sa oskad selgitada, kuidas sa tead/mäletad täpset aastat/kuud/kuupäeva nii hästi? Kas sel ajal juhtus veel midagi, mis aitab sul seda meenutada (nt teatud terviseprobleem, COVID-19-pandeemia viimane aasta, jalgpalli maailmameistrivõistluste mäng jne)?*
- *Kas sa oled vaksineeritud? Kas sul on kaasas tervisedokumente, näiteks vaksineerimiskaart või haiguslugu?*
- *Ütlesid, et reisisid läbi teiste riikide ja viibisid mõnes riigis mõnda aega. Kas sa mäletad, kui kaua sa viibisid pagulaste laagris / riigis X enne edasi liikumist?*

Haridus.
Koolimineku vanus.
Edasijõudmine kooli klassides
Meeldejäädavad kooliüritused.

- *Kas sul on kunagi olnud võimalus koolis käia?*
- *Kui vana sa olid, kui esimest korda kooli läksid?*
- *Kas sa mäletad aastat, millal sa alustasid?*
- *Kui hakkasid töötama, et oma peret aidata, kas sa said siis endiselt koolis käia? Millises klassis sa tol ajal olid?*
- *Mitu aastat sa koolis käisid? Kas sa oled kunagi pidanud mõnda klassi kordama? Kui jah, siis milliseid?*
- *Kas sa oled kunagi lõpetanud koolis käimise ja kui jah, siis mis oli selle põhjus?*
- *Milline on seni kõrgeim klass, mille oled omandanud?*
- *Kas sa mäletad, millisel aastal sa selle klassi lõpetasid või kui kaua aega sellest möödas on?*
- *Kas sa oskad selgitada, kuidas sa tead/mäletad täpset aastat/kuud/kuupäeva nii hästi? Kas toimus midagi, mis aitab sul meenutada?*

Kultuurilised ja usulised saavutused.
Täisealiseks saamise tseremooniad.
Usulised ja tavapärased rituaalid.

Ajaloolised sündmused.
Riiklikud pidustused, iseseisvuspäevad, poliitilised muutused, spordi- või kultuuriüritused. Loodusõnnetused, üleujutused, maavärinad, näljahäda või toidupuudus. Konfliktid, pagulaste liikumine või ümberasustamine, rahulepingud või relvarahu.

- *Millises vanuses hakkavad noored sinu riigis/kultuuris tavaliselt täiskasvanute kohustusi täitma? Kas sa olid selles vanuses veel oma kogukonnas ⁽¹¹⁸⁾?*
 - *Kas sinu kogukond korraldab initsiatsiooniriitusi, et näidata/tähistada kellegi üleminekut täiskasvanuikka? Need võivad olla muutused soengus, riietes jm. Kas oled osalenud sellisel tseremoonial või rituaalil ja kas mäletad, kui kaua aega tagasi see toimus?*
 - *Mis vanuses hakkasid sa aktiivselt oma usku praktiseerima (nt paastuma)?*
 - *Millal sa hakkasid iseseisvalt kirikus käima? Kui vana sa olid?*
 - *Kas sa oskad selgitada, kuidas sa tead/mäletad täpset aastat/kuud/kuupäeva nii hästi? Kas toimus midagi, mis aitab sul meenutada?*
- *Kas sinu päritoluriigis on mingeid suuri pidustusi/riiklikke pühi, mida sina ja sinu kogukond tähistate? Kas sa mäletad, kui vana sa olid, kui viimati sellisel pidustusel osalesid?*
 - *Sa ütlesid meile, et oled pärit riigist X. Kas sa mäletad koduriigis toimunud valimisi või valitsuse muutusi? Kui vana sa siis olid? Või kas sa mäletad, mis aastal see toimus?*
 - *Kas sa mäletad mõnda suurt spordisündmust, näiteks kuulsat jalgpallimatši või turniiri, mida inimesed tähistasid? Kui vana sa siis olid? Mis aastal see juhtus?*
 - *Kas sinul, sinu kogukonnas või piirkonnas on kunagi toimunud loodusõnnetusi, näiteks üleujutust, põuda, maavärinat jne? Kui vana sa siis olid? Või kas sa mäletad, mis aastal see toimus?*
 - *Kas sinu piirkonnas või riigis on olnud sõda või konflikti, mida sa mäletad või millest sulle on räägitud? Kui vana sa olid?*
 - *Kas sõdimise lõppemisel või rahu väljakuulutamisel toimusid mingid ühiskondlikud pidustused või kogunemised? Kui vana sa siis olid?*

⁽¹¹⁸⁾ Selle küsimuse esitamisel tuleb olla ettevaatlik, sest see võib põhjustada haavatavust või erilist emotsionaalset stressi.

Vestluse ettevalmistamine – nõuanded hindajatele ⁽¹¹⁹⁾

- Enne vestlust tutvuge riigipõhiste andmete ja päritoluriigi teabega ⁽¹²⁰⁾. Hindajad vajavad häid teadmisi kultuurierinevuste kohta füüsilises arengus, hariduses, elukogemustes ja traditsioonides taotleja päritolupiirkonnas/-riigis, et suuta käsitleda vestluse käigus tõstatatud konkreetseid küsimusi.
- **Valmistage ette** konkreetse juhtumi jaoks kohandatud küsimused kultuuriliste ja usuliste saavutuste ning ajalooliste sündmuste kohta, kohandades neid vastavalt taotleja kohalikule kontekstile, tavadele ja usutavadele, aga ka muudele konkreetsetele vajadustele, mis neil võivad olla.
- Kui vastutavad asutused taotlevad vanuse hindamist, korraldage tõlk, kes räägib taotleja keelt või murret, ja võimaluse korral ka kultuurivahendaja, kes on saanud selliste vestluste läbiviimiseks väljaõppe, et aidata teil vestluse konteksti paremini mõista ja arusaamatusi vältida.
- Koostage isiku riigi ja piirkonna kohta asjakohane põhjalik [sündmuste kalender](#).
- Korraldage mugav keskkond (toit, vesi, juurdepääs tualetile ja regulaarsed vaheajad maksimaalselt iga 1,5 tunni järel või vastavalt taotleja vajadustele, pidades silmas erivajadusi).
- Määrake kohtumise aeg, arvestades eestkostja ja õigusnõustaja kättesaadavust.
- Võimaluse korral arvestage taotleja sooviga hindamises osalevate spetsialistide soo osas.

Vestluse läbiviimine – nõuanded hindajatele

- **Selgitage** vestluse eesmärki, kaasatud ja kohalviibiva(te) kutsetöötaja(te) (sealhulgas tõlgi või kultuurivahendaja) rolli ning põhjuseid, miks väidetav vanus on kahtluse all.
- Teavitage taotlejat vestluse kestusest ja võimalusest, et võib olla on vaja **mitut sessiooni**.
- Kontrollige korrapäraselt, kas taotleja **mõistab** esitatud teavet.
- Esitage mõned esialgsed üldküsimused ja pakkuge veidi vett, et luua **vabam õhkkond**.
- Kasutage **kronoloogilist lähenemisviisi**, kuid mitte tingimata järjekorras. Kasutage tsirkulaarse küsitluse tehnikat, tulles teemade juurde tagasi, et **kontrollida järjepidevust** ja anda taotlejale võimalus selgitada vestluse käigus kõik ebakõlad. Näiteks: „*Ma arvan, et sa rääkisid meile, et oled nüüd 17-aastane ja et su teekond siia riiki kestis kaks aastat. Mingil hetkel ütlesid sa meie vestluse käigus, et olid 16-aastane, kui oma kodumaalt lahkusid. Kas sa võiksid seda täiendavalt selgitada?*“

⁽¹¹⁹⁾ BASW – Sotsiaaltöö ja sotsiaaltöötajate kutseliit, „Age Assessment: A Practice Guide“ (Vanuse hindamine: praktiline juhend), 2023, <https://basw.co.uk/policy-and-practice/resources/age-assessment-basw-practice-guide>.

⁽¹²⁰⁾ Asjakohane päritoluriigi teave on kättesaadav [EUAA päritoluriigi teabe portaalis](#) või aadressil ecoi.net.

- Küsige **teabeallikaid**. Selleks võite kasutada selliseid kinnitavaid küsimusi nagu „Kuidas sa seda tead?“, „Kas sa saad selgitada, kuidas sa seda täpset aastat/kuud/kuupäeva nii hästi mäletad?“. Kas toimus midagi, mis aitab sul meenutada?“
- Traumaatilise kogemuse kordumise vältimiseks ärge tehke traumaatilistest kogemustest (nt taotleja, kes on näinud oma vanema tapmist) vanuse hindamise vestluse peamisi aruteluteemasid. Kui sellist kogemust jagatakse hindamisvestluse käigus esimest korda, veenduge, et taotlejal on vajaduse korral juurdepääs järeltoele.
- Pidage meeles, et mälestused minevikusündmustest varieeruvad sõltuvalt inimese vanusest, meeleseisundist, kogemuse hetkest ja sündmuste iseloomust. Näiteks võivad häirivad või traumaatilised mälestused moonutada aja tajumist: need võivad jääda meelde kui lõputult kestvad või vastupidi, olla vaevu meenutatavad. Röömsad sündmused võivad meenuda üksikasjalikult, tundudes olulisemad kui nad tol hetkel olid.
- Säilitage vestluste kohta üksikasjalikud kirjalikud märkmed või salvestised.
- Küsige võimaluse korral mis tahes tõendusmaterjali (nt taotleja poolt vabatahtlikult jagatud fotod, mis kujutavad kooli- või pereüritusi). Dokumendid nagu kooli dokumentatsioon, perekonna vaktsineerimiskaardid või muud haigusloomd võivad isegi ilma vanuse märkimiseta anda teavet taotleja ligikaudse vanuse kohta.
- Pöörake tähelepanu järgmisele:
 - taotleja ja hindamises osalevate spetsialistide väsimus, ärevus ja pingetase;
 - sotsiaalne ajalugu ja perekonna koosseis (võttes arvesse selliseid olukordi nagu polügaamiline perekonna koosseis, kus õed-vennad võivad olla eri emadest või isadest, või laiendatud perekondade kultuuriline assimilatsioon tuumikperekondadega);
 - taotleja haridus, iseseisvuse tase ja enesehooldusvõime (st koguda teavet tegevuste kohta, millega isik tegeles enne Euroopasse saabumist);
 - elukogemused ning murrangulised ja traumaatilised sündmused, mis võivad olla mõjutanud vananemisprotsessi, võivad olla raskesti meenutatavad või põhjustada täiendavat traumat.
- Kasutage avatud küsimusi ja vältige ülekuulavat või uurivat sõnastust.
- Andke taotlejale võimalus esitada selgitavaid küsimusi ja/või selgitada vastuste ebakõlasid.

Vestluse lõpetamine – kaalutlused hindajatele

- Lõpetage vestlus nii, et taotlejale tundub, et ta on midagi saavutanud, ja selgitage menetluse järgmisi etappe.
- Kui tulemused ei ole veenvad või kahtlused jäävad püsima ka pärast vanuse hindamise vestlusprotsessi, võite jätkata kohaldades **kahtluste taotleja kasuks tõlgendamist** hinnatava isiku suhtes.

Sündmuste kalender – tehnika

- Selgitage välja, millist kalendrit kasutatakse taotleja kultuuris, ja tutvuge sellega ⁽¹²¹⁾.
- Ajakohastage regulaarselt sündmuste kalendrit värskema teabega, mis on asjakohane eri piirkondade ja kultuuride jaoks.
- Looge visuaalne ajakava, kasutades suurt paberit või digivahendit või tabelit.
- Lisage nende piirkonna kohta teadaolevad ajaloolised sündmused.
- Selgitage välja taotleja kultuurilised ja religioossed tähtsündmused ning tutvuge nendega.
- Märkige taotleja poolt mainitud olulised isiklikud sündmused ja lisage viitena kasutatav aasta. Võite täita ajakava koostöös taotlejaga (kasutades näiteks elukaarte ⁽¹²²⁾).
- Kasutage värvikoode eri liiki sündmusteks (kinnitatud, ebaselge vastus jne).
- Enne teatavate vahe-eesmärkide ja sündmustega seotud ajakavaga seotud teabe kogumise lõpetamist kontrollige, kas esineb ilmseid lahknevusi, ja andke taotlejale võimalus seda selgitada/parandada.

Tabel 3. Praktiline näide sündmuste kalendri tehnikast

Taotleja jagatud üritus	Hindaja märkused
Väidetav sünniaasta: 2001.	Etioopia kalender (<i>Ge'ez</i>) on 7 aastat taga Gregoriuse kalendrist, mida kasutatakse enamikus maailma piirkondades. Seetõttu sündis taotleja tõenäoliselt 2008. aastal.
13. sünnipäeva tähistati 2014. aastal Egiptuses koos sõbraga, kui valiti peaministriks Abiy Ahmed.	Abiy valiti 2021. aastal (aastad on arvatud Gregoriuse kalendri järgi); taotleja poolt meenutatud 13. sünnipäeva tähistamine kinnitab, et taotleja on 2024. aastal ilmselt 16-aastane.

Arvamuse sõnastamine

Hindajad trianguleerivad taotlejalt saadud teavet teadaolevate sündmustega ja kaaluvad kultuurilisi tegureid, mis võivad mõjutada vanuse tajumist või sündmuste meenutamist.

⁽¹²¹⁾ Lisateavet leiate dokumendist Longstaff, A., [Calendars-from-around-the-world](#) (maailma kalendrid), 2005.

⁽¹²²⁾ Vt näiteks [Life Maps | Leeds Safeguarding Children Partnership](#).

- Pärast tõendite, sealhulgas vestlusmaterjalide ning muude teabe- ja vaatlusallikate kogumist peaksid hindajad uurima ajakava järjepidevust ja tegema vajaduse korral kindlaks vastuolud. Kui esineb selgeid vasturääkivusi, on oluline hoolikalt kindlaks teha, millised tõendid on kaalukamad, ja selgitada, miks teatud elementidele on antud eelis. See protsess, mida nimetatakse „**tõendite kaalumiseks**“, hõlmab erinevate aspektide tasakaalustamist, ühe perspektiivi võrdlemist teisega. Vanuse hindamise dokumenteerimise üks peamisi aspekte on teha selget vahet tõendite enda ja nende tõlgendamise vahel, tagades, et **faktid** oleksid **arvamustest** eraldatud.

Hea tava – „kavatsuste“ kohtumine ⁽¹²³⁾

Pärast taotleja vanuse kohta esialgse järelduse tegemist on hindajatel „kavatsuste“ kohtumine taotleja, eestkostja ja asjakohasel juhul õigusnõustajaga, millel on järgmine eesmärk:

- esitada esialgne järeldus hinnatud vanuse kohta;
- võimaldada taotlejal vastata, eriti kui järeldus on eeldatule vastupidine;
- tagada, et teavet ei ole valesti mõistetud, valesti tõlgendatud ega tähelepanuta jäetud;
- anda taotlejale võimalus jagada mis tahes täiendavaid olulisi üksikasju.

Hindajad kaaluvad hoolikalt noore inimese arvamust ja kohandavad hindamist, kui ilmneb uut teavet. Kohtumine ei ole mitte ainult praktiline samm uute andmete kontrollimiseks ja nendele juurdepääsuks, vaid ka õiguslik kaitsemeede. Juhul, kui sellist kohtumist ei toimunud, olid vanuse hindamist vaidlustavad kohtulikud läbivaatamised edukad.

Hindamisaruande arvamus, mis koostatakse ja edastatakse menetlevale ametiasutusele, peaks sisaldama järgmist:

- kokkuvõtte ettevalmistavatest meetmetest, mis on võetud, et tagada sisukas vestlus taotlejaga;
- noorega suhtlemise kuupäev, koht, korraldus ja ajakava (alates tutvustamisest kuni vanuse hindamise lõpetamiseni);
- taotlejale enne vanuse hindamise vestlust, selle ajal ja pärast seda antud toetus;
- vanuse hindamiseks kasutatud meetod/vorming, samuti veamäärad ja rakendamine;
- asjaomaste kvalifitseeritud spetsialistide ja muude kohalviibivate isikute (nt tõlk või kultuurivahendaja) nimi/identifitseerimisnumber ja roll/erialane pädevus;
- vanuse hindamiseks kasutatud teabeallikad (päritoluriigi teabe aruanded, muud avaldused jt);
- kogutud tõendid ning miks ja kuidas neid kaaluti;
- kuidas hinnati ja kaaluti parimaid huve;

⁽¹²³⁾ BASW – Sotsiaaltöö ja sotsiaaltöötajate kutseliit, „Age Assessment: A Practice Guide“ (Vanuse hindamine: praktiline juhend), 2023, <https://basw.co.uk/policy-and-practice/resources/age-assessment-basw-practice-guide>.

- faktide ja tähelepanekute kokkuvõtte ning selgitus, kuidas neid kasutati hindamisaruande arvamuse koostamisel;
- iga hindaja allkiri ja märged hinnangulise vanuse/sünniaja kohta.

Kui tulemused on selged, hindajate vahel valitseb konsensus ja kõik kahtlused on hajutatud, lõpetatakse vanuse hindamine ja tehakse otsus. Kui **kahtlused püsivad**, järgneb **suunamine järgmisele mittemeditsiinilisele meetodile**.

Aruandes esitatud soovitude ja arvamuse põhjendused peaksid olema selged ning neid peaksid järgima mitte ainult menetlev ametiasutus, vaid ka eestkostja ja muud olulised sidusrühmad, näiteks kohtunikud.

Taotleja saab otsuse kirjalikult. See sisaldab teavet kaebuse esitamise kohta vastavalt riiklikule raamistikule ja teavet järgmiste sammude kohta.

Asjakohased dokumendid tuleb salvestada taotleja toimikusse ja edastada hindamiskomisjoni kontaktisikule (kui see on olemas), et kooskõlastada otsuse edastamine taotlejale/eestkostjale ja muudele asjaomastele ametiasutustele. Eestkostjal peaks olema juurdepääs toimikule.

2. lisa. Psühhosotsiaalne hindamine

Varjupaigamenetluse määruse artikli 25 lõikes 1 viidatakse psühhosotsiaalsele hindamisele. Selline hindamine võib sisaldada küsimusi, mis sarnanevad küsimustega, mis esitati eespool [1. lisas](#). [Vanuse hindamise vestlus](#). Samas uuritakse põhjalikumalt täiendavaid riski- ja kaitsetegureid, mis on seotud hinnatava taotleja arenguga.

Teatavaid demograafilisi andmeid, kui need on kättesaadavad, saab kinnitada, esitades mõned konkreetset küsimused. Igal juhul peaks psühhosotsiaalse hindamise läbiviija vältima küsimuste esitamist, mille vastused on juba teada. Soovitav on soojendusharjutusena kontrollida taotleja demograafilisi andmeid ja kasutada aega suhete loomiseks, näiteks: „*Ma näen, et sa oled X-ist ja saabusid paar nädalat tagasi. Kas see on õige?*“, „*Kas sa oled jõudnud juba sisse elada?*“

Allpool on näidisvorm, kus on esitatud juhised selle kohta, mida võib olla oluline käsitleda

Date de l'évaluation	
Heure de début / heure de fin	
Numéro de l'évaluation	
Nom(s) de l'/des évaluateur(s)	
Nom/coordonnées/code de l'interprète (le cas échéant)	
Nom/coordonnées du tuteur (temporaire) ou de l'adulte responsable	
Nom/coordonnées de toute autre personne présente (par exemple, médiateur culturel, proches)	

Uurimisvaldkonnad	
Isiku ees- ja perekonnanimi. Küsige ka seda, kas tal on hüüdnimi.	
Praegune elukoht	
Identifitseerimisnumber	
Sugu	N/M/X
Väidetav sünniaeg/vanus	
Religioon/usk	
Emakeel	
Muud räägitavad keeled	

Oskus lugeda/kirjutada mis tahes keeles	Jah/ei Kui jah, siis täpsustage:
Kodakondsus/etniline kuuluvus/hõim	
Sünnikoht (linn/küla/piirkond)	
Kodakondsusetus	Jah/ei
Lõpetatud formaalhariduse aastad	
Kõik kättesaadavad dokumendid (originaalid ja/või koopiad), mis aitavad hinnata vanust.	<ul style="list-style-type: none"> • Sünnitunnistus • Pass • ID-kaart • Koolitunnistused või sarnased dokumendid • Ristimisdokument / muud usulised dokumendid, millel on märgitud nimi ja vanus • Tervisega seotud dokumendid (haiguslood, vaksineerimiskaardid jne) • Muu (täpsustage)
Mis tahes dokument, mis ei ole vanuse hindamise ajal kättesaadav, kuid mida on võimalik hiljem esitada ⁽¹²⁴⁾ .	<ul style="list-style-type: none"> • Sama mis eelmises reas.

- Perekonna koosseis ja sotsiajalajaloga seotud näidisküsimused

Vanemate nimed.	
Mõlema vanema (hinnanguline) vanus.	
Bioloogiliste vanemate perekonnaseisund.	<ul style="list-style-type: none"> • Vabaabielus • Abielus • Lahutatud • Lahus elav • Uuesti abiellunud • Lesk • Surnud

⁽¹²⁴⁾ Taotlejale tuleks teabe esitamise etapis teada anda, et ta peab esitama kõik vajalikud dokumendid, mis toetavad tema väiteid, sealhulgas seoses vanusega.

Vanemad, õed-vennad ja nende asukoht.	<p>Koostage ajakava, milles on märgitud taotleja poolt esitatud vendade ja õdede arv, ning vaadake, milline on taotleja koht selles (nt esimene/viimane/keskel).</p> <p>Joonistage sümboolne sugupuu, mis sisaldab taotleja poolt mainitud oluliste isikute (nt vanemad, õed-vennad, vanaema, tädi, onu) vanust, et aidata luua ajaline ülevaade ja anda ülevaade perekonna koosseisust.</p> <p>Küsi, kas kõikidel õdedel-vendadel on sama ema ja/ või isa, kas üks vanematest on olnud mitu korda abielus (näiteks mitu naist) ja kus perekonnaliikmed praegu elavad.</p> <p>Selline lähenemisviis võib aidata ka välja selgitada, kas taotleja elas enne päritoluriigist lahkumist koos mõne eespool nimetatud isikuga.</p>
Taotleja abielu/suhted.	<p>Oluline on dokumenteerida kõik viited lastega sõlmitud / sundabieludele ja võimalikele ülalpeetavatele lastele (sh tüdrukute puhul teismeliste rasedus).</p>
Haridus, töö ja/või muud kohustused.	<p>Hindamisel käsitletavat teemad:</p> <ul style="list-style-type: none">• aasta, mil taotleja alustas kooliharidust (sealhulgas religioossed koolid);• koolide nimed ja asukohad, kus õpilane on õppinud;• õpetajate nimed;• kui mitu klassi taotleja on läbinud;• kooli ja kodu vaheline kaugus;• lemmikained ja juhul, kui taotleja lahkus koolist ennetähtaegselt:<ul style="list-style-type: none">▪ selgitada väljalangemise konkreetseid põhjuseid (nt pere sissetuleku suurendamiseks);▪ taotleja vanus kooli lõpetamisel.• kas taotleja tegeles väikekaubandusega, põllumajandustöödega, majapidamistöodega, nooremate õdede-vendade eest hoolitsemisega, muu tööga kooli kõrvalt. <p>See teave aitab luua ajakava ning annab ülevaate taotleja arengust ja võimalikest põhjustest, miks laps võib tunduda vanem kui ta tegelikult on, näiteks varakult suure vastutuse võtmise tõttu.</p>

Praktiline nõuanne

Võimaliku lapsega sõlmitud abielu / teismelise raseduse korral tuleb tegeleda täiendava kaitse või tervishoiuteenustega seotud vajadustega (sealhulgas ülalpeetavatega).

Näidisküsimused. „Kas ma võin küsida, kas sul on juba oma pere?“ „Kas sa oled juba ise isa/ema?“ Kui jah, siis – „Kas sa tead, kus on praegu sinu abikaasa või elukaaslane? Kas sinu laps on sinuga koos või aitab keegi teine sinu lapse eest hoolitseda?“

Naissoost taotleja korral jätkake allpool esitatud küsimustega ja kontrollige lühidalt, kas sellega seoses on muid võimalikke kiireloomulisi lisavajadusi.

„Kas ma võin küsida, kas sa oled varem olnud rase või kas oled praegu rase? Kui see nii on, siis kas sa oled juba käinud arsti juures, et kontrollida oma tervist / oma lapse tervist?“

Naistelt/tüdrukutelt abielu ja raseduse kohta küsimine võib olla väga delikaatne teema. Suhe ja/või rasedus võis toimuda ilma isiku nõusolekuta (nt sundabielu / rasedus seksuaalse ärakasutamise või vägivaldla tõttu). Seetõttu peab selliseid küsimusi esitav hindaja olema teadlik teema tundlikkusest ja enne võimalike vajaduste üksikasjalikumat arutamist veenduma, et meditsiinilise abi ja psühhosotsiaalse toe suunamisvõimalused on kättesaadavad.

Suunamise korral selgitage taotlejale ja eestkostjale põhjusi, miks suunamine on kasulik ja vajalik. Rõhutage, et jagatud teavet käsitletakse konfidentsiaalsena. Pidage meeles, et nõusolek tuleb saada enne suunamise tegemist.

- Näidisküsimused, mis on seotud **taotleja teekonnaga**, et aidata luua ajakava

Teave reisi ja tervise kohta.

Kas sa saaksid mulle selgitada, miks sa otsustasid oma riigist lahkuda?

Kas sa mäletad, millal (aasta/kuu/aastaaeg) sa oma kodumaalt lahkusid?

Milline oli esimene riik, kuhu sa kolisid?

Kas sa mäletad riike ja/või piirkondi, mille kaudu sa siia jõudsid (kui see on asjakohane)?

Mis oli sinu peamine transpordivahend? Buss, auto, jalgsi, paat, lennuk, mitu transpordiliiki?

Kas sa peatusid mõnes neist riikidest (kui see on asjakohane) pikemaks ajaks? Kui jah, siis ütle palun, kui kaua sa igas riigis elasid ja mida seal tegid?

Kas sa reisisid üksi, pere või grupiga?

Kuidas sa reisi ajal end ära elatasid? Kas sa töötasid? Kui kaua?

Kas keegi aitas sul reisi eest maksta? Kuidas sa transpordi eest tasusid?

Kas juhtus midagi erilist, kui sa oma riigist lahkusid ja riikides, kust sa läbi sõitsid – näiteks saagikoristus, festivalid, ramadaan, teatud aastaaega tähistav ilm, valimised või loodusõnnetus?

Praktiline nõuanne

Kui psühhosotsiaalse hindamise käigus tehakse kindlaks võimaliku ärakasutamise ja inimkaubanduse näitajad, võite küsida allpool esitatud küsimusi, et saada lisateavet asjaolude, selle kohta, kuidas eeldatav laps suutis oma reisi korraldada, ja tema praeguse olukorra kohta.

Näited küsimustest. „Kas ma võin küsida, kuidas sa oma reisi korraldasid?“, „Kas sa pidid kellelki raha laenama või oled kellelegi oma reisi eest võlgu?“, „Kui sa siia saabusid, siis kas sa lootsid, et kohtad kedagi, kes aitab sul siin elama asuda?“, „Kas keegi lubas sulle tööd või andis sulle telefoni või telefoninumbri, kuhu helistada, kui sa siia saabud?“, „Mis oli sinu plaan, kui sa siia saabusid, seoses riigiga, kus elada?“, „Kas sa tunnend siin kedagi?“, „Kellega sa kavatsesid koos elada?“, „Kas keegi hoiab sinu eest mingeid dokumente, nagu ID-kaart, pass või muud dokumendid, või on keegi need sinult ära võtnud?“, „Kas keegi on palunud sul siin olles töötada või muid tegevusi teha, sealhulgas tegevusi/töid, mida sa ei taha teha?“

Nähtavate tätoveeringute puhul (mitte segi ajada hõimutättoveeringutega) esitage taotlejale mõned küsimused nende kohta. **Ärge julgustage riiete eemaldamist tätoveeringute näitamiseks.** Üldiselt võivad tätoveeringud anda teavet või vihjeid omandiõigusele (orjapidamine / inimkaubandus) või kuulumisele teatud jõukudesse/relvastatud rühmitustesse.

Kui sellega seoses tuvastatakse asjaomased näitajad, peate suunama taotleja vastutavatele ametiasutustele, et selgitada, kas isik on tõepoolest inimkaubanduse ohver, tagada talle kaitse ja vähendada/lõpetada võimaliku jätkuva ärakasutamise oht. Sellist suunamist tuleks arutada eestkostjaga. Kaalutluste keskmes peaksid olema lapse parimad huvid ja lapse kaitse.

Näited küsimustest. „Ma märkasin tätoveeringut su käel; kas sellel on mingi eriline tähendus?“, „Kui kaua see tätoveering sul juba on?“, „Kus sa selle tegid / kes selle tegi?“, „Kas sa valisid motiivi ise või aitas keegi sul valida?..“

- Psühhosotsiaalse hindamise käigus tähelepanu pööramist väärivad **täiendavad aspektid** (füüsilise välimuse / arengu / keele jne jälgimine)

Ainult tähelepanekud

- **Välimus/toitumuslik seisund:** halb (nt kahvatu, kõhn, ülekaaluline) / hea (nt tugev, heas füüsilises vormis, keskmine).
- **Isiklik hügieen:** riided/juuksed/hambad – korras või hooletusse jäetud (võttes arvesse taotleja elutingimusi).
- **Juuksed/nahk:** taganev juustepiir, karvad kõrvades/ninas, näo karvad, kortsud silmade/suu/otsaesise/kaela ümber, akne jne.
- **Muu:** kortsus käed, nähtav aadamaõun (puberteedieas poisid), nähtavad tätoveeringud, armid/vigastused, augustamised jne.
- **Kasutatav hääl ja sõnavara:** lapselik hääl, toon, lühikesed/lihtsad vastused, keerukas sõnavara, üldteadmised, seosetud väited jne.
- **Kehakeel:** häbelik, ärev, ärritunud versus suhteliselt lõdvestunud, sirge istumisasend, sobiv silmside (kultuuri arvestades); kas taotleja jõllitab/vahib jne?
- **Käitumine:** introvertne/ekstravertne, vaenulik, vältiv, koostööaldis, häbelik jne.

Märkus. Ülaltoodud on **puhtad tähelepanekud**. Hindajad peaksid märkima üles kõik asjaolud, mis võivad olla olulised taotleja vanuse hindamisel, ning kõik muud võimalikud seotud haavatavused. Kõik need elemendid tuleb dokumenteerida ja need võivad vajaduse korral viia suunamiseni (nt inimkaubanduse, teismelise raseduse jne puhul).

Pidage meeles

Vanust ei tohi hinnata üksnes taotleja füüsilise välimuse või käitumise põhjal.

- Sõltuvalt sellest, kust inimene pärit on, võivad pikkus ja füüsiline välimus oluliselt erineda (nt teatud Aafrika hõimude liikmed on keskmisest pikemad ja saledamad).
- Elukogemused võivad mõjutada seda, kuidas taotleja end esitleb ja välja näeb. Lapsed, kes pidid juba varases eas ise enda eest hoolitsema, kes on kogenud traumeerivaid sündmusi ja/või kes on teinud rasket füüsilist tööd, võivad tunduda vanemad, kui nad tegelikult on (sh oma välimuse, kõnemaneeeri ja kasutatava keele poolest). Seevastu teised võivad oma käitumises, kõnes ja tegevuses taandareneda.

Vaatlus peaks viima omavahel võrreldavate ja integreeritud näitajate kogumiseni. Üksik näitaja ei ole piisav, et tekitada põhjendatud kahtlust.

Psühhosotsiaalse hindamise lõpetamine

- Andke taotlejale enne hindamise ametlikku lõpetamist veel üks võimalus esitada küsimusi/täpsustada kõike, mida nad jagasid. Sel hetkel võib arutada suunamist teiste teenuseosutajate juurde, kui on tuvastatud läbipõimunud haavatavused/erivajadused. Küsige selleks taotleja nõusolekut.
- Teavitage taotlejat järgmistest sammudest, nagu allpool toodud näites.
 - *Täna sa märkised, et pead end X-aastaseks.*
 - *Nüüd analüüsitakse kogu sinu jagatud teavet. Sulle saadetakse kirjalik teade oma vanuse kohta tehtud otsuse kohta [X päeva/nädala jooksul, sõltuvalt riiklikust ajakavast]. Seni viibid [täpsustage majutus- või hoolduskorraldus, nt laste/ varjupaigataotlejate vastuvõtuasutus] –kus sa saad kuni otsuse tegemiseni jätkuvalt toetust ja abi.*

Analüüs ja arvamuse sõnastamine

- Hindajad teevad järelduse ja koostavad arvamuse kas kohe või õigeaks ajaks (olenevalt asjaoludest). Vajaduse korral peab iga hindaja arvamuse allkirjastama ja selles tuleb märkida hinnanguline vanus / sünniaeg.
- Kui tulemused on selged, hindajate vahel valitseb konsensus ja **kõik kahtlused on hajutatud**, lõpetatakse vanuse hindamine ja tehakse otsus.
- Kui **kahtlused püsivad, järgneb suunamine järgmisele mittemeditsiinilisele meetodile**.

Asjakohased dokumendid tuleb salvestada taotleja toimikusse ja edastada hindamiskomisjoni kontaktisikule (kui see on olemas), et kooskõlastada otsuse edastamine taotlejale/eestkostjale ja muudele asjaomastele ametiasutustele.

3. lisa. Kontroll-loendid. Kohaldatavad standardid, teabe esitamine, hooldus ja ohutus

Kohaldatavad standardid

Nii rahvusvahelised kui ka Euroopa õigusraamistikud sätestavad alljärgneva.

- Isikut tõendavate dokumentide kaotamineku korral tuleb need taastada.
- Taotleja parimaid huve võetakse arvesse alates hetkest, mil taotleja kahtlustati olevat alla 18-aastane (alaealine), kogu hindamise vältel ja kuni lõplikud tulemused tõestavad vastupidist.
- Kahtlusi tõlgendatakse taotleja kasuks, kui see on asjakohane.
- Taotlejal on vahetu juurdepääs ajutisele eestkostjale (taustakontroll) ja/või kvalifitseeritud sõltumatule eestkostjale, kes tegutseb taotleja parimates huvides, kaitseb taotleja üldist heaolu ning teostab õigus- ja teovõimet kogu varjupaiga- ja vastuvõtuperioodi jooksul.
- Taotleja on saanud teavet lapsesõbralikul viisil ning taotleja mõistab esitatud teavet ja kinnitab seda. Taotlejal on olnud võimalus küsida selgitusi ja esitada küsimusi.
- Pakutakse õigusnõustaja teenust.
- Taotleja on saanud oma vanusele vastavat teavet varjupaigamenetluse kohta talle arusaadavas keeles, sealhulgas vajaduse korral vanuse hindamise protsessi kohta.
- Varjupaigamenetluses ja muudes protsessides, sealhulgas vanuse hindamises, on erapooletus, väärkuse austamine ja mittediskrimineerimine peamised põhimõtted, mida tuleb järgida.
- Taotleja on osalenud protsessis ning tema arvamused on ära kuulatud ja arvestatud vastavalt tema vanusele ja küpsusele.
- Vanuse hindamise on läbi viinud vanuse hindamise kvalifitseeritud spetsialistid, kes on teadlikud kultuurilistest ja etnilistest eripäradest.
- Alaealisel on kuni vanuse hindamise menetluse lõpuleviimiseni viivitamatu juurdepääs spetsiaalsele vastuvõtukeskusele.
- Kasutatud on mitut valdkonda hõlmavat ja mitmeastmelist lähenemisviisi: kõige vähem invasiivne protsess (mitut valdkonda hõlmavate meetodite järkjärguline rakendamine), protsess oli sooliselt ja kultuuriliselt asjakohane.

- Taotlejat toetab eestkostja ja tal on võimalus anda nõusolek protsessis osalemiseks ja/või keelduda selles osalemisest. (Vt [4. lisa. Vanuse hindamisel osalemise nõusoleku näidismvorm](#)).
- Kui taotleja väidetav vanus jääb vahemikku, mille määravad vanuse hindamise teostajad, aktsepteeritakse tema väidetavat vanust. Vastasel juhul tuleb valida vahemiku madalaim vanus.
- Taotlejat ning tema eestkostjat ja õigusnõustajat tuleks vajaduse korral teavitada eeldatavat vanust käsitleva otsuse vaidlustamise kanalite ajakavast ja korrast.
- Nähakse ette tasuta õigusabi ja seaduslik esindamine, et tagada vajaduse korral juurdepääs tõhusale õiguskaitsevahendile.

Teavitamine ja tutvustus

Mugava õhkkonna loomiseks ning usalduse ja koostöö edendamiseks tuleb kaaluda järgmisi meetmeid ja aspekte. Allpool esitatud punktid on asjakohased kõigi hindamismeetodite puhul.

- Tervitus.** Alustage sellest, et küsite kandidaadilt, kuidas tal läheb, kas ta soovib juua vett jne, et luua usalduslik suhe. Tutvustage kõiki kohalolijaid, sealhulgas tõlke ja komisjoni liikmeid, ning võimaldage taotlejal ja tema eestkostjal ning õigusnõustajal end tutvustada.
- Vanuse hindamise eesmärk** Selgitage hindamise eesmärki lihtsas keeles, rõhutades vajadust kontrollida vanust, kui on kahtlusi (nt isikut tõendava dokumendi või muu dokumentatsiooni puudumine). Teavitage taotlejat ja eestkostjat hindamise ligikaudsest kestusest, et hallata ootusi.
- Vanuse hindamise vestluse/hindamisprotsessi selgitamine.** Kirjeldage, kuidas vestlus/hindamine toimub, eriti kui kohal on mitu spetsialisti (nt komisjon), ja selgitage kohalviibijate rolle.
- Sõltumatus.** Andke teada, et vestlust/hindamist läbiviivad isikud ei vastuta varjupaiga- või õigusliku staatuse otsuste eest ega ole seotud õiguskaitseasutustega. Sõltuvalt riigist võivad vanuse hindamisega tegelevad isikud olla seotud vastuvõtuasutuste ja/või tervishoiu-/sotsiaalhoolekande- ja lastekaitseasutustega. Igal juhul ei tohi hindajatel olla huvide konflikti.
- Veenduge arusaamises.** Paluge taotlejal selgitada oma sõnadega, mis hakkab toimuma, ja kutsuge teda üles esitama küsimusi või paluma mis tahes ajal pause. Andke eestkostjale ja õigusnõustajale aega küsimuste või selgituste esitamiseks.
- Konfidentsiaalsus.** Teavitage, et vestlust/hindamist läbiviivad isikud on kohustatud järgima konfidentsiaalsusnõudeid.
- Nõusoleku saamine.** Kui seda pole veel tehtud, hankige enne vestluse/hindamise tegelikku läbiviimist taotleja/eestkostja nõusolek, tagades, et nad mõistavad protsessi enne nõusolekuvormi allkirjastamist. (Vt [4. lisa. Vanuse hindamisel osalemise nõusoleku näidismvorm](#)).

- Nõusoleku saamine.** Kui seda pole veel tehtud, hankige enne vestluse/hindamise tegelikku läbiviimist taotleja/eestkostja nõusolek, tagades, et nad mõistavad protsessi enne nõusolekuvormi allkirjastamist. (Vt [4. lisa. Vanuse hindamisel osalemise nõusoleku näidismüht](#)).
- Dokumentatsioon.** Selgitage läbipaistvuse tagamiseks **märkmete tegemise/salvestamise** eesmärgi.
- Lõpetamine.** Andke taotlejale, eestkostjale, tõlgile ja komisjoni liikmetele aega, et nad saaksid üksteisega viisakalt hüvasti jätta.
- Otsus hinnangulise vanuse kohta.** Teavitage taotlejat/eestkostjat **otsuse kirja** saamise ajakavast ning paluge säilitada teate/otsuse kiri turvalises ja juurdepääsetavas kohas.
- Edasikaebamine.** Teavitage taotlejat/eestkostjat võimalustest, kuidas vaidlustada otsus hinnangulise vanuse kohta, selle tegemise ajakavast ning sellest, millal ja kui selline edasikaebus on seotud varjupaigataotluse kohta tehtud negatiivse otsuse edasikaebamisega. Tagage, et eestkostja ja taotleja teavad, kuidas saada tasuta õigusabi ja seaduslikku esindajat, et saaks kasutada tõhusat õiguskaitsevahendit.

Hool ja ohutus.

- Kui kahtlustate, et taotleja on olnud või on inimkaubanduse ohver, soovitate pöörduda spetsialisti poole.
- Kui taotlejal on seljas rebitud riided/jalatsid, küsige viisakalt, kas tal on olemas teised riided/jalatsid. Kui ei, siis veenduge, et ta suunatakse vastuvõtukeskuse töötaja juurde, kes saab teda selles küsimuses aidata.
- Kui taotleja lõhnab halvasti vaadake, kas taotleja elukohas on piisavalt seepi ja vett korrapäraseks hügieeniks, ning pöörduge asjaomase kolleegi ja eestkostja (nt sotsiaaltöötaja või keskuse koordinaatori) poole. See on eriti oluline tüdrukute puhul, kel võib olla alanud menstruatsioon.
- Kui taotleja näib olevat alatoitunud ja/või vajab arstiabi, on soovitatav pöörduda üldarsti poole.
- Kui on kahtlus raseduse kohta, algatage suunamine koostöös eestkostjaga ja tingimusel, et taotleja on andnud selleks nõusoleku.

Kui praeguse eluaseme korralduse puhul on tuvastatud muud kaitset vajavad vajadused, kaaluge, kas on vaja suunata isik turvalisse varjupaika.

4. lisa. Vanuse hindamisel osalemise nõusoleku näidisvorm

Selle näidismuutu eesmärk on tagada, et (oletatavad) lapsed ja nende eestkostjad mõistaksid täielikult vanuse hindamise protsessi enne nõusoleku andmist. See näitab, kuidas teavet saab esitada selgel ja lapsesõbralikul viisil, hõlmates erinevaid etappe, õigusi ja kaitsemeetmeid. Käesolev vorm on esitatud ainult näidiseks: seda võib ja tuleb kohandada vastavalt konkreetse riigi olukorrale, menetlustele ja kohaldatavatele õigusaktidele, samuti taotleja individuaalsele olukorrale.

Kogu nõusoleku andmise ja sellest keeldumisega seotud teave peab olema esitatud lapsesõbralikus keeles. Nõusoleku vorm peab olema kättesaadav erinevates keeltes.

Minu nimi on: _____

Minu märgitud väidetav vanus on: _____

Minu ID-number on: _____

Olen algselt pärit: _____

Käesoleva vormi allkirjastamisega nõustun osalema vanuse hindamise protsessis. Ma saan aru allpool esitatud punktidest ja nõustun nendega.

- Ma pean läbima vanuse hindamise, sest minu väidetav vanus ei ole ametiasutuste jaoks kindel
- Mind on teavitatud põhjustest, miks ametiasutused minu vanuses kahtlevad
- Ma pean oma vanuse hindamiseks rääkima vanuse hindamise spetsialisti(de)ga.
- Mind saadavad eestkostja, õigusnõustaja ja kultuurivahendaja.
- Vanuse hindamise rühm võiks minu vanuse hindamiseks kasutada järgmisi meetodeid:
 - Küsida minult küsimusi keeles, mida ma mõistan, minu elu, perekonna, kooli, asjade kohta, mis mulle meeldivad ja mida ma olen teinud.
 - Tutvuda minu dokumentidega (näiteks pass või koolitunnistused), mida võin jagada fotodena, et näha, mida nad ütlevad minu vanuse kohta.
 - Kui alguses esitatud teave ei ole piisav, võivad nad paluda mul pärast esimest vanuse hindamise vestlust pöörduda teiste spetsialistide poole. Nendeks võivad olla psühholoog või lastearst, et nad saaksid näha, kuidas ma olen kasvanud, ja hinnata minu vanust.
- Mulle on teada antud, et röntgeniga seotud meditsiinilised läbivaatused on ainult viimane abinõu. Röntgenpilt on pilt minu luudest (hammastest, kätest, rangluudest); see ei ole valus. Kui nad soovivad teha röntgenuuringu, peavad nad mulle kõike selgitama ja vastama kõigile minu võimalikele küsimustele. Minult ei tohiks paluda mitme röntgeni tegemist, sest see võib pikemas perspektiivis mõjutada minu tervist.
- Sõltumata meetodist on mul õigus protsess igal ajal peatada.
- Mõne nädala pärast saan ma kirja, kus on kirjas meeskonna otsus minu vanuse kohta.
- Kui ma nende otsusega ei nõustu, võin ma selle edasi vaidlustada. Nad selgitavad mulle, kuidas seda teha vastavalt riigi tavadele.

- rühm jagab minu varjupaigataotlusega tegelevate ametiasutustega ainult põhilisi üksikasju, nagu ka minu vanuse hindamise tulemust.
- Minu isikuandmed jäävad privaatseks ja neid hoitakse konfidentsiaalsena.
 - Ainus erand on see, kui rühm arvab, et ma võiksin endale või teistele viga teha. Sellisel juhul võivad nad jagada minu andmeid, et kaitsta teisi inimesi ja mind ennast.
- Osa minu andmetest (mitte minu nimi) võidakse kasutada teadusuuringuteks või statistikas.

Tänane kuupäev: _____

Ülaltoodut selgitava isiku (kui ei ole eestkostja) allkiri: _____

Minu eestkostja/esindaja/vanema allkiri (kui see on asjakohane): _____

Kultuurivahendaja allkiri (kui see on asjakohane): _____

Minu õigusnõustaja allkiri (kui see on asjakohane): _____

Minu allkiri: _____

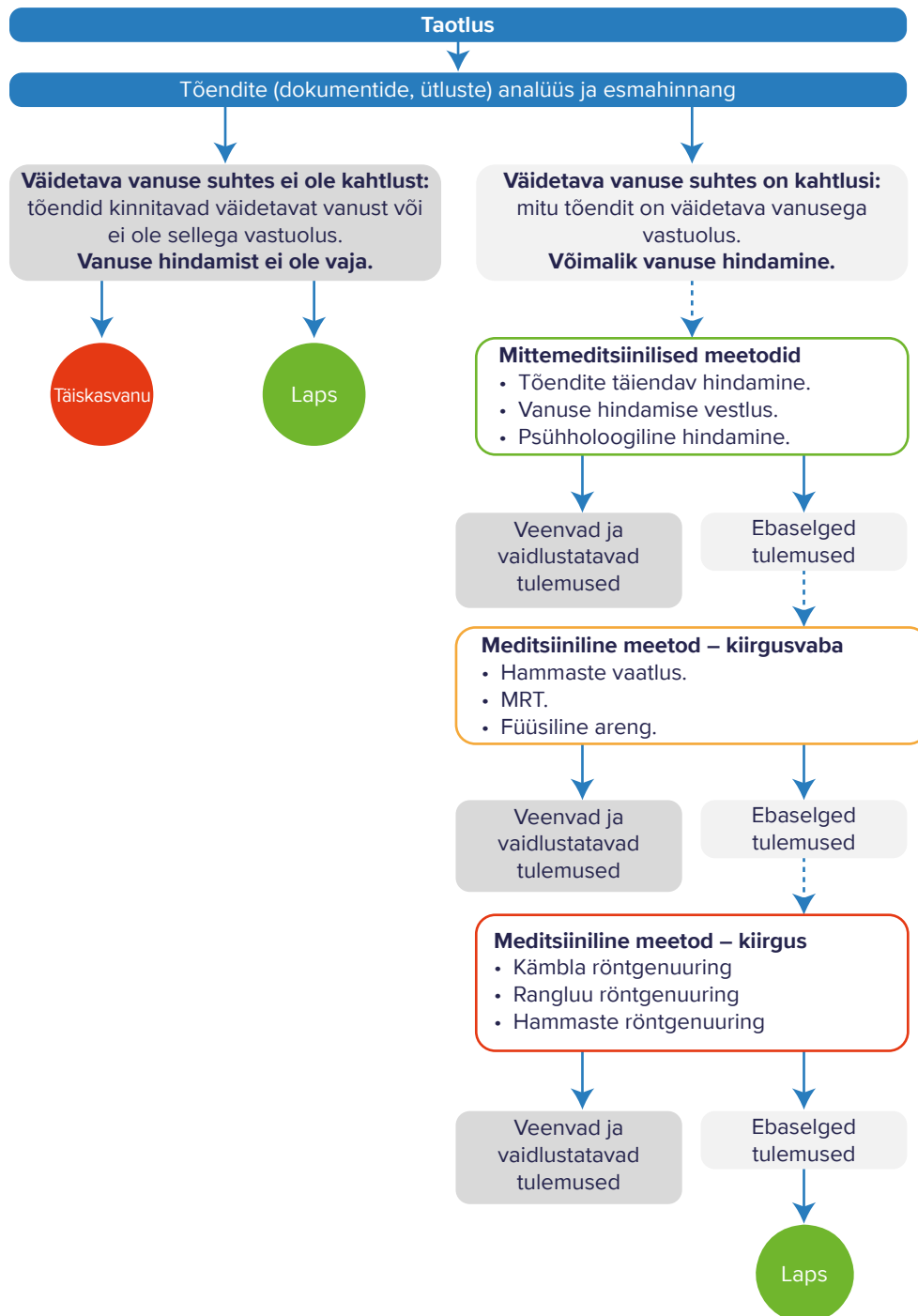
5. lisa. Ülevaade vanuse hindamise meetoditest [juhendi 2018. aasta väljaandest](#)

Praegu kasutatavad meetodid on liigitatud meditsiinilisteks ja mittemeditsiinilisteks sõltuvalt sellest, kas nad nõuavad arsti kaasamist. Meditsiinilistest meetoditest eristatakse kiirgusvabu meetodeid ja kiirgusega meetodeid.

Seda liigitust ja meetodite järkjärgulist kasutamist mittevajalike uuringute vältimiseks illustreeritakse järgmises vooskeemis. Menetluslikele tagatistele ja õigustele ei viidata, sest neid analüüsiti nii eelmises peatükis kui ka vanuse hindamise protsessi vooskeemis.

Joonis 3. Meetodite vooskeem

Juhised meetodite järkjärguliseks rakendamiseks

Niipea kui taotlejad on väljendanud soovi taotleda rahvusvahelist kaitset, omandavad nad teatud õigused (õigus jääda riigi territooriumile, õigus saada esmased materjalid vastuvõtutingimuste kohta ning õigus erivajaduste kindlakstegemisele või hindamisele). Kui on võimalus, et tegemist on lapsega, on isiku loomupärase haavatavuse tõttu esmatähtis teha kindlaks, kas on vaja erimenetlust, ja kohaldada vastuvõtu eritingimusi. Vastavalt direktiivi 2013/32/EL artikli 25 lõikele 5 võivad kõik saadud tõendid aidata lapse vanust kindlaks

määrata ja/või kõrvaldada vajadus täiendavaks vanuse hindamiseks või seda leevendada. Seepärast tuleks vanuse hindamise vajaduse kohta otsuse langetamisel lähtuda tõenditest.

Olemasolevate tõendite analüüs ja esmahinnang

Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artiklis 24 ⁽¹²⁵⁾ ja lapse õiguste konventsiooni artiklis 7 öeldakse, et iga laps tuleb registreerida viivitamata pärast sündi ning tal on õigus kodakondsusele.

Sünnitunnistus on dokument, mis tõendab isiku sündi, sünnikuupäeva, sünnikohta, sugu ja vanemaid. Kodanike registreerimise peamine eesmärk on luua õigusdokument, mida saab kasutada üksikisiku õiguste loomiseks ja kaitseks.

Nagu eespool märgitud, ei registreeri mõned riigid süstemaatiliselt oma kodanike või elanike elulisi sündmusi (sünd, abielu ja surm) ning mõned riigid teevad seda väga harva või hilinemisega. Seetõttu ei pruugi selline registreerimine vastata EL+ riikide ametiasutuste avalike registrite standarditele (kus välditakse sama sündmuse kahekordset registreerimist, andmetes esinevaid lünki või vasturääkivusi jne). Lisaks ei pruugi need õigusdokumendid olla rahvusvahelist kaitset vajavatele isikutele kättesaadavad nende päritoluriigis aset leidnud sündmuste tõttu (relvastatud konfliktid või riigi ametiasutuste poolne tagakiusamine ja/või diskrimineerimine jne) ning neil ei ole seega võimalik esitada kehtivaid tõendeid oma isiku kohta ega usaldusväärseid isikut tõendavaid dokumente.

Võttes arvesse eelnimetatud asjaolusid ja taotleja jõupingutusi kogu tema käsutuses oleva teabe esitamiseks, peaksid ametiasutused muu hulgas aktsepteerima tõenditena järgmisi dokumente:

- passid,
- isikut tõendavad dokumendid,
- elamisloakaardid,
- ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti väljastatud reisidokumendid,
- teiste riikide (vaimuliku või avalik-õigusliku asutuse) väljastatud tunnistused, mis tõendavad taotleja või mis tahes pereliikme perekonnaseisu (abielu, sünnid, perekonnaseisuaktide raamat), mis viitab taotleja vanusele.

Peale nende dokumentide võib taotleja vanuse teavet olla mitmes kasulikus teabeallikas, nagu ühised andmebaasid (nt Schengeni infosüsteem ⁽¹²⁶⁾, Eurodac või Interpoli varastatud ja kaotatud reisidokumentide andmebaas ⁽¹²⁷⁾).

Samuti võib taotleja pereliikmete või sugulaste toimikus olevaid ütlusi või dokumente kasutada väidetava vanuse selgitamiseks ja/või kinnitamiseks, ilma et tekiks vajadust täiendavaks hindamiseks. Lapse või perekonna ohustamise vältimiseks tuleb seda liiki andmete kogumisel olla eriti ettevaatlik. See on eriti oluline rahvusvahelise kaitse kontekstis.

⁽¹²⁵⁾ ÜRO Peaassamblee, kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt, Ühinenud Rahvaste Organisatsioon, lepingute sari, kd 999, lk 171, 16. detsember 1966, <https://www.refworld.org/legal/agreements/unga/1966/en/17703>.

⁽¹²⁶⁾ SIS: ulatuslik infosüsteem, mis toetab välispiiride kontrolli ja õiguskaitsealast koostööd Schengeni alal.

⁽¹²⁷⁾ SLTD (Stolen and Lost Travel Documents): andmebaas, mis sisaldab andmeid varastatud, kaotatud või tühistatud reisidokumentide, nt passide, ID-kaartide, ÜRO reisilubade või viisatemplite kohta.

Kui vanuse hindamist teostavad lastega töötamisel kogunud ametnikud, võib esialgsele analüüsile kaalu lisamiseks kasutada füüsilise välimuse esmahinnangut. Kui esmahinnangut kasutatakse koos muu kättesaadava teabega, võib seda kasutada esialgse taustakontrolli tulemuste toetamiseks.

Et aga hindamine põhineb üksnes füüsilistel omadustel ja võib kergesti kaasa tuua meelevaldseid, subjektiivseid ja ebatäpseid tulemusi, tuleb selliste kaalutluste vaagimisel olla äärmiselt ettevaatlik. Sel põhjusel ei saa füüsilise välimuse vaatlemist pidada iseenesest vanuse hindamise meetodiks, samuti ei saa seda kasutada eraldiseisvalt, sest sel viisil ei ole võimalik määrata konkreetset kronoloogilist vanust.

Füüsilise välimuse alusel võib eristada ilmselgeid juhtumeid (isikud, kel on vaieldamatult täiskasvanu või lapse välised omadused), kuid seda ei tohiks kasutada hilises teismeeas isikute või noorte täiskasvanute puhul. Sellistel juhtudel kohaldatakse kahtluste tõlgendamist taotleja kasuks (vanust kinnitades või suunates nõuetekohasele vanuse hindamisele) seni, kuni on saadud veenvad tulemused.

Rahvusvaheline Migratsiooniorganisatsioon ja teised eksperdid hoiatavad, et laste elukogemus võib nende arengule mõju avaldada. See tähendab, et nad võivad olla mõnes aspektis vähem ja teistes rohkem arenenud. Selle valdkonna uuringud näitavad, et traumajärgne stressihäire võib põhjustada enneaegset bioloogilist vananemist vanusevahemikus 5–10 aastat ⁽¹²⁸⁾.

Kuna kehtivate meetodite piiratus võib põhjustada eksimist vanuse hindamisel või ligikaudsel hindamisel, peab paigas olema läbivaatamismehhanism süsteemi valesi sisestatud vanuse parandamiseks. Kui vanuse hindamine on tunnistatud ebatäpseks, tuleks võtta viivitamata asjakohaseid meetmeid (majutusasutuse muutmine, eestkostja määramine, kui leitakse, et taotleja on laps, jne).

⁽¹²⁸⁾ Ladwig, K-H., Brockhaus, A.C., Baumert, J. et al., „Post-traumatic stress disorder and not depression is associated with shorter leukocyte telomere length: findings from 3 000 participants in the population-based KORA F4 study“, Ouellette, M.M. (toim.), PLOS ONE, 2013, 8(7), e64762. doi:10.1371/journal.pone.0064762.

Saksamaa – Kohaldatavad standardid

1. vestlus (kaks kvalifitseeritud ja kogunud töötajat), üldine mulje arengust, sh kvalifitseeritud visuaalne kontroll;
2. kahtluse korral meditsiiniline läbivaatus meetodil, millel on lapse tervisele kõige väiksem mõju.

Norra – Kõigil juhtudel, kui saatjata laps ei ole esitanud tuntud ja kehtivat isikut tõendavat dokumenti, on vaja täiendavalt uurida taotleja isikut, sh teostada vanuse hindamine. Vanust hinnatakse taotleja vanuse kohta varjupaigamenetluse ajal saadud teabe alusel:

- taotleja enda ütlused oma vanuse kohta;
- isikut tõendavad dokumendid;
- teiste liikmesriikide isikut tõendavad andmed (kui taotleja identiteet on tuvastatud teistes riikides);
- taotleja identiteedi kontrollimine päritoluriigis;
- teiste osalejate, nagu seadusjärgse eestkostja, advokaadi, sotsiaaltöötajate või tervishoiutöötajate ütlus või kommentaar taotleja vanuse kohta;
- sisserändepolitsei (kes taotluse esitajad registreerib) ja varjupaigavestlust läbiviiva ja konkreetse juhtumiga tegeleva ametniku ütlus või kommentaar taotleja vanuse kohta;
- meditsiiniline läbivaatus vanuse hindamiseks;
- meditsiiniline vanuse hindamine.

Kui viiakse läbi meditsiiniline läbivaatus, hinnatakse patsiendi vanust koos juhtumiga seotud muu teabega. Poliitilistes suunistes on esitatud juhised, kuidas kaaluda eespool käsitletud erinevaid tõendeid.

Väidetava vanuse suhtes on kahtlusi: võimalik vanuse hindamise vajadus

Kui on põhjendatud kahtlusi taotleja väidetava vanuse suhtes (väidetavas vanuses kaheldakse, kättesaadavad tõendid ei toeta seda või on sellega vastuolus), võib tekkida vajadus vanuse hindamise järele. Sellisel juhul peavad ametiasutused valima meetodi või meetodid, mida kasutada.

Järgmises jaotises esitatakse üldine ülevaade praegu kasutusel olevatest meetoditest koos protsessi lühikirjeldusega. Meetodid jagunevad meditsiinilisteks ja mittemeditsiinilisteks meetoditeks, sõltuvalt sellest, kas meditsiinitöötaja on kaasatud või mitte. Meditsiinilised uurimismeetodid rühmitatakse selle põhjal, kas need kasutavad kiirgust või mitte.

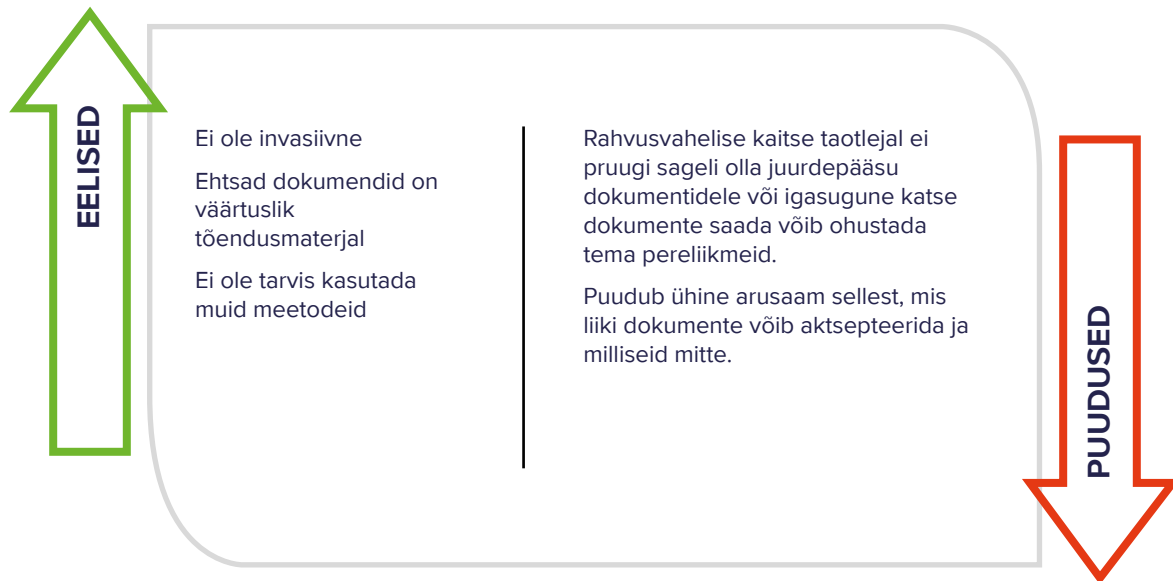
ÜRO Lapse Õiguste Komitee üldkommentaaris nr 6 märgitakse, et saatjata või vanematest eraldatud lapse tuvastamine hõlmab ka vanuse hindamist, mille puhul peaks arvesse võtma nii füüsilist välimust kui ka psühholoogilist küpsust.

(a) Mittemeditsiinilised meetodid

Tõendite täiendav hindamine

Kui algselt kogutud dokumendid või olemasolev teave ei sisalda viiteid vanusele, võib varjupaiga- või rändeametnikel olla tarvis muid dokumente täiendavalt hinnata. Mõned dokumendid, isegi kui need ei sisalda vanust, võivad anda teavet taotleja ligikaudse vanuse kohta, st kooliandmed, perekonna vaktsineerimiskaardid või muud terviseandmed. Näiteks on teada, et mõni vaktsineerimine tehakse väikelapsele teatavas vanuses või vanusevahemikus ning et kaart on välja antud kindlal ajahetkel, seega saab omaniku vanust hinnata ligikaudselt.

Vanuse hindamise vestlus

Meetodiga kogutakse ja analüüsitakse selle isiku seletusi, kelle vanus on vaidlustatud.

Psühhosotsiaalse hindamise meetodite peamised erinevused seisnevad hindamise läbiviija taustas ja eriteadmistes ning uurimisvaldkonnas. Kui psühholoogilist hindamist viivad läbi lastepsühholoogia või laste arengu asjatundjad, siis vanuse hindamist korraldavad peamiselt varjupaiga- või rändeasutuste ametnikud, kellel on kogemusi laste küsitlemisel varjupaigamenetluses.

Vanuse hindamise vestluse käigus püüab küsitaja rekonstrueerida elusündmuste kronoloogilist järjestust, mille põhjal saab isiku vanust välja arvutada või ligikaudselt hinnata. Kohalike ürituste kalender ⁽¹²⁹⁾ (kohandatud kalender, mis sisaldab konkreetse geograafilise piirkonna jaoks oluliste sündmuste kuupäevi) koos „enne ja pärast küsimustega“ ⁽¹³⁰⁾ (mille eesmärk on teha kindlaks kaks tuntud sündmust, üks enne ja üks pärast lapse sündi – neid küsimusi tuntakse ka nn kihiliste küsimustena) võib aidata ametnikel, taotlejal või pereliikmetel lapse sünnikuupäeva ligikaudu paika panna.

⁽¹²⁹⁾ Lisateave on ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooni (FAO) väljaandes „Guidelines for estimating the month and year of birth of young children“ (Väikelaste sünnikuu ja -aasta hindamise juhised), 2008.

⁽¹³⁰⁾ Lisateave on ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooni (FAO) väljaandes „Guidelines for estimating the month and year of birth of young children“ (Väikelaste sünnikuu ja -aasta hindamise juhised), 2008.

- Selleks et koguda seisukohti lastesõbralikul viisil ja julgustada last teavet andma, tuleks lastega otse suhtlevaid ametnikke õpetada kasutama **lapsesõbralikke vestlustehnikaid** ⁽¹³¹⁾. Võimaluse korral peaks ka tõlgil olema kogemusi laste küsitlemisel.
- Taotlejale piisava teabe andmine enne vestluse algust on oluline, et tagada isiku osalemine, arendada koostööd soosivat hoiakut ja luua usaldus kaasatud osapoolte vahel. Küsitleja peab esitama asjakohase teabe lihtsas keeles (vestluse eesmärk, asjaomaste ja kohalolevate isikute roll ning põhjused, miks väidetav vanus on kahtluse all), tagama, et taotleja saab aru nii teabest kui ka tõlgist ning et taotleja vajadused on võimalikult suures ulatuses kaetud (küsituleja ja tõlgi sugu, vestlus on sobivalt korraldatud jne). Sama oluline on, et taotlejale antakse vestluse käigus võimalus selgitada mis tahes vastuolulist teavet.
- Kui otsustatakse vanuse hindamise protsessi kasuks, tuleb tagada, et tõendamiskohustus kantakse laste puhul üle ametiasutustele. Lapsed ei suuda selgitada asju samamoodi nagu täiskasvanud ja see on eriti ilmne, kui lapsel on erinev kultuuritaust, kus vanusel ei pruugi olla sama suur tähtsus kui lääne kultuurides (näiteks kasutatakse eri kultuurides erinevaid kalendreid). Lisaks võivad nad lugeda end täiskasvanuks või neid võidakse oma kogukonnas pidada täiskasvanuks.
- Küsitleja peab olema tuttav päritoluriigi teabega, et vestlusel oleks võimalik käsitleda asjakohaseid teemasid ⁽¹³²⁾.
- Kui hindamise lõpptulemus on taotleja kahjuks, tuleb selle põhjusi arusaadavalt selgitada tõlgi vahendusel ja lapse eestkostja juuresolekul. Taotlejat tuleks teavitada nii suuliselt kui ka kirjalikult otsuse vaidlustamise võimalusest ja menetlusest.

Praktilised näited

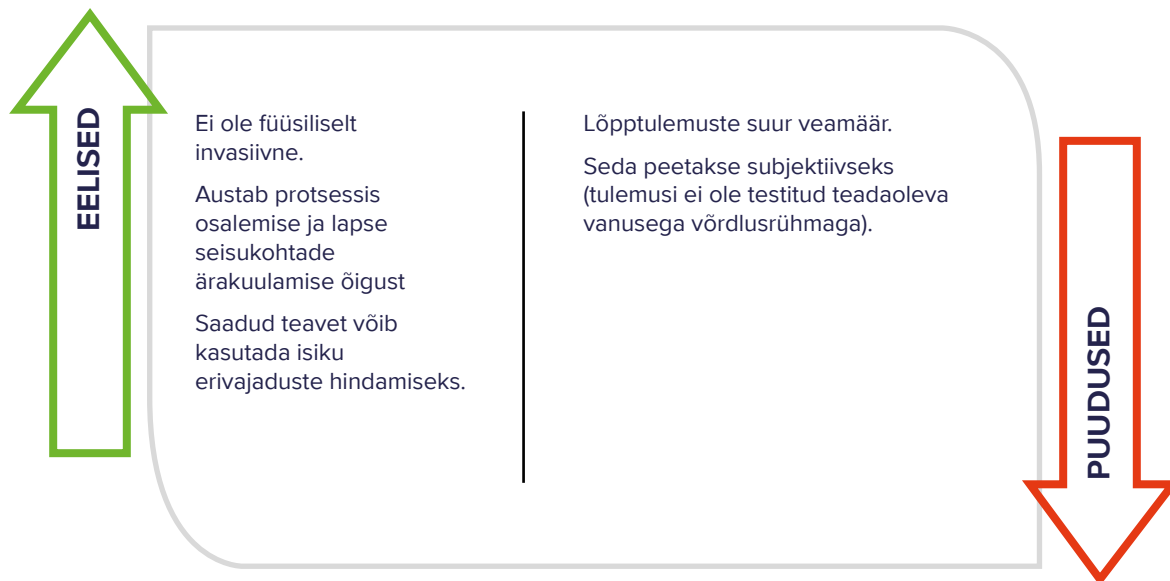
Iirimaa – kui isik kinnitab, et on alla 18aastane, kuid rahvusvahelise kaitse büroos tundub ta olevat vanem, siis korraldab kogenud töötaja (vajadusel tõlgi vahendusel) mitteametliku vestluse, et kujundada põhjendatud arvamus selle kohta, kas isik on alaealine ja kas on vaja pöörduda laste- ja perekonna kaitse ameti TUSLA poole. Vestlus sisaldab küsimusi varase lapsepõlve, hariduse ja teiste pereliikmete vanuse kohta. Kui vestlus kõiki kahtlusi ei hajuta, tõlgendatakse neid taotleja kasuks ning isik suunatakse TUSLasse.

Malta – esimene etapp kujutab endast 10 tööpäeva jooksul toimuvat vestlust vanuse hindamise komisjoni osalusel. Kui vanuses jätkuvalt kaheldakse, kaasatakse ka teised asjatundjad, sealhulgas suunatakse taotleja kämbla- ja randmeluude röntgenuuringule. Praegune menetlus hõlmab valdkonnaüleseid jõupingutusi, milles osalevad politseiasutused, hoolekande- ja meditsiinitöötajad. Vestlust, mis on üks sellise hindamise põhivahendeid, võib pidada terviklikuks, sest selle eesmärk on anda väidetavast alaealisest võimalikult täielik süsteemne ülevaade. Vanuse hindamise rühma valitud meetodite tulemusi vaadeldakse seejärel ühiselt.

⁽¹³¹⁾ Lisateave EASO lastega vestlemise koolitusmooduli kohta on kättesaadav veebiaadressil <https://euaa.europa.eu/training-catalogue/interviewing-children-0>.

⁽¹³²⁾ Vt [EUAA päritoluriigi teabe portaal](#).

Psühhosotsiaalne hindamine

Meetodi eesmärk on hinnata pigem vaimset kui füüsilist küpsust. Vanuse hindamiseks kasutatavad meetodid hõlmavad taotleja kognitiivset, käitumuslikku ja psühholoogilist hindamist. Seetõttu peab hindajal olema spetsiifiline pädevus psühholoogias või laste ja noorte arengu valdkonnas.

Meetodi aluseks on poolstruktureeritud vestlus, mille jooksul uurib kogenud ja vastava väljaõppe saanud hindaja (tavaliselt sotsiaaltöötaja või psühholoog) inimese elulugu. Vestlus(t) e käigus hinnatakse isiku psühholoogilist küpsust ja käitumist. Tulemused võivad kajastada ka mõningaid füüsilisel välimusel põhinevaid hinnanguid.

Selleks et meetod oleks tõhus, on oluline, et hinnatava ja hindaja vahel valitseks vastastikune usaldus. Seetõttu tuleks hindamine teha teatava ajavahemiku jooksul ning see peaks hõlmama teisi töötajaid, kes hinnatava isikuga kokku puutuvad, näiteks vastuvõtutöötajaid või õpetajaid. Sellega seoses esitati mõned asjakohased viited Ühendkuningriigi kõrgeima kohtu (High Court of Justice) pretsedendiõiguses, Merton kohtuotsuses⁽¹³³⁾. Selles kohtuotsuses antakse „juhiseid selle kohta, millised nõuded peavad olema täidetud, et kohalik omavalitsus saaks õiguspäraselt hinnata alla 18-aastase noore varjupaigataotleja vanust“. Mertoni otsuse järgselt peavad kõik (kohalikud) ametiasutused tagama, et nende hinnangud on täielikud ja terviklikud ning vanuse hindamise protsess on selge, läbipaistev ja õiglane.

Tavaliselt hõlmab Mertoni kohtulahendi nõuetele vastav hindamine näost näkku kohtumist noore isikuga, taotleja üldise tausta koostamist ja õigluse normidest kinnipidamist⁽¹³⁴⁾. Asjakohane kaalutus oleks järgmine.

⁽¹³³⁾ B v. London Borough of Merton (2003) EWHC 1689 (admin), mille kohta kuulutas kohtunik Stanley Burnton kohtuotsuse välja kõrgema astme kohtus 14. juulil 2003. aastal.

⁽¹³⁴⁾ Mertoni kohtulahendi nõuetele vastavust kasutatakse sageli selleks, et kirjeldada, kas vanuse hindamine on kohtupraktikaga kooskõlas. Kohalikele ametiasutustele ei ole ette kirjutatud, kuidas vanust hinnata, samas andis kohus kohalikele asutustele suunised kohtulahendis, mis hõlmas Mertoni linnaosa valitsust (B v. London Borough of Merton (2003) EW HC 1689 (admin)). Kõik kohalikes asutustes toimuvad vanuse hindamised peavad vastama Mertoni kohtulahendi ja sellele järgneva kohtupraktika nõuetele.

Oluline on teadvustada, et varjupaigataotlejat võidi enne vestlust juhendada, kuidas käituda ja mida öelda. Olles täpsustanud sotsiaalteenuste rolli, on oluline isikuga suhelda ja luua võimalikult hea kontakt, niivõrd kui asjaolud seda võimaldavad. Seda protsessi nimetatakse inglise keeles mõnikord ka „joining“ (ühinemine, osavõtmine).

Kohtupraktikas on välja toodud mõned olulised aspektid, mida tuleb hindamisel silmas pidada:

- Võimalusel tuleks protsessi kaasata kaks hindajat;
- teavet hindaja(te) ja tõlgi rolli kohta tuleks anda vastavalt isiku haridustasemele ja küpsusastmele;
- tähelepanu tuleks pöörata ka sellele, milline on hinnatava isiku väsimusaste, millise trauma ta on läbi elanud, kas ta on segaduses ja tunneb ärevust;
- kogu hindamise ajal tuleb arvestada hinnatava isiku etnilist päritolu, kultuuri ja kombeid; asjakohaste vestlusteemade valikul võib olla abiks päritoluriigi teave;
- hindamise käigus peaks hindaja küsima avatud ja mittesuunavaid küsimusi;
- hindaja võiks õhkkonna hinnatava jaoks pingevabamaks muutmiseks kasutada erinevaid vahendeid (joonistused, mitmesugused väljendusvahendid).

Vestluse ajal võivad vanuse ligikaudseks hindamiseks kasulikuks osutada järgmised andmed:

- taotleja füüsiline välimus ja käitumine, tähelepanekud rühmadünaamika kohta (ühistegevus samaealistega);
- kuidas taotleja hindajaga suhtleb;
- sotsiaalne ajalugu ja perekonna koosseis; ■ arengut puudutavad kaalutlused (st teave selle kohta, mis tegevustega isik tegeles enne Euroopasse saabumist);
- haridus, iseseisvuse ja enesehoolduse tase; ■ tervise ja meditsiiniline hindamine;
- elukogemused ja traumeerivad sündmused, mis on võinud vananemisprotsessi mõjutada.

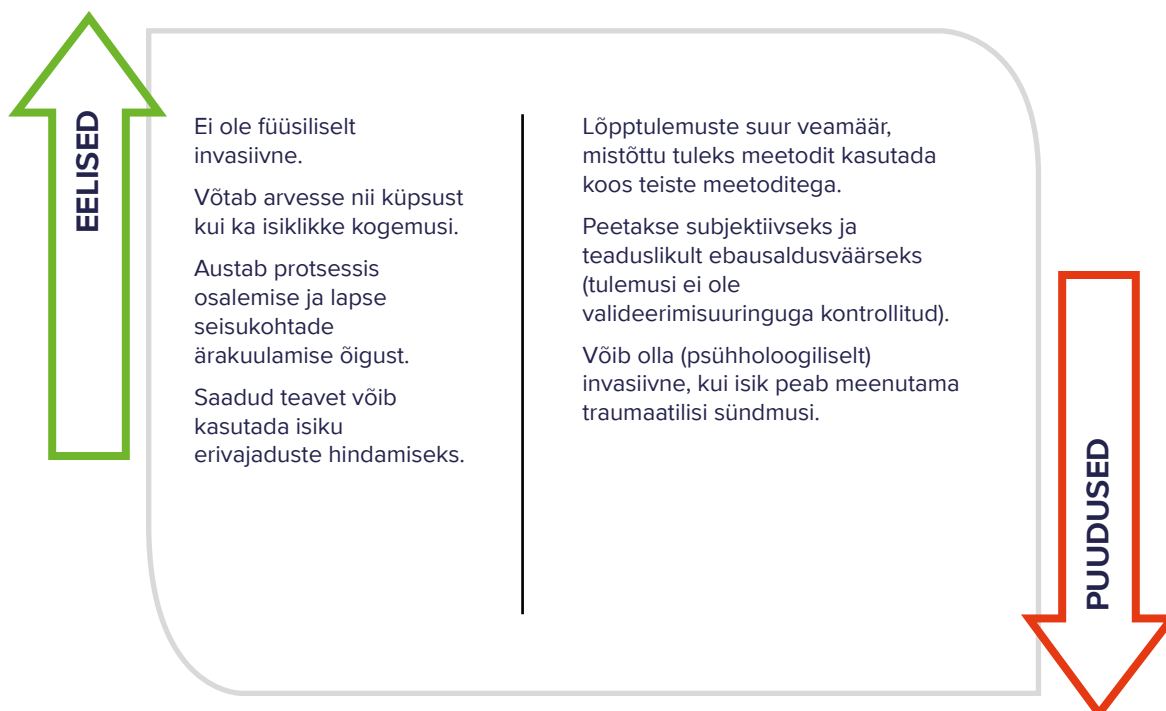
Seda teavet tuleks käsitleda koos muude tõendite analüüsi põhjal saadud teabega ning seejärel kasutada hindamise järelduste tegemiseks. Hindamise järeldused tuleb esitada kirjalikult ning eelnimetatud aspektid tuleks lisada aruandesse koos lisakaalutluste või -teabega, mille kohta tuleb võtta edasisi meetmeid. On äärmiselt oluline tagada, et hindaja(te)l on noorte heaolu alased teadmised ja kogemused.

Kui hindamise lõpptulemus on taotleja kahjuks, tuleb selle põhjusi arusaadavalt selgitada tõlgi vahendusel ja lapse eestkostja juuresolekul. Taotlejat tuleks teavitada nii suuliselt kui ka kirjalikult otsuse vaidlustamise võimalusest ja menetlusest.

Ühendkuningriik – suunised, kuidas tegutseda kooskõlas üldiste kohtulahenditega. Vanust hindavad isikud peavad

1. selgitama taotlejale vestluse eesmärki, nagu märgitakse Mertoni kohtulahendi punktis 55;
2. püüdma saada teavet taotleja üldise tausta kohta, sealhulgas taotleja perekondlike olude ja sündmuste, haridusliku tausta ning taotleja tegevuse kohta paaril eelneval aastal (samuti võib olla oluline etniline ja kultuuriline teave), nagu märgitakse Mertoni kohtulahendi punktis 37;
3. hindama taotleja usutavust ja esitama selle väljaselgitamiseks küsimusi, kui on põhjust kahelda taotleja ütluses oma vanuse kohta, nagu märgitakse Mertoni kohtulahendi punktis 37;
4. andma taotlejale võimaluse selgitada vasturääkivusi oma jutus või mis tahes asjaoludes, mis mõjutavad ebasoodsalt tema usutavust; seda oleks parem teha nii kiiresti kui võimalik, kui küsimused on värskest meeles, nagu märgitakse järgmistes dokumentides:
 - Mertoni kohtulahend, punkt 55,
 - R (FZ) vs. London Borough of Croydon (2011) EWCA Civ 59, punkt 20,
 - R (NA) vs. London Borough of Croydon (2009) EWHC 2357 (admin), punkt 52;
5. pidama meeles, et juhtumid on erinevad ja ühes juhtumis nõutav uurimistase ei pruugi olla teise juhtumi korral vajalik, nagu märgitakse Mertoni kohtulahendi punktis 50. Ühendkuningriigi lastekaitseteenistuste direktorite liit (ADCS) on heaks kiitnud järgmised vanuse hindamise suunised sotsiaaltöötajatele.
http://adcs.org.uk/assets/documentation/Age_Assessment_Guidance_2015_Final.pdf
http://adcs.org.uk/assets/documentation/information_sharing_proforma_april_2015.doc.

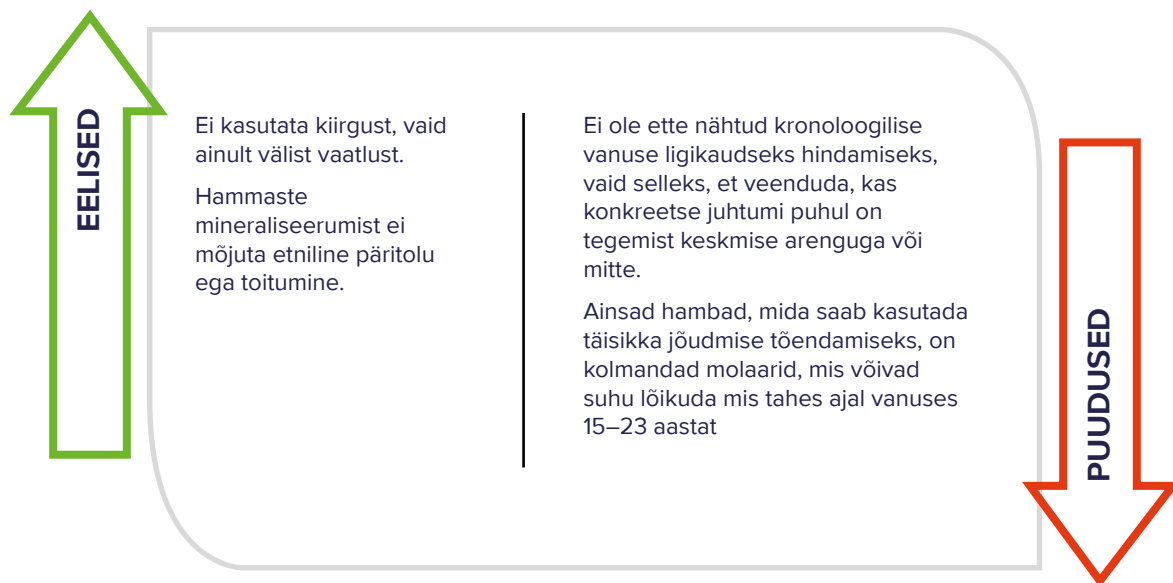

(b) Meditsiinilised uurimismeetodid (kiirgusvabad)

Hammaste vaatlus

Käesolev meetod hõlmab visuaalset vaatlust, et määrata kindlaks hammaste arengutase, ja seejuures ei kasutata röntgenuuringut. Vastava väljaõppe saanud hambaarst võrdleb taotleja hammaste arengut kindlaksmääratud hammaste lõikumise skeemis või võrdlusnäitajates esitatud arenguetappidega ja määrab kindlaks võimaliku vanusevahemiku. Uuringutes kaldutakse käsitlema kas 3–16 aasta vanuste laste hammaste arengut või 15–23-aastaste tarkusehammaste arengut ⁽¹³⁵⁾.

Magnetresonantsuuring (MRT)

Magnetresonantsuuringu ehk magnetresonantstomograafia (MRT) puhul kasutatakse tugevat magnetvälja, keerulist arvutisüsteemi ja raadiolaineid, et saada täpseid ja üksikasjalikke ülesvõtteid elunditest ja kudedest, luudest ja muudest siseelunditest. Erinevalt röntgenikiirgusest või kompuutertomograafiast (KT) on MRT-seadmed kiirgusvabad.

MRT-seadme magnetvälja tugevust nimetatakse väljatugevuseks ja selle mõõtühik on tesla (T). Seadmeid on kahte tüüpi: väljatugevusega 1 T ja 1,5 T (tavaliselt laialdaselt kasutusel ja odavamad) ja väljatugevusega 3 T (kallimad ja seega vähem kasutusel). Suurem väljatugevus tähendab, et seade on tugevama magnetiga ja suudab genereerida üksikasjalikumaid kujutisi lühema aja jooksul. Sõltuvalt mitmest tegurist, näiteks kuvatavate kujutiste tüübist (keha ristlõiked), kasutatava tehnoloogia liigist (tugeva magnetväljaga või lahtine või lahtine ja püstine MRT-seade), MRT-uuringu soovitud tulemusest ja sellest, kas patsient liigutab, kestab MRT-uuring tavaliselt vähem kui 10 minutit kuni üks tund.

⁽¹³⁵⁾ Lisateave: UNICEF, Age assessment practices: a literature review and annotated bibliography (2010); SCEP, Position paper on age assessment in the context of separated children in Europe (2012); Norwegian Computing Centre, Age estimation in youths and young adults (2012), kättesaadav aadressil <https://nr.no/en/publication/976408/>; Baccetti, T., Franchi, L. ja McNamara, J.A. (Jr), „The cervical vertebral maturation (CVM) method for the assessment of optimal treatment timing in Dentofacial orthopaedics“, ScienceDirect, (2005), kd 11, 3. väljaanne, lk 119–129; Cameriere, R., Ferrante, L. ja Cingolani, M., „Age estimation in children by measurement of open apices in teeth“, PubMed, (2005), kd 120, 1. väljaanne, lk 49–52.

George et al. ⁽¹³⁶⁾ sõnusi paistavad luud röntgeniülesvõtetel suuremal määral konsolideerunud kui MRT-kujutistel. Seega annaks MRT-uuring tulemuseks veidi madalama ligikaudse vanuse kui lihtsalt röntgenuuring. See tulemus on vastuvõetav, sest see ei ole taotlejale kahjulik.

Eelnevalt tuleb uurida isiku tausta. MRT-uuringud ei pruugi sobida kõigile patsientidele, näiteks taotlejatele, kellel on südamestimulaator, tätoveering või metallimplantaat või vajadus muude eriliste ettevaatusabinõude järele, mis tulenevad seadme magnetväljast.

Kuna taotlejad peavad kaua kõval pinnal liikumatult püsima ning masinast kuuldu valju koputamist, tekitab protseduur kinnist ruumi pelgavates patsientides ja lastes tavaliselt ärevust, kui seda tehakse traditsioonilises silindrilises seadmes. Selle probleemi lahendamiseks võib kasutada avatud MRT-seadmeid.

Kämbla-/randmeluud: traditsioonilise lähenemise aluseks on vanuse hindamine röntgeniülesvõtete põhjal. Samas on tehtud katseid, kus on kasutatud alternatiivseid kujutismeetodeid, nagu randmeluude MRT (näiteks jalgpallimängijate vanuse hindamiseks turniiridel, kus on vanus oluline). Välja on töötatud kuueastmeline konsolideerumise süsteem (Dvorak, 2007) ⁽¹³⁷⁾. Teises jalgpallurite uuringus, mille tegi Rahvusvaheline Jalgpalliliit (FIFA), võrreldi samal isikul samal päeval MRT-uuringu ja röntgenuuringuga tehtud randmeülesvõtteid ⁽¹³⁸⁾.

Hiljutised uuringud on selle meetodi väärtust kinnitanud ning viitavad tugevale korrelatsioonile MRT-uuringuga tuvastatud arengustaadiumi ja kronoloogilise vanuse vahel; samas on soovitatav kasutada MRT-uuringu kõrval ka muid meetodeid, et tulemused oleksid täpsemad ⁽¹³⁹⁾.

Kuna hinnatava isiku sugu võib mõjutada meetodi veamäära, ⁽¹⁴⁰⁾ on taotleja sugu tegur, mida tuleb meetodi valimisel arvesse võtta.

Hiljutine areng on seotud luude vanuse automaatse määramisega, mille puhul võetakse aluseks meditsiiniline kuvamine ja masinõpe. Selline areng on muutnud piltide arengustaadiumidesse liigitamise lihtsamaks ning vähendanud vaatlejatevahelisi ja vaatlejatesiseseid erinevusi (määratlused on 1. lisas „Sõnastik“).

Põlv: aluseks on kasvuplaadi konsolideerumine põlveliigese väljaarenemisel.

Põlve jaoks töötati välja MRT arengustaadiumide süsteem (Dedouit, 2012) ⁽¹⁴¹⁾. Meetodi usaldusväärsust ja kehtivust vanuse hindamisel hinnati 10–30aastaste vanuserühmas ja selle aluseks on viieastmeline süsteem. Aruanne näitab tugevat korrelatsiooni vanusega ning vaatlejate arvamuste ja ühe vaatleja arvamuste olulist lahkvõlvust, kuid selle lähenemisviisi kontrollimiseks on tarvis lisauuringuid.

⁽¹³⁶⁾ George, J., Nagendran, J. ja Azmi, K., „Comparison study of growth plate fusion using MRI versus plain radiographs as used in age determination for exclusion of overaged football players“, *Br J Sports Med*, (2012), kd 46, 4. väljaanne, lk 273-278, doi:10.1136/bjism.2010.074948.

⁽¹³⁷⁾ Dvorak, J. ja George, J., „Age determination by magnetic resonance imaging of the wrist in adolescent male football players“, *British Journal of Sports Medicine*, (2007), kd 41, nr 1, lk 45–52.

⁽¹³⁸⁾ Dvorak, J. ja George, J., „Age determination by magnetic resonance imaging of the wrist in adolescent male football players“, *British Journal of Sports Medicine*, (2007), kd 41, nr 1, lk 45–52.

⁽¹³⁹⁾ Serin, J., Rérolle, C., Puchoux, J., Dedouit, F., Telmon, N., Savall, F., ja Saint-Martin, P., „Contribution of magnetic resonance imaging of the wrist and hand to forensic age assessment“, *International Journal of Legal Medicine*, (2016).

⁽¹⁴⁰⁾ Tscholl, P.M., Junge, A., Dvorak, J. ja Zubler, V., „MRI of the wrist is not recommended for age determination in female football players of U-16/U-17 competitions“, *Scand J Med Sci Sports*, (2015), doi:10.1111/sms.12461.

⁽¹⁴¹⁾ Dedouit, F. ja Auriol, „Age assessment by magnetic resonance imaging of the knee: a preliminary study“, *Forensic Science International*, (2012), lk 217-232.

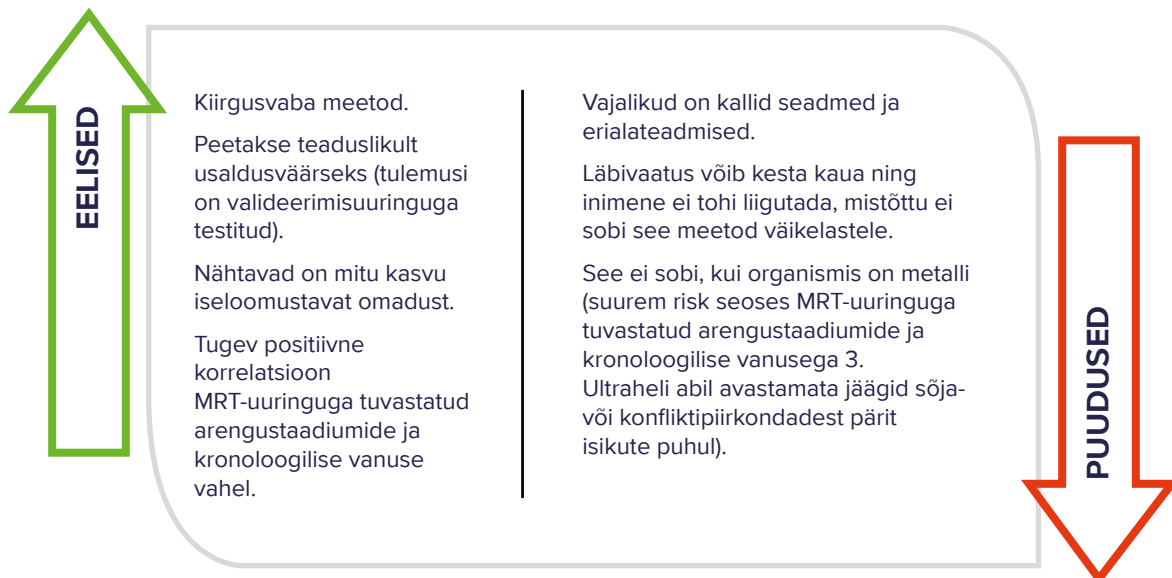

Näide praktikast

Rootsi– Rootsi kasutab saatjata laste vanuse hindamisel praegu põlveliigeste MRT-uuringut koos tarkusehammaste röntgenuuringuga. Meditsiinilise läbivaatuse vanuse hindamiseks teostab Rootsi riiklik kohtumediitsiiniamet ja see hõlmab kahte uuringut. Esimene on tarkusehammaste panoraamröntgen ning teine on põlve magnetresonantstomograafia. Mõlemad läbivaatused on suunatud vanusele kuni 18 aastat. Ülesvõtteid analüüsivad kaks sõltumatut hambaarsti või radioloogi, kes peaksid vastastikku kokku leppima kasvupiirkonna arengustaadiumis, et kohtuarstil oleks analüüside põhjal võimalik anda vanusele veenev lõplik hinnang. Tegemist on tervikliku kaitsemehhanismiga, mis väljendab kahtluse taotleja kasuks tõlgendamise põhimõtet.

Hinnates seda, kas taotleja vanus on üle 18 aasta, on samuti vaja, et hambajuur oleks lõplikult väljaarenenud, kuigi selle arengustaadiumini jõutakse pigem 1–2 aastat pärast 18aastaseks saamist. Põlve MRT-uuringuga uuritakse kasvupiirkonna sama arengustaadiumi (1–2 aastat pärast 18aastaseks saamist). Tegemist on lisatagatistega, et tõlgendada kahtlusi vajadusel paremini taotleja kasuks.

Rangluu: on tehtud katseid, kasutades rangluude neljaetapilist hindamissüsteemi. Need on näidanud, et vanuse hindamine on võimalik, kuid vaja on MRT-põhiseid võrdlusuuringuid. Hiljutised uuringud on näidanud positiivset korrelatsiooni MRT-uuringuga tuvastatud arengustaadiumide ja kronoloogilise vanuse vahel ⁽¹⁴²⁾. See meetod nõuaks siiski kogenumaid vaatlejaid kui muud meetodid, sest luustumise algstaadiume võib olla lõppstaadiumidest raske eristada.

⁽¹⁴²⁾ 1. Hillewig, E., Degroote, J., Van der Paelt, T., Visscher, A., Vandemaele, P., Lutin, B., D'Hooghe, L., Vandriessche, V., Piette, M. ja Verstraete, K., „Magnetic resonance imaging of the sternal extremity of the clavicle in forensic age estimation: towards more sound age estimates“, *Int J Legal Med.*, (2013), 127 kd, 3. väljaanne, lk 677–689, doi:10.1007/s00414-012-0798-z.
 2. Hillewig, E., De Tobel, J., Cuhe, O., Vandemaele, P., Piette, M. ja Verstraete, K., „Magnetic resonance imaging of the medial extremity of the clavicle in forensic bone age determination: a new four-minute approach“, *Eur Radiol.*, (2011), kd 21, 4. väljaanne, lk 757-767, doi:10.1007/s00330-010-1978-1.

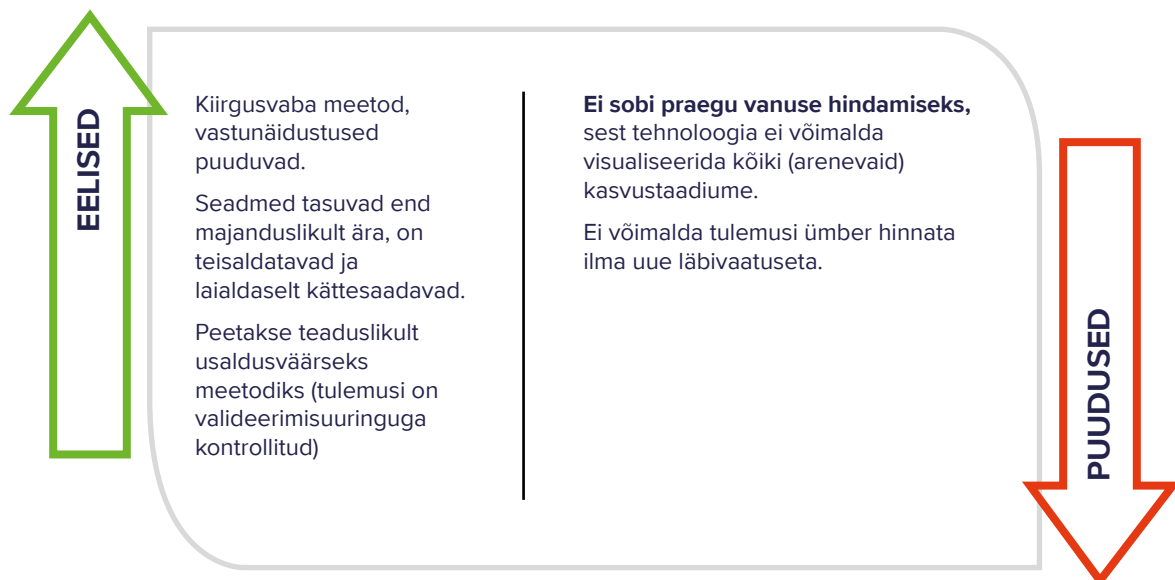

Ultraheli

Meditsiiniline ultraheliuuring (tuntud ka kui sonograafia või ultrasonograafia) on diagnostiline pildindusmeetod, mis põhineb ultraheli kasutamisel, et näha sisemisi kehastruktuure, nagu kõõlused, lihased, liigesed, veresooned ja siseelundid.

Ultraheli puhul on tegemist kõrgsageduslike, inimesele mittekuuldavate helilainetega (> 20 000 Hz). Ultrahelipilt, mida nimetatakse ka sonogrammiks, saadakse võngete saatmisel koosse, kasutades andurit. Helivõnked põrkuvad koega, tekitades erineva intensiivsusega kaja sõltuvalt koest. Kaja registreeritakse ja kuvatakse uuringu läbiviijale kujutisena. Seda kiirgusvaba meetodit on testitud vanuse ligikaudseks hindamiseks kämbla- ja randmeluude⁽¹⁴³⁾, rangluude⁽¹⁴⁴⁾ ja niudeluuharja⁽¹⁴⁵⁾ uuringu teel.

Uuringutes jõuti järeldusele, et **ultraheli teel hindamist ei tohiks veel pidada piisavaks asendusmeetodiks luu vanuse hindamisel**, sest kasvustaadiumid ei ole alati nähtavad.

Füüsilise arengu hindamine

Füüsilise arengu hindamisel võrreldakse üksikisikute või inimrühma pikkust, kaalu ja nahka kontrollväärtustega. Sõltuvalt EL+ riigi tavadest võib füüsilise arengu hindamine hõlmata üldfüüsilist läbivaatust, et kirjeldada haigustunnuseid, mis võivad arengukiirust mõjutada.

- ⁽¹⁴³⁾ Mentzel, H.J., Viiser, C., Eulenstein, M., Schwartz, T., Vogt, S., Böttcher, J., Yaniv, I., Tsoref, L., Kauf, E. ja Kaiser, W.A., „Assessment of skeletal age at the wrist in children with a new ultrasound device“, *Pediatr Radiol*, (2005), kd 35, 4. väljaanne, lk 429–433; Khan, K.M., Miller, B.S., Hoggard, E., Somani, A. ja Sarafoglou, K., „Application of ultrasound for bone age estimation in clinical practice“, *J Pediatr*, (2009), kd 152, 2. väljaanne, lk 243–247, doi:10.1016/j.jpeds.2008.08.018.
- ⁽¹⁴⁴⁾ Quirnbach, F., Ramsthaler, F. ja Verhoff, M.A., „Evaluation of the ossification of the medial clavicular epiphysis with a digital ultrasonic system to determine the age threshold of 21 years“, *Int J Legal Med.*, (2009), kd 123, 3. väljaanne, lk 241–245, doi:10.1007/s00414-009-0335-x.; Schulz, R., Zwiesigk, P., Schiborr, M., Schmidt, S. ja Schmeling, A., „Ultrasound studies on the time course of clavicular ossification“, *Int J Legal Med.*, (2008), kd 122, 2. väljaanne, lk 163–167, doi:10.1007/s00414-007-0220-4.
- ⁽¹⁴⁵⁾ Schmidt, S., Schmeling, A., Zwiesigk, P., Pfeiffer, H. ja Schulz, R., „Sonographic evaluation of apophyseal ossification of the iliac crest in forensic age diagnostics in living individuals“, *Int J Legal Med.*, (2011), kd 125, 2. väljaanne, lk 271–276, doi:10.1007/s00414-011-0554-9.

Kui see hõlmab suguküpsuse nähtavate tunnuste mõõtmist ja hindamist, nimetatakse seda ka **suguküpsuse vaatlemiseks**.

- Poistel kontrollitakse peenise ja munandite arengut, häbemekarvu, kaenlaaluseid karvu, habemekasvu ja kõrisõlme suurenemist.
- Tüdrukute puhul keskendutakse uuringus rindade arengule, häbemekarvadele, kaenlaalustele karvadele ja puusade kujule. Keskmiselt saavutavad tüdrukud täieliku suguküpsuse 16-aastaselt ja poisid 17-aastaselt ⁽¹⁴⁶⁾.

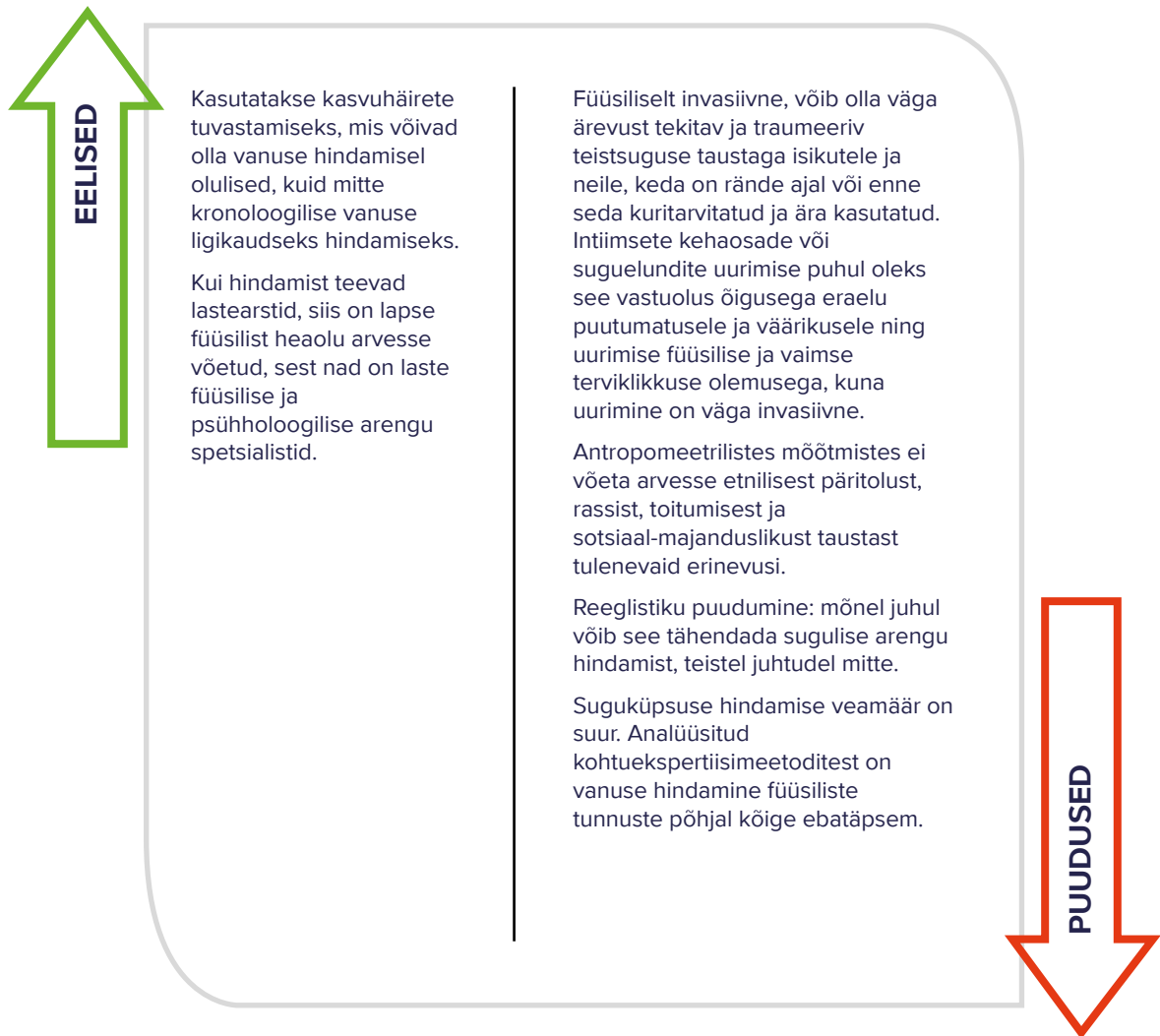
Olenevalt konkreetse EL+ riigi praktikast ja seal tehtavatest uuringutest võib lisaks lastearstile kaasata ka teisi arste, näiteks günekoloogi.

Nagu on kajastatud lõplikes soovitusetes ja suunistes, leiab EASO, et ühelgi juhul ei tohiks kasutada meetodeid, mis eeldaksid alasti võtmist või suguelundite vaatlemist suguküpsuse hindamiseks.

⁽¹⁴⁶⁾ Lisateave: SCEP, Position paper on age assessment in the context of separated children in Europe (2012); UNICEF, Age assessment practices: a literature review and annotated bibliography; Schmeling et al., „Forensic age estimation in unaccompanied minors and young living adults in Forensic medicine — From old problems to new challenges (2011); Schmeling et al., „Age estimation of unaccompanied minors — Part 1. General considerations“, Forensic Science International, 2006. Royal College of Paediatrics and Child Health (kuninglik pediaatria ja laste tervishoiu kolleegium) on teinud järelduse, et „üldiselt ei ole ühegi antropomeetrilise näitaja alusel võimalik isiku tegelikku vanust prognoosida ja seda ei tohiks teha“ (The King’s Fund and the Royal College of Paediatrics and Child Health, 1999:40).

Arstiteaduslikud uurimismeetodid (kiirguskoormus)

Röntgenuuring

Röntgenuuringu ehk röntgenograafia puhul kasutatakse piiratud kiirguskogust (elektromagnetlaineid), et teha keha sisemusest eri varjundites mustvalgeid ülesvõtteid. Eri koed neelavad eri kiirguskoguseid. Luudes esinev kaltsium neelab röntgenikiiri kõige rohkem, nii et luud on ülesvõttel valget värvi. Rasvkude ja muud pehmed koed neelavad kiiri vähem ja jäävad ülesvõttel halliks. Õhk neelab kiiri kõige vähem, nii et kopsud on ülesvõttel mustad.

Luustiku vanus määratakse luude arengustaadiumi põhjal. Nende uuringutega hinnatakse teatud luude konsolideerumist/väljaarenemist. Röntgenuuringut kasutatakse peamiselt kämbla- ja randmeluude, rangluude, hammaste ja puusaluude ülesvõtete tegemiseks. Kuigi paljud EL+ riigid kasutavad neid meetodeid, ei kohalda nad neid ühtemoodi ning kasutavad sageli erinevaid kombinatsioone ja/või erinevat järjekorda. Selline tavade mitmekesisus on peamiselt tingitud asjaolust, et vanuse hindamise menetlused määratakse suures osas endiselt kindlaks riiklike õigusaktidega, kusjuures menetlused kujunevad välja liikmesriigi kohtupraktika alusel.

Kämbla- ja randmeluude röntgenuuring

Kämbla kuju, luuosade suuruse ning epifüüsi luustumisstaadiumi hindamine kämbla röntgenülesvõtte alusel. Kujutist võrreldakse järgmiste materjalidega.

1. Radiograafiline atlas, mis sisaldab vastavas vanuses ja vastavast soost isikute kämbla standardülesvõtteid arengustaadiumi kindlaksmääramiseks. Selle lähenemisviisi puhul on standardiks Greulich'i ja Pyle'i atlas. Selle meetodi aluseks oli 1935. aasta uuring, mille eesmärk oli hinnata pigem luulist küpsust kui vanust, ning uuringus ei võetud arvesse rassidevahelisi ega sotsiaal-majanduslikke erinevusi.
2. Luud eraldivõetuna (ühe luu meetod): iga luu arengustaadium määratakse eraldi ja seejärel võetakse tulemused kokku, et arvutada üldine küpsusaste. Selle lähenemisviisi puhul kasutatakse peamiselt Tanner-Whitehouse'i lähenemisviisi (väljaanne on ilmunud kolmes trükis). Teine trükk põhineb luulise küpsuse hindamisel ja prognoosimisel, kui pikk isik täiskasvanuna oleks. Kõiki 20 luud võrreldakse eraldivõetuna ülesvõtetega, mis kujutavad vastava luu väljakujunemist. Võrdlusstandardid kehtestati 1950. ja 1960. aastatel. Tütarlastel on kämblaluu välja arenenud keskmiselt 17 aasta vanuselt, poistel 18-aastaselt ⁽¹⁴⁷⁾.

Kuigi etniline päritolu ei avalda luustumise kiirusele märkimisväärset mõju, on sotsiaal-majanduslik staatus põhiline luustumise kiirust mõjutav tegur. Kõrge sotsiaal-majanduslik staatus kiirendab luustumist, samas kui madal sotsiaal-majanduslik staatus lükkab luustumine edasi. Sellest tulenevalt võib röntgenülesvõtete standardite kohaldamine madalama sotsiaal-majandusliku staatusega isikutele kaasa tuua olukorra, et isik hinnatakse tegelikust vanusest nooremaks. Seda peetakse vastuvõetavaks, sest seeläbi ei avaldata uuritavale isikule kahjulikku mõju ⁽¹⁴⁸⁾.

Rangluude röntgenuuring

Selle meetodiga hinnatakse rangluude konsolideerumist. Täiskasvanutel on mõlemad rangluud konsolideerunud. Tavapärastes liigitussüsteemides eristatakse nelja arengustaadiumi; viimane staadium on jaotatud omakorda kaheks staadiumiks. (Kui konsolideerumine on täielik ja liitumiskoht on nähtav, võib naiste puhul eeldada, et isik on vähemalt 20aastane ja meeste puhul vähemalt 21aastane.) Rangluude täielikku konsolideerumist, nii et liitumiskohta ei ole enam näha, on täheldatud kõige varem 26-aastaste isikutel, olenemata soost ⁽¹⁴⁹⁾.

⁽¹⁴⁷⁾ Lisateave: Tanner, J.M. et al., „Reliability and validity of computer-assisted estimates of Tanner-Whitehouse skeletal maturity (CASAS): comparison with the manual method“, Karger, 1994, kd 42, nr 6; Frisch, H. et al., „Computer-aided estimation of skeletal age and comparison with bone age evaluations by the method of Greulich-Pyle and Tanner-Whitehouse“, Pediatric Radiology, 1996, kd 26, nr 3, lk 226–231; Gertych, A. et al., „Bone age assessment of children using a digital hand atlas“, Computerised Medical Imaging and Graphics, 2007, kd 31, nr 4-5, lk 322–331.

⁽¹⁴⁸⁾ Schmeling, A., Garamendi, P.M., Prieto, J.L. ja Landa, M. I., „Forensic age estimation in unaccompanied minors and young living adults“, in Forensic medicine — From old problems to new challenges, Professor Duarte Nuno Vieira (Ed.), InTech, (2011), kättesaadav aadressil <http://cdn.intechopen.com/pdfs-wm/19163.pdf>.

⁽¹⁴⁹⁾ Lisateave: Schmeling, A. et al., „Studies on the time-frame for ossification of the medial clavicular epiphyseal cartilage in conventional radiography“, International Journal of Legal Medicine, 2004, kd 118, 1. väljaanne, lk 5–8.

Hammaste röntgenuuring

Meetod kujutab endast hammaste panoraamröntgenülesvõtte uurimist. Luulist arengut mõõdetakse lapseeas hammaste lõikumises ja ehituses toimuvate järkjärguliste muutuste põhjal. 16–20 aasta vanuseks on kõik hambad täielikult välja kujunenud, v.a kolmandad molaarid (tarkusehambad). Selles staadiumis on kolmanda molaari krooni ja juure arengus väga suured erinevused.

Kasutusel on kaks põhimeetodit:

1. Gleiser ja Hunt (1955) ⁽¹⁵⁰⁾ kirjeldavad hammaste arengut 15 etapis;
2. Demirjian (1973) ⁽¹⁵¹⁾ kirjeldab hammaste arengut kaheksas etapis, kus hammaste igale arengufaasile antakse punkte vastavalt statistilisele mudelile ⁽¹⁵²⁾.

Kolmanda molaari lõikumise ja mineraliseerumise osas on kindlaks tehtud, et mustanahalistel aafriklastel on võrreldes eurooplastega kiirem areng; seevastu aasialaste puhul võib täheldada suhtelist arengu aeglustumist. Seepärast tuleks vanuse ligikaudsel määramisel kasutada kolmandate molaaride arengu hindamisel konkreetsetele inimrühmadele suunatud võrdlusuuringuid ⁽¹⁵³⁾.

Kuigi erinevused on suured, kinnitatakse mitmes uuringus, et kolmanda molaari areng on tõenäoliselt parim viis täiskasvanu eristamiseks lapsest ning see peaks olema üks enim kasutatavaid hilisteismeliste vanuse hindamise meetodeid.

Vaagnaluu röntgenuuring

Et täiskasvanuikka jõudmisel muutub luude asend ⁽¹⁵⁴⁾, saab luustiku vanuse kindlaks määrata selle alusel, kas teatavad vaagnaluud on nähtavale ilmunud.

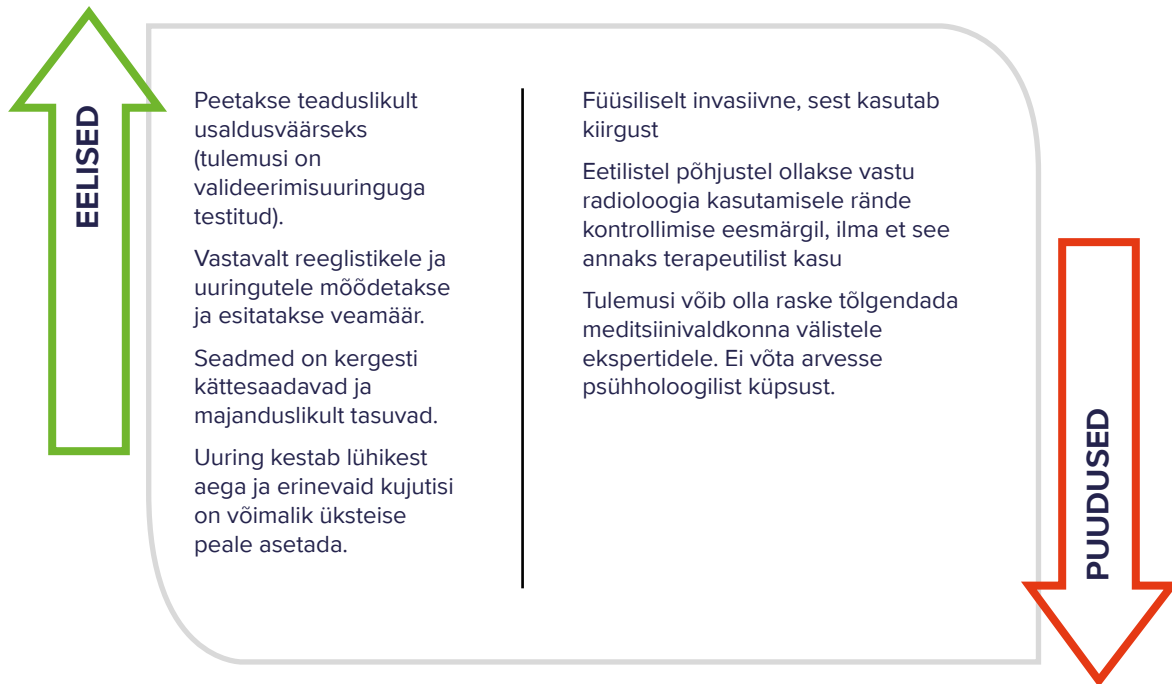
⁽¹⁵⁰⁾ Gleiser, I. ja Hunt, E. E. „The permanent mandibular first molar: its calcification, eruption and decay“, Am. J. Phys. Anthropol., (1955), kd 13, lk 253–283, doi:10.1002/ajpa.1330130206.

⁽¹⁵¹⁾ Demirjian, A., Goldstein, H. ja Tanner, J. M., „A new system of dental age assessment“, Human Biology, (1973), kd 45, nr 2, lk 211–227, kättesaadav aadressil <http://www.bristol.ac.uk/media-library/sites/cmm/migrated/documents/dental-age-assessment.pdf>.

⁽¹⁵²⁾ Lisateave: (al n.d.), „Assessment of dental maturity of Brazilian children age 6 to 14 years using Demirjian’s method“, Int J Paediatr Dent, 2002, kd 12, nr 6, lk 423–428; Liversidge, H.M., „The assessment and interpretation of Demirjian, Goldstein and Tanner’s dental maturity“, Ann Hum Biol., 2012, kd 39, nr 5, lk 412–431, doi: 10.3109/03014460.2012.716080.

⁽¹⁵³⁾ Olze, A., Schmeling, A., Taniguchi, M., Maeda, H., van Niekerk, P., Wernecke, K-D. ja Geserick, G., „Forensic age estimation in living subjects: the ethnic factor in wisdom tooth mineralization“, Int J Legal Med, 2004, kd 118, lk 170–173; Olze, A., van Niekerk, P., Ishikawa, T., Zhu, B.L., Schulz, R., Maeda, H. ja Schmeling, A., „Comparative study on the effect of ethnicity on wisdom tooth eruption“, Int J Legal Med, 2007, kd 121, lk 445–448.

⁽¹⁵⁴⁾ Lisateave: Schmeling, A. et al., „Age estimation of unaccompanied minors — Part 1. General considerations“, Forensic Science International, (2006); Schmidt, S. et al., „Sonographic evaluation of apophyseal ossification of the iliac crest in forensic age diagnostics in living individuals“, International Journal of Legal Medicine, (2011).

Praktilised näited

Soome – meditsiinilise vanuse hindamise taotleja vanuse määramiseks teeb Helsingi ülikooli kohtumediitsiini osakond politsei, piirivalve või Soome sisserändeameti taotlusel. Meetoditena kasutatakse hammaste vaatlust, kämbla- ja randmeluude ning hammaste röntgenuuringut. Kaks eksperti koostavad ühishinnangu. Vähemalt üks ekspert on Helsingi Ülikooli kohtumediitsiini osakonna töötaja. Ekspert võib olla tunnustatud arst või hambaarst, kellel on vajalik pädevus.

Madalmaad – meditsiinilise vanuse hindamise käigus ei üritata teha kindlaks taotleja vanust, vaid see on üksnes täiskasvanuea ja võimaliku alaealisuse eristamiseks. Seda silmas pidades analüüsitakse kämbla-/randmeluude röntgeniülesvõtet. Kui randmeluud ei ole täielikult konsolideerunud, lõpetatakse läbivaatus ja taotleja loetakse alaealiseks. Kui need on täielikult konsolideerunud, tehakse lisaks kolm rangluu röntgeniülesvõtet. Kaks sõltumatut radioloog peavad eraldi jõudma järeldusele, et mõlemad rangluud on konsolideerunud. Lisaekspert (kohtuantropoloog) kogub kokku radioloogide järeldused ning teeb nende põhjal otsuse. Kui radioloogide aruannete tulemused on ebaselged või nad on eriarvamusel, loetakse taotleja alaealiseks. Otsust saab edasi kaevata.

(c) Mõned lisakaalutlused

MRT, röntgenuuring ja kompuutertomograafia (KT) on erinevad meetodid, mida kasutatakse luukasvu kujutiste salvestamiseks. Ülesvõtteid võrreldakse võrdlusuuringutega, et teha kindlaks, mis kasvustaadiumile kujutis vastab, ning leida selle staadiumiga seotud vanusevahemik.

MRT

- Kasutatakse tugevat magnetvälja, keerulist arvutisüsteemi ja raadiolaineid, et saada täpseid ja üksikasjalikke ülesvõtteid elunditest ja kudedest, luudest ja muudest siseelunditest. Ristlõikelise kujutise tekitamiseks kasutab MRT magnetvälja ja elektromagnetlainete sagedusi.
- Sobilik ülesvõtete tegemiseks elunditest, pehmetest kudedest ja kehasisestest struktuuridest.
- Kiirgusvaba.

Röntgenuuring

- Röntgenuuringutel kasutatakse piiratud koguses kiirgust, mis läbib keha, et teha üksainus ülesvõte uuritava isiku kehast.
- Tihedad objektid, näiteks luud, blokeerivad kiirguse ja on röntgenülesvõttel valged.
- Kasutatakse kiirgust.

KT

- Läbivaatus, mis ühendab röntgenikiired ja arvutid, et mitme nurga alt tehtud röntgeniülesvõtete abil saada keha kolmemõõtmelised ristlõikevaated.
- Sobivad ülesvõtete tegemiseks üheaegselt nii luudest, pehmetest kudedest kui ka veresoontest. Radioloog saab üksikasjalikku teavet luustruktuuride või vigastuste kohta. Kiirguskoormuse tõttu ei ole kompuutertomograafia soovitatav rasedatele või lastele, v.a juhul, kui see on hädavajalik.

Teine oluline tegur, mida tuleb arvesse võtta, on viimased suundumused röntgen- või MRT-ülesvõtete arvutikaudses tõlgendamises. Tarkvara eesmärk on vähendada ühe vaatleja ja vaatlejate (hindajate) saadud tulemuste kõrvalekaldumist, et sama ülesvõtet liigitataks ühtmoodi, hoolimata võimalikest eksimustest, mis on seotud ühe vaatlejaga (sama vaatleja hindab sama ülesvõtet eri aegadel) või vaatlejatega (erinevad vaatlejad hindavad sama ülesvõtet).

Euroopa Liidu
Väljaannete Talitus

